

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ
Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΝΑΓΧΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

© 1929

ΕΚΔΟΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ Μ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΣΜΑΤΟΖΟΓΛΟΥ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1929

ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ
Δ. Φ. ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

59
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ Μ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ—ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1929

18303

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΥΠ. Χ. & Α. ΣΑΡΡΗ ΛΕΩΚΑΡΟΥΣ 20 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ γῆ εἶναι ἡ κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτη δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τόπον διὰ νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῆ, δίδει εἰς αὐτὸν τροφήν, εἰς τὸν ἐπιμελῆ καὶ ἱκανὸν ἄνθρωπον πλούτη. Ἐπὶ τῆς γῆς ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὴν πατρίδα του, ὅπου οἱ ὁμοεθνεῖς του ὁμιλοῦν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ προστατεύονται ἀπὸ ἀνθρώπους ἄλλων χωρῶν.

Ἡ **Γεωγραφία** δὲν περιγράφει μόνον τὴν γῆν, ἀλλ' ἐξετάζει καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος κατοικεῖ ἐν αὐτῇ καὶ τρέφεται ἐξ αὐτῆς.

2. Ἡ Γεωγραφία, ἐπειδὴ ἐξετάζει τὴν γῆν ἐν σχέσει καὶ πρὸς ἄλλας ἐπιστήμας, διακρίνεται :

α') Ὡς **Μαθηματικὴ** ἢ **Ἀστρονομικὴ Γεωγραφία**, ὅταν ἐξετάξῃ τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὰς κινήσεις καὶ τὴν θέσιν τῆς γῆς, πρὸς τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα.

β') Ὡς **Φυσικὴ Γεωγραφία**, ὅταν ἐξετάξῃ τὸν ἀέρα, τὴν ξηρὰν, τὰ ὕδατα, τὰ φυτὰ, τὰ ζῷα καὶ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα.

γ') Ὡς **Ἀνθρωπογεωγραφία**, ὅταν ἐξετάξῃ τοὺς ἄνθρωπους ἐν σχέσει πρὸς τὴν γῆν, τὴν διασπορὰν αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν.

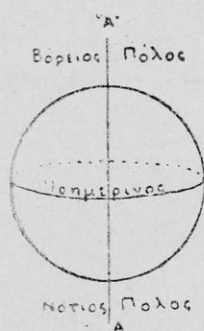
Κλάδος τῆς Ἀνθρωπογραφίας εἶνε ἡ **Οἰκονομικὴ Γεωγραφία**. Αὕτη ἐξετάζει εἰδικώτερον τὸν πλοῦτον ὀλοκλήρου τῆς γῆς ἢ ἐκάστης χώρας, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμὸν τῶν κατοίκων.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Γενικαὶ γνώσεις ἐκ τῆς Μαθηματικῆς Γεωγραφίας.

1. Σχήμα καὶ μέγεθος τῆς γῆς. Πρώτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι διέγνωνσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς γῆς εἶνε σφαιροειδές, δηλαδὴ δὲν εἶνε τελεῖα σφαῖρα, ἀλλὰ πεπιοσμένη ὀλίγον εἰς τοὺς πόλους καὶ ἐξογκωμένη εἰς τὸν ἰσημερινόν. Ὁ ἄξων τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος εἶνε καὶ διάμετρος αὐτῆς, ἔχει μῆκος 12.700 χιλιάμ. Τὸ ἥμισυ ταύτης, δηλ. 6.350 χιλιάμ. εἶνε ἡ ἀκτίς τῆς γῆς πρὸς τοὺς πόλους, ἐνῶ ἡ ἀκτίς πρὸς τὸν ἰσημερινόν ἔχει μῆκος 6.378 χιλιάμ.

Σχ. 1.

Ἰσημερινός

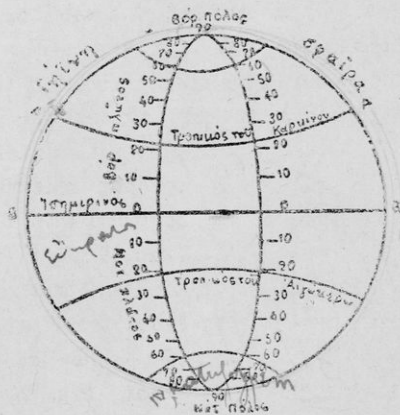
Ἡ περιφέρεια τῆς γῆς εἶνε περίπου 40 000 χιλιάμ., ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς 510 ἑκατ. τετραγ. χιλιάμ. Γεωγραφικὴ σφαῖρα παριστάνει τὴν γῆν εἰς μεγίστην σμίκρυνσιν. Ἄν λ. χ. γεωγραφικὴ τις σφαῖρα ἔχει μεγίστην περιφέρειαν 1 μέτρου, τὸ μέτρον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ 40.000 χιλιάμ. ἢ 40 000.000 μέτρα τῆς πραγματικῆς γῆνης σφαίρας. Οὕτω λέγομεν, ὅτι ἡ γεωγραφικὴ αὕτη σφαῖρα ἔχει κλίμακα 1:40.000.000.

2. Ἰσημερινός καὶ μικροὶ κύκλοι. Διὰ τὰ ἀνευρίσκωμεν εὐκόλως θέσιν τινὰ ἐπὶ τῆς γῆνης σφαίρας, φανταζόμεθα πολλοὺς κύκλους· οἱ μὲν διευθύνονται ἐκ Δ.

πρὸς Α., οἱ δὲ ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ τέμνονται πρὸς ἀλλήλους κατὰ ὀρθὴν γωνίαν. Μεταξὺ τῶν διευθυνομένων ἐκ Δ. πρὸς Α., ὁ ἰσημερινός φέρεται περὶ τὴν γῆν εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν δύο πόλων· οὗτος διαιρεῖ τὴν γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαῖριον (σχ. 1). Οἱ ἄλλοι κύκλοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν, εἰς τε τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαῖριον, εἶνε

μικρότεροι τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ καλοῦνται *μικροὶ κύκλοι ἢ παράλληλοι*. Ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας φέρονται κατ' ἴσην ἀπόστασιν, 90 μὲν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, ἄλλοι δὲ 90 εἰς τὸ νότιον. Ὁ ἰσημερινὸς ἔχει τὸν ἀριθμὸν 0, οἱ δὲ μικροὶ κύκλοι ἔχουν ἀπὸ 1 μέχρι 90. Οἱ ἀριθμοὶ ἕως 90 εἶνε εἰς τοὺς δύο πόλους, ὥστε οἱ δύο οὗτοι ἀριθμοὶ δηλοῦν μόνον σημεῖα.

3. Μοῖραι γεωγραφικοῦ πλάτους. Διὰ τῶν παραλλήλων τούτων κύκλων, ἡ γῆ διαίρεται εἰς πολλὰς μικρὰς ζώνας. Τὸ πλάτος ἐκάστης τοιαύτης ζώνης λέγομεν, ὅτι εἶνε μίαις μοῖρας πλάτους. Ἐκάστη μοῖρα ἔχει μῆκος 111 χιλιομέτρων. Μία μοῖρα π. χ. εἶνε ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἕως τὴν νῆσον Σκόπελον, ἡ ὁποία καίται ἀκριβῶς πρὸς Β. τῶν Ἀθηνῶν. Ὅστε ἡ ἀπόστασις τῆς Σκοπέλου ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν εἶνε 111 χιλιομέτρα.

Σχ. 2.

Γεωγραφικὸν πλάτος μετρεῖται ἐκ τοῦ ἰσημερινοῦ

4. Γεωγραφικὸν πλάτος. Οἱ 90 ἀριθμοὶ τῶν μοιρῶν πρὸς Β. τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ οἱ ἄλλοι 90 πρὸς Ν. μᾶς χρησιμεύουν διὰ νὰ ἐρίζωμεν τὸ γεωγραφικὸν πλάτος ἐνδὲς τόπου ἐπὶ τῆς γῆς (σχ. 2).

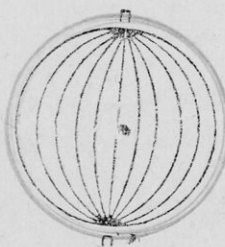
Γεωγραφικὸν πλάτος ἐνδὲς τόπου λέγεται ἡ κατὰ μοῖρας μετρούμενη ἀπόστασις τοῦ τόπου τούτου ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ.

Ἄν ἀριθμῶμεν τὴν θέσιν πρὸς Β., λέγομεν *βόρειον* γεωγραφικὸν πλάτος, ἂν πρὸς Ν., λέγομεν *νότιον* γεωγραφικὸν πλάτος. Ἐν συντομίᾳ σημειοῦμεν π. χ. ὡς ἐξῆς: αἱ Ἀθῆναι ἔχουν 38° β.γ.π., ἡ Κωνσταντινουπόλις 41° β.γ.π., ἡ Γῆ τοῦ πυρὸς 55° ν.γ.π.,

Ἐπίσης λέγομεν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος.

5. Μεσημβρινοί. Ὁ ἰσημερινὸς καὶ οἱ παράλληλοι κύκλοι κόπτονται καθέτως ὑπὸ κύκλων μεγάλων καὶ ἴσων, οἱ ὁποῖοι φέρονται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πόλου εἰς τὸν ἕτερον. Οὗτοι λέγονται μεσημβρινοί, καὶ ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας μας σημειοῦνται 180. Ἄν ἔμωσ λαμβάνωμεν τὸ ἥμισυ ἐκάστου, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς πόλου εἰς τὸν ἕτερον, τότε ἔχομεν 360 τοιαῦτα ἡμικύκλια, τὰ ὁποῖα καλοῦνται κυρίως μεσημβρινοί. Ὅλοι οἱ τόποι, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται ἐπὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κυρίως μεσημβρινοῦ, ἔχουν ταῦτοχρόνως μεσημβριαν, (ὡς αἱ Ἀθῆναι, ἡ Σκόπελος, αἱ Σέρραι καὶ ἡ Ρίγα τῆς Λεττονίας (σχ. 3).

6. Μοῖραι γεωγραφικοῦ μήκους. Ἐκαστος μεσημβρινὸς κόπτει τὴν γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, δυτικὸν ἡμισφαίριον καὶ ἀνατολικόν. Ἐπὶ τῆς γεωγραφικῆς σφαίρας σημειοῦνται συνήθως ἀνὰ δέκα. Ὅλοι οἱ μεσημβρινοὶ διαίρουσιν τὸν ἰσημερινὸν καὶ ἕκαστον παράλληλον κύκλον εἰς 360 μέρη ἢ (360ο). Αὗται αἱ μοῖραι ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἔχουν τόσον μῆκος, ὅσον εἶνε καὶ τὸ μῆκος τῶν μοιρῶν τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, δηλ. ἐκάστη ἔχει μῆκος 111 χιλιομ. Εἰς κύκλον ὅμως παράλληλον μία μοῖρα γεωγραφικοῦ μήκους εἶνε μικροτέρα τῶν 111 χιλιομ., διότι ἡ μεταξὺ δύο μεσημβρινῶν ἐπιφάνεια στενοῦται

Σχ. 3
Μεσημβρινοί.

πρὸς τοὺς πόλους (ὡς φέτα πορτοκαλλίου). Εἰς 38^ο γ. π. ἔχει μῆκος 88 χιλιομ., εἰς 60^ο τὸ ἥμισυ τῶν 111 χιλιομ., καὶ ἐπὶ τῶν πόλων 0 χιλιομ.

Λοιπὸν, μοῖρα γεωγραφικοῦ μήκους εἶνε ἡ ἀπόστασις δύο μεσημβρινῶν ἢ ἡ μεταξὺ δύο μεσημβρινῶν ἐπιφάνεια.

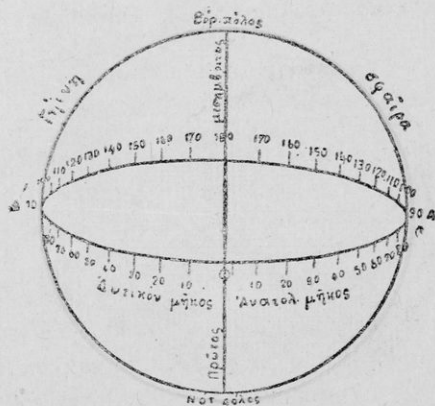
7. Γεωγραφικὸν μῆκος. Ὅπως μετροῦμεν τὸ γεωγραφικὸν πλάτος ἑνὸς τόπου, οὕτω μετροῦμεν καὶ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος αὐτοῦ. Ἄλλ' εἰς τὴν μέτρησιν ταύτην, δὲν διακρίνομεν ἐξαιρετικὸν μεσημβρινόν, ὅπως δώσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν 0, καὶ

ἀπὸ τὸν ὅποιον νὰ μετρῶμεν τὰς μοίρας τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν μὲ τὸν ἀριθμὸν 0, ἓνα οἰονδήποτε μεσημβρινόν, τὸν ὅποιον καλοῦμεν πρῶτον μεσημβρινόν. Οὕτως, ὡς πρῶτον μεσημβρινόν λαμβάνομεν, ἄλλοτε τὸν διερχόμενον διὰ τῆς νήσου Φέρρου, (πρὸς Δ. τῆς Ἀφρικῆς), ἄλλοτε τὸν διὰ τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Γρήνουιτς (παρὰ τὸ Λονδίνον), καὶ ἄλλοτε τὸν διὰ τῶν Παρισίων τῆς Γαλλίας (σχ. 4).

Γεωγραφικὸν μῆκος ἐνὸς τόπου, λέγεται ἡ κατὰ μοίρας γεωγραφικοῦ μήκους μετρουμένη ἀπόστασις τοῦ τόπου τούτου ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ.

Ἄν ὁ τόπος κεῖται πρὸς Α. τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ, τὸ γεωγραφικὸν μῆκος λέγεται ἀνατολικόν, ἂν δὲ πρὸς Δ. δυτικόν. Οὕτω τὸ γεωγραφικὸν μῆκος φθάνει μέχρις 180° ἀνατολικόν καὶ 180° δυτικόν. δηλ. ἕκαστον τούτων περιλαμβάνει ἀνά ἓν ἡμισφαίριον.

Αἱ Ἀθηναὶ ἢ Σκόπελος, αἱ Σέρραι, ἢ Ρίγα καὶ ἄλλαι λέγομεν, ἔτι ἔχουν γεωγραφικὸν μῆκος 41° α.γ.μ. ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς νήσου Φέρρου.

Σχ. 4

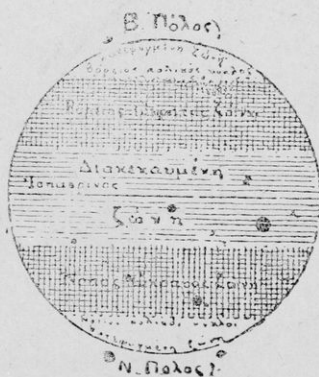
Γεωγραφικὸν μῆκος.

Μετρεῖτε ἐκ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ

τὸν τόπον. Οἱ πλησιέστεροι εἰς τὸν ἰσημερινόν, ὁ εἰς τοῦ βόρειου, καὶ ὁ ἕτερος τοῦ νοτίου, ἀπέχουν ἴσον ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. Ὁ μὲν εἰς λέγεται βόρειος τροπικὸς ἢ τροπικὸς τοῦ Καρκίνου (23½° β. γ. π.). ὁ δ' ἕτερος νότιος τροπικὸς ἢ τροπικὸς τοῦ

Αιγόνκερω (23¹/₂ v. γ. π.). Είς τούς τόπους τῆς γῆς, ὅπου φανταζόμεθα, ὅτι διέρχονται οἱ κύκλοι οὗτοι, ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν μεγαλυτέραν ἡμέραν τοῦ ἔτους φθάνει τόσον ὑψηλά, ὥστε τὴν μεσημβρίαν εὐρίσκεται εἰς τὸ κατακόρυφον, στύλος δὲ ἢ τοῖχος, ὡς καὶ ἄνθρωπος, δὲν ρίπτουν καθόλου σκιάν. Λέγομεν, ὅτι τότε ὁ ἥλιος ἴσταται εἰς τὸ **ζενίθ** τοῦ τόπου. Τοῦτο δὲ εἰς τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου συμβαίνει τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς ἡμᾶς ρίπτεται ἡ μικροτέρα σκιά (21¹/₂ Ἰουνίου). Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μεσημβρίας μετατοπίζεται ἡμέραν μετὰ τὴν ἡμέραν νοτιώτερον, μέχρις οὗ τὴν 8ην Δεκεμβρίου, δηλ. τὴν μεγίστην ἡμέραν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, φανῆ τούτο εἰς τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου. Λοιπὸν ὁ ἥλιος εἰς ἄλλους τούς τόπους μεταξύ τῶν κύκλων τούτων δύο φορές κατ'ἔτος φθάνει τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ ζενίθ (ἐν τῇ ἰσημερινῷ κατὰ τὰς ἰσημερίας).

Οἱ ἄλλοι δύο κύκλοι εἶνε ὁ **βόρειος πολικὸς** καὶ ὁ **νότιος πολικὸς κύκλος** (Σχ 2). Οὗτοι ἀπέχουν ἴσον ἀπὸ τῶν δύο πό-

Σχ. 5.

Αἱ πέντε ζῶναι τῆς γῆς.

9. Ζῶναι τῆς γῆς. Οἱ τέσσαρες οὗτοι κύκλοι ὀρίζουν τὰς 5 ζῶνας τῆς γῆς, δηλ. τὴν **θερμὴν ἢ τροπικὴν**, τὰς δύο **εὐκράτους** καὶ τὰς δύο **ψυχράς**. (σχ. 5).

α') Ἡ θερμὴ ἢ τροπικὴ ζώνη κεῖται μεταξύ τῶν δύο τροπικῶν κύκλων. Λέγεται δὲ θερμὴ, διότι εἰς αὐτὴν ἐπικρατεῖ θερμότης καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Εἶδαμεν δ' ὅτι κατὰ τὴν ζώνην ταύτην ὁ ἥλιος πάντοτε ἀνέρχεται πολὺ ὑψηλὰ ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα.

β') Αἱ εὐκρατοὶ ζῶναι εὐρίσκονται πέραν τῶν τροπικῶν. Ἡ μία εἶνε ἡ βόρειος εὐκρατος ζώνη, μεταξύ τοῦ τροπικοῦ τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ βορείου πολικοῦ κύκλου, ἡ δ' ἑτέρα, ἡ νότιος εὐκρατος ζώνη, μεταξύ τοῦ τροπικοῦ τοῦ Αἰγόκερω καὶ τοῦ νοτίου πολικοῦ κύκλου. Εἰς τὰς ζῶνας ταύτας ἡ θερμότης τοῦ θε-
ρους δὲν εἶνε μεγάλη, τὸ δὲ ψῦχος τοῦ χειμῶνος δὲν εἶνε πολὺ.

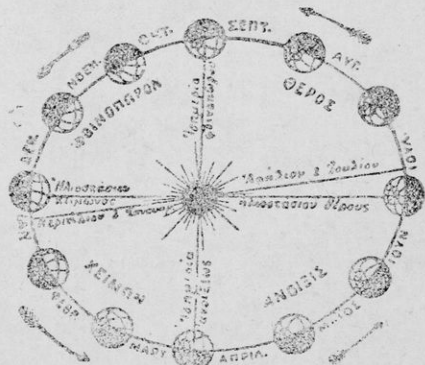
γ') Πέραν τῶν πολικῶν κύκλων κεῖνται αἱ δύο ψυχραὶ, δηλ. ἡ βόρειος καὶ ἡ νοτιὰ ψυχρὰ ζώνη. Καλοῦνται δ' οὕτω, διότι εἰς ταύτας ἐπικρατεῖ πολὺ ψῦχος. Ὁ ἥλιος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἢ καὶ μῆνας δὲν ἀνατέλλει καθόλου, ἄλλοτε δὲ περιφέρεται ἐπὶ ἡμέρας ἢ καὶ μῆνας ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ ὀρίζοντος καὶ δὲν θερμαίνει πολὺ τὰς ζῶνας ταύτας.

Ἡ πατρίς μας Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰς τὴν βόρειον εὐκρατον ζώνην.

Κ. Ο. Κινησεις τῆς γῆς. Αἱ δύο κυριώταται κινήσεις τῆς γῆς εἶνε ἡ περιστροφή περὶ τὸν ἄξονά τῆς, καὶ ἡ περιφορά αὐτῆς περὶ τὸν ἥλιον. (Σχ. 6-7):

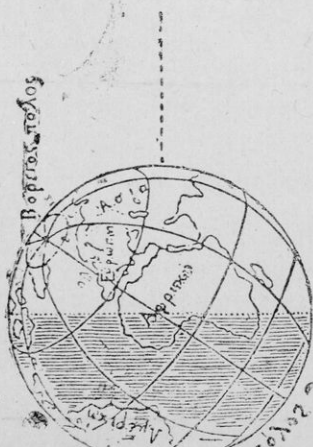
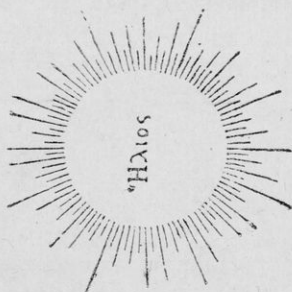
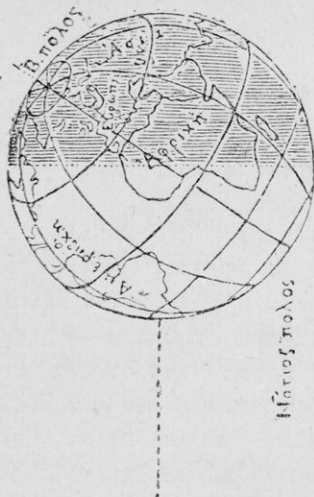
α) Ἡ περιστροφή τῆς γῆς ἢ ἡ ἡμερησία κίνησις αὐτῆς τελεῖται ἐκ Δ. πρὸς Α.

εἰς διάστημα 24 σχεδὸν ὥρων. Στρέφεται δ' ἡ γῆ περὶ ἑαυτὴν, καθ' ὃν τρόπον ἡ βόμβη (αβουρα). Τὸ ἡμισφαίριον τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον ἔχει ἡμέραν, τὸ ἕτερον δ' ἔχει νύκτα. Ὅταν ὁ ἥλιος εὐρίσκεται εἰς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου μας, αἱ τόποι, αἱ ὁποῖαι εἶνε 90° γεω-

Σχ. 6.

Ἡ περιφορά τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον

γραφικοῦ μήκους πρὸς ἀνατολάς, ἔχουν ἀνατολήν, οἱ τόποι, οἱ ὅποιοι εἶνε 90° γεωγραφικοῦ μήκους πρὸς δυσμάς, ἔχουν δύοσιν, καὶ ἔσσι εὐρίσκονται εἰς 180° ἔχουν μεσονύκτιον.

β') Ἡ γῆ περιφέρεται περὶ τὸν ἥλιον ἐκ Δ. πρὸς Α., εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους, δηλ. 365 ἡμερῶν καὶ 6 σχεδὸν ὥρων, μετὰ ταχύτητος μεγαλυτέρας σφαίρας τηλεβόλου.

Καὶ εἰς τὴν κίνησιν ταύτην τῆς γῆς, ἡμεῖς ἀπατώμεθα καὶ νομίζομεν, ὅτι ὁ ἥλιος ἔκτελεῖ ἀντίθετον κίνησιν. Ἐν δηλ. παρατηρῆ τις ὀλίγον μετὰ τὴν δύοσιν τοῦ ἡλίου ἀστέρα τινά, ὁ ὅποτος ἀνατέλλει, καὶ ἐπανάδη αὐτὸν μετὰ μίαν ἑβδομάδα, θὰ διακρίνη, ὅτι οὗτος εὐρίσκεται ἤδη ὑψηλότερον, ἄλλοι δ' ἀστέρες, οἱ ὅποιοι πρότερον δὲν ἐφαίνοντο, φαίνονται τώρα ἀνατείλαντες. Μετὰ μίαν πάλιν ἑβδομάδα θὰ φανῆ ἀκόμη ὑψηλότερον, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ὁ ἥλιος οὕτω φαίνεται, ὅτι πλησιάζει ὀλίγον καθ' ὀλίγον τὸν ἀστέρα τοῦτον, ἂν δὲ ἠδύνατό τις νὰ βλέπη τοὺς ἀστέρας τὴν ἡμέραν, θὰ διέκρινεν, ὅτι ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου γίνεται διὰ μέσου τῶν ἀστέρων. Λοιπὸν, ὁ ἥλιος φαίνεται, ὅτι κινεῖται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐν μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ θόλου, καὶ γράφει εἰς αὐτὸν περιφέρειαν μεγίστην κύκλου εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους. Ὁ κύκλος οὗτος, ἢ ἡ τροχιά, καλεῖται ἐκλειστικὴ, διότι αἱ ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, συμβαίνουν, ὅταν τὰ σώματα ταῦτα εἶνε

Ἡ τροχιά τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον εἶνε ἑλλειψοειδῆς δηλ. κύκλος ὀλίγον πεπιεσμένος· πλησίον τοῦ κέντρου τούτου εὐρίσκεται ὁ ἥλιος.

11. Αἰτία ἀνισότητος ἡμερῶν καὶ νυκτῶν. Ὁ ἄξων τῆς γῆς δὲν εἶναι κάθετος (ὀρθίος) εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἐκλειπτικῆς, ἀλλὰ κεκλειμένος. Οὕτως ἡ γῆ παρουσιάζει μίαν φοράν τὸν ἕνα πόλον αὐτῆς εἰς τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ἄλλην φοράν τὸν ἕτερον. Οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου κατὰ τὸ ἐν ἡμῖσι τοῦ ἔτους διαγράφουν κατὰ τὴν περιστροφήν τῆς γῆς μεγαλύτερον κυκλικὸν τόξον πρὸ τοῦ ἡλίου, καὶ οὕτως ἔχουν ἡμέρας μεγαλύτερας· τότε κατὰ τοὺς τόπους τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, καὶ ἔχουν νύκτας μεγαλύτερας. Κατὰ τὸ ἕτερον ἡμῖσι τοῦ ἔτους οἱ τόποι τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου διαγράφουν πρὸ τοῦ ἡλίου μικρότερον κυκλικὸν τόξον, καὶ οὕτως ἔχουν ἡμέρας μικροτέρας, ἐνῶ οἱ τόποι τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου ἔχουν ἡμέρας μεγαλύτερας. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ βόρειον ἡμισφαίριον θερμαίνεται ἰσχυρότερον τοῦ νοτίου, καὶ τότε ἐκεῖνον μὲν ἔχει θέρος, τοῦτο δὲ χειμῶνα· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμῖσι τοῦ ἔτους συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, καὶ ἔχει τὸ μὲν βόρειον ἡμισφαίριον χειμῶνα, τὸ δὲ νότιον θέρος.

12. Ὡραὶ τοῦ ἔτους. Ἐὰν ὅλον τὸν χρόνον τῆς περιφοράς τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρα μέρη, ἔχομεν τὰς 4 ὥρας τοῦ ἔτους. Οὕτως ἐκάστη ὥρα διαρκεῖ περίπου τρεῖς μῆνας. Τὸ ἔαρ ἀρχεται τὴν 20ὴν Μαρτίου, τὸ δὲ θέρος τὴν 21ὴν Ἰουνίου, τὸ φθινόπωρον τὴν 22αν Σεπτεμβρίου καὶ ὁ χειμὼν τὴν 21ὴν Δεκεμβρίου.

Τὴν 20ὴν Μαρτίου καὶ τὴν 22αν Σεπτεμβρίου, πάντες οἱ τόποι ἐπὶ τῆς γῆς ἔχουν ἰσημερινὰν, ἐνῶ κατὰ τὴν 21ὴν Ἰουνίου καὶ τὴν 21ὴν Δεκεμβρίου ἔχουν τὴν μεγαλύτεραν διαφορὰν τῆς ἀνισότητος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, πλὴν τῶν τόπων ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, οἱ ὅποιοι πάντοτε ἔχουν τὴν ἡμέραν ἴσην πρὸς τὴν νύκτα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύκλος αὗτος ὠνομάσθη ἰσημερινός.

13. Ἡμερολόγια. Ὁ ἀκριβῆς χρόνος τῆς περιφοράς τῆς γῆς περὶ τὸν ἥλιον εἶνε 365 ἡμέραι, 5 ὥραι καὶ 49'. Ὁ χρόνος ὁμοῦ αὗτος εἶνε τὸ ἀστρονομικὸν ἔτος. Εἰς τὸ πολιτικὸν ἔτος δὲν

είναι δυνατόν ή τελευταία ήμέρα να ανήκει μέρος αυτής εις τὸ παλαιὸν ἔτος, καί μέρος εις τὸ νέον. Εἶνε ἀνάγκη, ἕπως ἕκαστον ἔτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀκέραιον ἀριθμὸν ἡμερῶν. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχουν δύο συστήματα τὰ ὁποῖα καλοῦνται **ἡμερολόγια**, εἶνε δὲ ταῦτα τὸ **Ἰουλιανόν**, ἡμερολόγιον καὶ τὸ **Γρηγοριανόν**.

Τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον τὸ ἐποίησεν ἀκολουθεῖμεν ἡμεῖς ο ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἀκόμη εις τὰς θρησκευτικὰς ἐορτὰς, ὠρίσθη ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος (τῷ 45 π.Χ.). Εἰς τοῦτο ἡ μέση διάρκεια τοῦ πολιτικοῦ ἔτους, θεωρεῖται, ὅτι ἔχει 365 ἡμέρας καὶ 6 ὥρας. Διὰ τοῦτο ἀνὰ τέσσαρα ἔτη, τὰ μὲν τρία πρῶτα λαμβάνοντα ἐκ 365 ἡμερῶν, τὸ δὲ τέταρτον ἐκ 366· ἡ πρόσθετος ἡμέρα τοῦ τετάρτου ἔτους προστίθεται εις τὸν μῆνα Φεβρουάριον, τὸ δ' ἔτος τότε καλεῖται **δίσεκτον**. Ὅθεν δίσεκτα ἔτη εις τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον εἶνε ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶνε διαιρετὸς διὰ 4, ὡς τὸ ἔτος 1924.

Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, τὸ πολιτικὸν ἔτος θεωρεῖται κατὰ 11 λεπτὰ τῆς ὥρας μεγαλύτερον τοῦ ἀληθοῦς ἢ δ' ἐπὶ πλεόν διαφορά αὕτη ἐντὸς 128 ἐτῶν, ἀνέρχεται εις διαφορὰν μιᾶς ἡμέρας ἐπὶ πλεόν. Πρὸς ἐξάλειψιν τοῦ σφάλματος τούτου ἔγινε τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον (ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τῷ 1852). Ἐπειδὴ ἐντὸς 400 ἐτῶν, ἡ προερχομένη διαφορά εἶνε περίπου 3 ἡμέραι διὰ τοῦτο ὠρίσθη, ἕπως κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα νὰ μὴ λαμβάνωνται ὅλα τὰ 100 ἔτη δίσεκτα, ἀλλὰ μόνον τὰ 97. Οὕτω τὸ ἔτος 1900 δὲν ἐθεωρήθη δίσεκτον, ἐνῶ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἐθεώρησε τοῦτο δίσεκτον. Ἐνῶ δὲ μέχρι τοῦ ἔτους ἐκεῖνου ὑπῆρχε διαφορά 12 ἡμερῶν, ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐξῆς ὑπάρχει διαφορά 13 ἡμερῶν. Ἡ ἐπερχομένη τοιαύτη διαφορά ὑπολογίζεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς χρονολογίας τῆς ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον εἶνε ἀκριβέστερον τοῦ Ἰουλιανοῦ διὰ τοῦτο δὲ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πλείστων πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ἐσχάτως δ' εἰσῆχθη καὶ εις τὴν Ἑλλάδα.

14. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου καὶ αἱ ὠρικαὶ ἀποκλίσεις. Ὁ περιορχόμενος τὴν γῆν περιγηγῆτης ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς παρατηρεῖ ὅτι εις ἐκάστην μοῖραν, τὴν

ὁποῖαν διατρέχει, φθάνει κατὰ 4' τῆς ὥρας ἠνωρίτερον τοῦ ὡρολογίου του. Οὕτω μετὰ μετακίνησιν 150 ἔχει διαφορὰν μιᾶς ὥρας, καὶ εἰς 1800 θὰ ἔχη διαφορὰν 12 ὥρῶν ὀλιγώτερον. Ὡσαύτως, ἂν εἰς τὸ Λονδῖνον εἶνε μεσημβρία, εἰς τὴν Κων]πολιν, ἢ ὁποῖα ἔχει ἂν. γεωγρ. μῆκος 380, θὰ εἶνε ἡ ὥρα 2 μ.μ., (διότι $4' \times 300 = 120' = 2$ ὥραι). Ἡ κατὰ μῆκος διαφορὰ τῶν θέσεων τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Σάμου εἶνε 70, ἐπομένως αἱ νῆσοι αὗται ἔχουν διαφορὰν χρόνου 28'.

Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, πάντες καὶ πανταχοῦ, ἐκανόνιζαν τὰ ὡρολόγια τῶν κατὰ τὴν ἡλιακὴν μεσημβρίαν τοῦ τόπου των. Εἶχον τότε τὴν λεγομένην *ἡλιακὴν* ἢ *τοπικὴν* ὥραν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν σιδηδρομικῶν γραμμῶν καὶ τὰ ἐκτενῆ δίκτυα τῶν δρομολογίων αὐτῶν, ἡ τοιαύτη τοπικὴ ὥρα δὲν ἱκανοποιεῖ τὰς νέας ἀνάγκας. Τοῦτο βιωρθώθη διὰ τῆς *κρατικῆς* ὥρας, δηλ. ἐκανόνιζον οἱ κάτοικοι ἐκάστου Κράτους, τὰ ὡρολόγια τῶν, μὲ τὴν ὥραν τῆς πρωτευούσης αὐτῶν. Ἐσχάτως ὁμως, κατόπιν τῆς τεραστίας αὐξήσεως τῆς διεθνοῦς συγκοινωνίας, ἡ κρατικὴ αὕτη ὥρα ἐθεωρήθη ἀνεπαρκῆς, διότι εἰς ἐκάστην διέλευσιν νέας χώρας, ἔπρεπε νὰ ὑπολογίζεταί ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου καὶ νὰ μετακινῶνται οἱ δείκται τῶν ὡρολογίων. Ἐγένετο ἀνάγκη εὐρυτέρας τινος μεταβολῆς, καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆχθη τὸ χρονομετρικὸν σύστημα τῶν *ὠριαίων ἀτρακτιῶν*. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ Εὐρώπη διακρίνεται εἰς τρεῖς ἀτράκτους, ἧτοι ζῶνας. Ἐκάστη τούτων, ἐκτεινομένη εἰς ἕκτασιν 150, ἔχει ἰδιαιτέραν ὥραν, ἢ ὁποῖα κανονίζεται κατὰ τὸν μέσον αὐτῆς μεσημβρινόν. Αἱ ἀτρακταὶ αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ *δυτικὴ*. Αὕτη ἔχει, ὡς μέσον μεσημβρινόν τὸν πρῶτον, τὸν τοῦ Γρήνουϊτς, ἐκτείνεται δ' οὕτως 7 1|20 δυτικῶς, καὶ 7 1|20 ἀνατολικῶς αὐτοῦ. Ἡ ὥρα τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦτου ἰσχύει διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὸ Βέλγιον, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Πορτογαλίαν.

2) Ἡ *μέση*. Αὕτη, ὡς μέσον μεσημβρινόν, ἔχει τὸν διερχόμενον διὰ τοῦ Γκαϊρλιτς τῆς Σιλεσίας ἐρίζεται ἀπὸ τῶν 7 1|20 ἀν. γεωγρ. μῆκος μέχρι τῶν 22 1|20 ἀν. γεωγρ., τοῦ μεσημβρινοῦ τοῦ Γρήνουϊτς. Ἡ ὥρα τοῦτου ἰσχύει διὰ τὰ Σκανδιναυικὰ Κράτη, τὴν

Γερμανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Αὐστρίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαβίαν.

3) Ἡ ἀνατολική. Αὕτη, ὡς μέσον μεσημβρινόν, ἔχει τὸν 30ο ἀνατ. τοῦ Γρήνουιτς, ὁ ὁποῖος διέρχεται πολὺ πλησίον τῆς Πετρούπολεως καὶ Κωνσταντινουπόλεως· ὀρίζεται δὲ μεταξὺ τῶν 22 1)2ο καὶ 37 1)2ο ἀνατολ. τοῦ Γρήνουιτς. Ἡ ὥρα τοῦ μεσημβρινοῦ τούτου λαμβάνεται διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν.

Μόνον ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ρωσσία διατηροῦν ἔτι τὴν κρατικὴν αὐτῶν ὥραν.

Ὅταν τις ἐκ μιᾶς τῶν ἀτράκτων τούτων μεταβαίνει εἰς ἄλλην, πρέπει τὸ ὥρολόγιόν του νὰ μετακινή μίαν ὥραν ἀκριβῶς. Ὁ Ἕλληνας, μεταβαίνων εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν ἢ τὴν Ἰταλίαν, θὰ μετακινήσῃ τὸ ὥρολόγιόν του, μίαν ὥραν ὀπίσω, ὅταν δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἄλλην μίαν ὥραν. Διότι, ὅταν ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι ἔχωμεν μεσημβρίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχουν 10 π.μ. Οὕτως, ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν ἐπισήμων ὥρῶν δύο Κρατῶν, διαφόρων ἀτράκτων, εἶνε πάντοτε ἀκέραιος ἀριθμὸς ὥρῶν.

Ὅμοιον σύστημα ὠριαίων ἀτράκτων ἔχουν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν (Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ Καναδῶν). Διαιρεῖται ἐκεῖ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀτρακτον, εἰς τὴν κεντρικὴν, εἰς τὴν ὀρεινὴν καὶ εἰς τὴν τοῦ Εἰρηνικοῦ, κατέχουν δ' αὐταὶ τὸν μέσον μεσημβρινόν τῶν 75, 90, 105 καὶ 120ο δυτικῶς τοῦ Γρήνουιτς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Γενικαὶ γνώσεις ἐν τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας.

1. Ἄτμ. ὀσφαιρα. Τὴν γῆν περιβάλλει ὁ ἀήρ ὡς καλὴ σφαῖρα καλούμενη ἀτμόσφαιρα. Ἐχει πάχος 80 χιλιομέτρων καὶ πλέον. Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ ἐν γένει εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη εἶνε πυκνότερος, ὅσον δ' εὐρίσκεται ὑψηλότερον, τόσο εἶνε ἀραιότερος.

2 Ύγρασία. Ἡ ἀτμόσφαιρα περιέχει ὑδρατμούς. Ἐκ δὲ τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ποσότητος τούτων ἐξαρτᾶται ἡ ὑγρότης τοῦ ἀέρος ἢ ἡ ὑγρασία.

3. Κλίμα. Κλίμα ἐνὸς τόπου εἶνε ἡ διάφορος κατάστασις τῆς ἀτμοσφαιρας, δηλ. ἡ θερμοκρασία, οἱ ἄνεμοι, ἡ ὑγρασία ἢ ἡ ξηρασία, ἢ ποσότης τῆς βροχῆς κλπ. Οὕτω τόπος τις λέγεται, ὅτι ἔχει κλίμα ψυχρὸν, ὑγρὸν, βροχερὸν, νοσῶδες κλπ.

Ἐν γένει εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην ἐπικρατεῖ τὸ θερμὸν κλίμα, εἰς τὰς κατεφυγμένας τὸ ψυχρὸν καὶ εἰς τὰς εὐκράτους τὸ εὐκρατον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὕψος τόπου τινὸς συντελεῖ, ὅπως τὸ κλίμα γίνῃ ψυχρὸν. Οὕτω κατὰ τὰς θερμὰς χώρας τῆς θερμῆς ζώνης τὰ ὄροπέδια ἔχουν κλίμα εὐκρατον, αἱ κορυφαὶ δὲ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων καλύπτονται ὑπὸ παγετώνων.

Τὸ βροχερώτερον κλίμα ἐπικρατεῖ εἰς τοὺς παρὰ τὸν ἰσημερινὸν τόπους, ἐνθα πίπτουν κατὰ περιόδους διαρκεῖς καὶ ἀφθονοὶ βροχαὶ (τροπικαί).

Τὸ κλίμα διακρίνεται καὶ εἰς ὠκεάνιον καὶ ἠπειρωτικόν.

Ἡ διάκρισις αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποστάσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

ὠκεάνιον κλίμα εἶνε τῶν παραλίων χωρῶν καὶ τῶν νήσων. Εἶνε δὲ τοῦτο γλυκὺ, διότι μεταδίδεται ἡ θερμοκρασία τῆς θαλάσσης ἢ ὅποια διατηρεῖται κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα θερμότερα τῆς ξηρᾶς, κατὰ δὲ τὸ θέρος ψυχροτέρα.

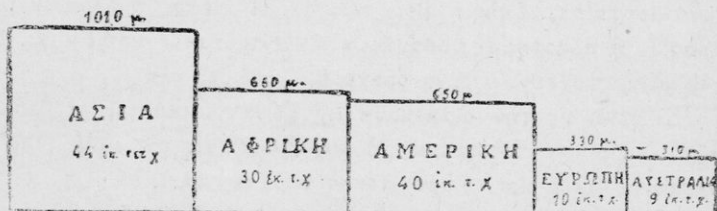
ἠπειρωτικὸν κλίμα εἶνε τῶν μεσογαίων χωρῶν, εἰς ταύτας ὁ χειμῶν εἶνε λίαν ψυχρὸς, τὸ δὲ θέρος σχετικῶς καυστικόν.

4. Ἐπιπέδησις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρᾶν καὶ ἀπὸ θάλασσαν. Καὶ ἡ μὲν ξηρὰ κατέχει περίπου τὸ 1/4 τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἡ δὲ θάλασσα τὰ 3/4· εἶνε λοιπὸν αὕτη πολὺ μεγαλυτέρα τῆς ξηρᾶς.

α) Ἡ ξηρὰ. Ἡ ξηρὰ διαιρεῖται εἰς 5 ἠπείρους. Αὗται εἶνε ἡ **Εὐρώπη**, ἡ **Ἀσία**, ἡ **Ἀφρική**, ἡ **Ἀμερική** καὶ **Αὐστραλία**. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν, ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρική κείνται πλησίον ἀλλήλων καὶ λέγονται **παλαιὸς κόσμος**, διότι ἦσαν γνωσταὶ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Αἱ ἄλλαι δύο εἶνε μακρὰν ἀπ' ἀλ-

λήλων και λέγονται νέος κόσμος. Ἡ Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τῷ 1492, ἡ δὲ Αὐστραλία τῷ 1606.

Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρικὴ καὶ ἡ Αὐστραλία κεῖνται ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἡμισφαιρίῳ, ἡ δὲ Ἀμερικὴ ἐν τῷ δυτικῷ.

Σχ. 8.

Σύγκρισις τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ μέσου ὕψους τῶν ἡπείρων.

Μέγεθος τῶν ἡπείρων. Ἡ μεγίστη ἡπειρος εἶνε ἡ Ἀσία, ὀλίγον δὲ μικρότερα ταύτης ἡ Ἀμερικὴ. Ἐφεξῆς κατατάσσονται ἡ Ἀφρικὴ, ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Αὐστραλία. Πλὴν τῶν ὀτούτων ἡπείρων ἔχομεν καὶ νεωτάτην ἡπειρον, τὴν Ἀνταρκτικὴν, ἡ ὁποία εἶνε μεγλυτέρα τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' ἀκατοίκητος. Αὕτη εἰσὶν εἰς τὴν νότιον ψυχρὰν ζώνην, εἰς τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν ἡμισφαίριον.

Νῆσοι. Πλὴν τῶν ἡπείρων ὑπάρχονν ἔτι μεγάλαι καὶ μικραὶ νῆσοι εἶνε πλησίον τῶν ἡπείρων. Τοιαῦται π.χ. εἶνε ἡ Μεγάλῃ Βρετανία καὶ ἡ Ἴρλανδία.

6) **Ἡ Θάλασσα.** Τὰ μεγάλα μέρη τῆς θαλάσσης ἀπαρτίζουσι τοὺς ὠκεανούς. Οὗτοι εἶνε τέσσαρες· ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικὸς ὠκεανός, ὁ Ἀτλαντικὸς, ὁ Ἰνδικὸς καὶ ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανός.

1) Ὁ Μέγας ἢ Εἰρηνικὸς ὠκεανός εἶνε ὁ μέγιστος ἕλων, κεῖται δὲ μεταξὺ Ἀμερικῆς ἀφ' ἑνὸς (πρὸς Α.) καὶ τῆς Ἀσίας καὶ Αὐστραλίας ἀφ' ἑτέρου (πρὸς Δ.).

2) Ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανός κεῖται μεταξὺ τῆς Ἀμερικῆς (πρὸς Α.) καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς.

3) Ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανός κεῖται μεταξὺ τῆς Ἀφρικῆς τῆς

Ἀσίας καὶ τῆς Αὐστραλίας. Οὗτος εὐρίσκεται δολόκληρος σχεδὸν εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον.

4) Ὁ Βόρειος Παγωμένος ὠκεανὸς κεῖται μεταξὺ τῶν βορείων μερῶν τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

5. Διανομὴ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον. Ὁλόκληρος ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη εὐρίσκονται εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον. Τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀμερικῆς τὰ μεγαλύτερα τμήματα εὐρίσκονται ὡσαύτως εἰς τὸ βόρειον. Ἡ δ' Αὐστραλία καὶ ἡ Ἀνταρκτικὴ εὐρίσκονται εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Ἐν γένει δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μεγαλύτερα ἔκτασις τῶν ὠκεανῶν εἶνε εἰς τὸ νότιον.

6. Βύθος τῶν ὠκεανῶν. Ὅπως ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἰς ἄλλα μέρη εἶνε ὑψηλότερα (τὰ ὄρη καὶ τὰ ὄροπέδια) καὶ εἰς ἄλλα μέρη χαμηλότερα (τὰ θαθύπεδα καὶ τὰ ἰζήματα), οὕτω καὶ ὁ βυθὸς τῶν θαλασσῶν. Τὰ μεγάλα ἔμως βάθη τῆς θαλάσσης ἐν γένει δὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, ὅπως τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῆς ξηρᾶς, ἀλλ' ἡρέμα. Τὸ θαθύτατον μέρος τῶν θαλασσῶν εἶνε ἐν τῷ μεγάλῳ Εἰρηνικῷ ὠκεανῷ (πρὸς Α. τῆς Ἀσίας) καὶ εἶνε σχεδὸν 10 χιλιάδες μέτρα. Τὸ μέγιστον βάθος τῆς Μεσογείου εἶνε 4.400 μέτρα, (ὁ Ὀλυμπος 3.000 μέτρα ὕψος).

7. Κινήσεις τῆς θαλάσσης. Ἡ θάλασσα ἔχει τρία εἶδη κινήσεων. **Τὰ κύματα, τὰς παλλισσοῖας καὶ τὰ θαλάσσια ρεύματα.**

α') Τὰ κύματα προέρχονται ἐκ τῆς πίεσως, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ ἄνεμος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ κύματα γίνονται τόσο μεγαλύτερα, ὅσον ἰσχυρότερος εἶνε ὁ ἄνεμος, ἢ ὅσον βαθύτερα εἶνε ἡ θάλασσα, ἢ ὅσον αὐτὴ εἶνε μεγαλύτερα. Λοιπὸν, εἰς τοὺς ὠκεανούς, ὅταν ὁ ἄνεμος εἶνε πολὺ σφοδρὸς, τὰ κύματα φθάνουν εἰς ὕψος 15 μέτρων, ἢ δὲ μεταξὺ δύο κυμάτων ἀπόστασις φθάνει μέχρι 250 μέτρων, σπανίως δὲ μέχρι 400.

β') Διαρκῶς καὶ κανονικῶς ἀνυψοῦται καὶ καταπίπτει ἡ ἐπιφάνεια τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἢ τοιαύτη δὲ ταλάντωσις τῆς θαλάσσης καλεῖται **παλλισσοία**. Ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ὕδωρ ἀνυψοῦται καὶ πλημμυρεῖ τοὺς αἰγιαλούς, καλεῖται **πλημμυροίς**, ὁ

δὲ χρόνος, κατὰ τὸν ὅποιον κατέρχεται καλεῖται **ἀμπουις**. Ἐκα-
στον τῶν φαινομένων τούτων διαρκεῖ 6 ὥρας καὶ 12 1/2 λεπτά.

Ἡ παλίρροια εἶνε μεγάλη εἰς τοὺς ὠκεανούς, μικρὰ δ' εἰς τὰς
κλειστάς θαλάσσας, (ὡς ἐν τῇ Μεσογείῳ). Αἰτία τῆς παλιρροίας
εἶνε ἡ ἐλκτικὴ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος
ἐπὶ τῆς γῆς.

γ') Τὰ θαλάσσια ρεύματα εἶνε ροὺς τοῦ θαλασσοῦ ὕδατος εἰς
ὠρισμένην διεύθυνσιν. Ταῦτα προέρχονται κυρίως ἐκ τῆς διαρκοῦς
πνοῆς καὶ τῆς αὐτῆς διευθύνσεως τῶν ἀνέμων. Διακρίνονται εἰς
ψυχρὰ καὶ θερμὰ ρεύματα. Τὰ ψυχρὰ ρεύματα ἀρχίζουσι ἀπὸ τῆς
ψυχρᾶς ζώνης καὶ διευθύνονται πρὸς τὴν θερμὴν, τὰ δὲ θερμὰ ἀπὸ
τὴν θερμὴν καὶ διευθύνονται πρὸς τὰς ψυχράς. Τοιοῦτον θερμὸν
ῥεῦμα εἶνε τὸ καλούμενον **Ἐγκόλπιον**, τὸ ὁποῖον ἀρχεται ἐκ τοῦ
κόλπου τοῦ Μεξικοῦ (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ διευθύνεται πρὸς τὰ
παράλια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Οὕτω αἱ Δυτικαὶ χῶραι τῆς Εὐ-
ρώπης ἔχουσι θερμότερον κλίμα ἢ ἄλλαι χῶραι τοῦ αὐτοῦ γεω-
γραφικοῦ πλάτους.

8. Ἡ λιθόσφαιρα. Ἡ γῆ πρὸ ἑκατομμυρίων ἐτῶν εὐρί-
σκετο ὀλόκληρος ἐν διαπύρῳ καὶ ῥευστῇ καταστάσει. Εἶχε μεγάλ-
ην θερμότητα καὶ ἐφώτιζε τὸ χάος, ὅπως σήμερον κάμνει ὁ
ἥλιος. Ἄλλ' ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἐψύχετο διαρκῶς καὶ μετεδλήθη
ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς στερεὸν φλοιόν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο,
ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς διάφορα ρήγματα, τμήματα δὲ
κατεκρημνίζοντο καὶ ἐσχημάτιζον τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ἐνῶ
ἄλλα, ὅσα ἔκειντο ὑψηλότερον, ἀπετέλουσι τὰς ἡπείρους. Ἐκ τοιού-
των κατακρημνίσεων ἐμορφώθη ἡ σημερινὴ διάπλασις τῆς λιθο-
σφαίρας.

9. Πετρώματα. Πέτρωμα λέγεται ἡ ὕλη, ἐκ τῆς ὁποίας
ἀποτελεῖται ἕν ἔδαφος. Ὁ ἀσβεστόλιθος π. χ. εἶνε πέτρωμα, ἐκ
τοῦ ὁποίου συνίστανται πολλὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Δὲν πρέπει δὲ
νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὅλα τὰ πετρώματα ἔχουσι τὴν σκληρότητα τῆς
πέτρας, διότι πετρώματα εἶνε καὶ ὁ πηλὸς καὶ ἡ ἄμμος.

Πρὸς σχηματισμὸν τῶν πετρωμάτων ἐχρησίμευσαν τὰ διάφορα
ὄρυκτὰ τῆς γῆς· κόκκοι ἐνὸς εἶδους ὄρυκτοῦ ἢ πολλῶν συσσωρευό-

μενοι ἀπετέλεσαν ἐν ὀρισμένον πέτρωμα. Αἰτίαι δὲ τοῦ σχηματισμοῦ τούτου ἦσαν κυρίως τὸ ὕδωρ καὶ αἱ ἐκρήξεις τῶν ἴφαιστειῶν, διὰ τοῦτο τὰ πετρώματα διακρίνονται εἰς πετρώματα ὕδατογενῆ καὶ πετρώματα πυριγενῆ.

Ὑδατογενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διεμορφώθησαν διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν ὑδάτων, ὅποτε ταῦτα ἐκάλυπτον μείστην ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ταῦτα γνωρίζονται ἐκ τοῦ ὅτι κεῖνται κατὰ στρώματα, περιέχουν δὲ καὶ ἀπολιθώματα, δηλ. λείψανα φυτῶν ἢ ζῶων προκατακλυσμαίων, (π. χ. ὁ ἀσβεστόλιθος, ὁ σχιστόλιθος, ὁ γύψος). Ὑδατογενῆ πετρώματα εἶνε καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπετελέσθησαν ἐκ λειψάνων φυτῶν, (ὡς ὁ γαιάνθραξ) ἢ ἐκ μικρῶν θαλασσίων ζῶων, ὡς ὁ μέλας ἀσβεστόλιθος τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας καὶ αἱ κοραλλιγενεῖς νῆσοι.

Πυριγενῆ πετρώματα λέγονται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐξεχύθησαν διὰ τῶν ρηγμάτων ἐν διαπύρῳ καταστάσει καὶ ἀπεψύγησαν. Ταῦτα γνωρίζονται ἐκ τοῦ ὀγκώδους αὐτῶν σχηματισμοῦ, οὐδέποτε δὲ περιέχουν ἀπολιθώματα. Τοιαῦτα εἶνε ὁ γρανίτης, ὁ πορφυρίτης κλπ.

ΙΟ. Θέσις τῶν πετρωμάτων. Τὰ διάφορα πετρώματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν μέχρι σήμερον, δὲν ἐτήρησαν τὴν θέσιν των ἐν τῇ ὁποῖα διεμορφώθησαν. Τὰ ἴφαιστεια, αἱ σεισμοὶ καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀρέων διαρκῶς ἐτάραττον καὶ μετεκίνουσι τὸ ἔδαφος, καὶ δὴ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους. Οὕτω ταῦτα, οὔτε ὀριζοντίαν θέσιν ἔχουν, οὔτε κεῖνται κατὰ τὴν τάξιν τοῦ χρόνου τῆς γενέσεώς των, ἀλλὰ πολλὰ πετρώματα ἀρχαιότερα ἀνατραπέντα ἐκάθησαν ἐπὶ νεωτέρων.

ΙΙ. Ἀλλοιώσεις τῶν πετρωμάτων. Τὰ πετρώματα ἔχουν πάθει καὶ ἐξακολουθοῦσι πάσχοντα διαφόρους ἀλλοιώσεις· κυριώταται τούτων εἶνε αἱ ἐπόμεναι:

1) **Μεταμόρφωσις διὰ τῶν πυριγενῶν.** Ἀρχαιοτάτη ἀλλοίωσις τῶν πετρωμάτων ἔγινε κατὰ τὰς διαταράξεις καὶ μετακινήσεις τοῦ ἔδαφους, διὰ τῶν ὁποίων προέκυψαν νέα πετρώματα, ἔχοντα διαφορετικὰς ιδιότητας. Τοιαύτη π.χ. μεταμόρφωσις ἔγινε

τῶν ἀσβετολίθων εἰς μάρμαρα, καὶ τῶν γαιανθράκων εἰς φυσικὸν ὀπτάνθρακα (κόκ).

2) *Μηχανικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος.* Τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς, τῶν ρυάκων, τῶν χειμάρρων καὶ τῶν ποταμῶν, παρασύρουσιν, εἰ εὐρίσκουσιν κατὰ τῶν ῥοῶν αὐτῶν κατατρώγουσιν πάντας τοὺς λίθους καὶ ἀνοίγουσιν πολλὰς αὐλακὰς, χαράδρας καὶ κοιλάδας.

Πᾶσαι αἱ ὕλαι ἔσται ἀφαιροῦνται ἐκ τοῦ ἐδάφους, λίθοι, χῶματα, συντρίμματα ὀρέων κλπ., μεταφέρονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν. Ἐκεῖ συσσωρεύονται στρώματα καθήμενα τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ σχηματίζουσιν ὀλοκλήρους ξηράς. Τὰ στρώματα ταῦτα καλοῦνται προσχώσεις. Ἐκ τῶν προσχώσεων τούτων, σχηματίζονται καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν *δέλτα*. Ὀλόκληρος ἢ κἄτω Αἴγυπτος ἐγεννήθη κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐκ τοῦ ποταμοῦ Νεῖλου.

3) *Χημικὴ ἐνέργεια τοῦ ὕδατος.* Τὸ ὕδωρ ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν πετρωμάτων καὶ διὰ τῆς διαλυτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Εἰς πολλὰ πετρώματα δύναται τὸ ὕδωρ νὰ εἰσδύῃ καὶ νὰ διαλύῃ, ἄλλα περισσότερον καὶ ἄλλα ὀλιγώτερον. Τοιαῦτα πετρώματα εἶνε ὁ γύψος, τὸ ἄλας καὶ ὁ ἀσβεστόλιθος, ἐκ τοῦ ὁποῖου συνίστανται κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης σχηματίζονται εἰς σταλακτίται τῶν σπηλαίων. Αἱ πίπτουσαι σταγόνες προσθέτουσιν τὰς διαλελυμένας ὕλας καὶ σχηματίζουσιν τὰ περίεργα σχήματα τῶν *σταλακτιτῶν* καὶ *σταλαγματιτῶν*. Πέτρωμα σχηματισθὲν διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης εἶνε καὶ ὁ ψαμμόλιθος, τὰ διάφορα ὀξεῖδια τοῦ σιδήρου (σικωρία) κ. ἄ.

4) *Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.* Καὶ εἰ ἀνεμοὶ συντελοῦσιν, ὅπως μεταβάλλουσιν τὸ ἔδαφος τῆς γῆς. Εἰς τὰς ἀμμώδεις παραλίας τὰ κύματα ἀποσύρουσιν πολλάκις, ἢ δὲ ἀποκαλυπτογένη ἄμμος ξηραίνεται καὶ παρασύρεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Οὗτοι μεταφέρουσιν ταύτην μακρὰν τῆς παραλίας, ἐνθ' αὐτὴ συσσωρεύεται κατὰ ἐπιμήκειν σειράς. Αἱ ἀμμώδεις αὗται σειραὶ καλοῦνται *θίνες*.

Ἐκ τῶν ἀνέμων σχηματίζονται καὶ αἱ ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῶν ἐρήμων.

5) *Ἐνέργειαι ζώων.* Δημιουργοὶ μεγάλων πετρωμάτων εἶνε

τὰ μικρὰ ζῶα κοράλλια. Ταῦτα ζῶντα κατὰ σωρούς ἐν τοῖς ὠκεανοῖς, τρέφονται ἐξ ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου, ἐκκρίνουν δὲ ὕλην, ἣ ὁποία συσσωρευμένη σχηματίζει βράχους· οὗτοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐξανόμενοι ἀποτελοῦν νήσους καὶ μάλιστα πολλές καταφύτους καὶ κατοικουμένας.

Διὰ παρομοίων ζῶων, ἐσχηματίσθησαν καὶ κατ' ἀρχαιοτάτας ἐποχὰς μέγιστα στρώματα λίθων· οὕτως ὑπὸ τῶν νοουμυλιτῶν ἐσχηματίσθη ὁ μέγας ἀσβεστόλιθος τῆς Τριπόλεως τῆς Ἀρκαδίας.

12. Ἀποσάθρωσις πετρωμάτων διὰ τοῦ πάγου.
Πλὴν τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων ἐνεργεῖ καὶ ὁ πάγος· τὸ ὕδωρ δηλ. ὅταν εὐρίσκηται ἐντὸς πετρώματος, πήγνυται πολλάκις ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ αὐξάνει κατ' ὄγκον. Τότε σχίζεται τὸ πέτρωμα, θρυμματίζεται καὶ μεταβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς χῶμα ἢ ἄμμος.

Μεταβολὰς τοῦ ἐδάφους προξενοῦν καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὁρέων παγετῶνες, οἵτινες τηκόμενοι κατὰ τὴν βᾶσιν αὐτῶν ἀρχονται κινούμενοι πρὸς τὰ χαμηλότερα μέρη. Οὕτω κατατρώγουν τοὺς βράχους καὶ τὰς ὄχθας τῶν χαραδρῶν. Εἰς τόπους δέ, ἐνθα τὸ ψύχος εἶνε μέγα καὶ οἱ παγετῶνες φθάνουν μέχρι τῆς θαλάσσης σχηματίζουν ἐντὸς αὐτῆς ὑψηλοὺς πάγους, ὡς ὄρη πλέοντα.

13. Καλλιεργήσιμος γῆ καὶ εἶδη αὐτῆς. Αἱ διάφοροι ἀποσαθρώσεις τῶν πετρωμάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων αἰτιῶν μετέβαλλον ταῦτα εἰς θρύμματα, ταῦτα δὲ πάλιν προσλαβόντα διαφόρους χημικὰς οὐσίας μετεβλήθησαν εἰς τὴν καλλιεργήσιμον γῆν. Αὕτη καλύπτει μέγα μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς ἕρρας.

Ἐκ τῆς ποιότητος τῆς γῆς ταύτης καὶ τῆς ὑγρότητος διακρίνομεν διάφορα εἶδη. Τὰ μᾶλλον λεπτὰ ἐδάφη εἶνε τὰ περιέχοντα ἀργίλλον, διότι δι' αὐτῆς ἐμποδίζεται ἡ ταχεῖα διείδυσις τοῦ ὕδατος καὶ συγκρατοῦνται αἱ ἐν τῷ ἐδάφει χημικαὶ οὐσίαι.

Εὐφρωτάτη εἶναι ἡ ἐλαφρῶς ἀργιλλώδης, ἣ ἐπικαθημένη ἐπὶ ἀσβεστώδους ἐδάφους. Διὰ τῆς αὐτῆς γῆς ἔχει προικισθῆ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος.

14. Ἀθροίσματα φυτῶν. Ἀθροίσματα φυτῶν κατὰ μέγας ἐκτάσεις διακρίνονται ὡς *δάση* ἢ *χλόη*.

Τὰ δάση συνίστανται ἐξ ἀθροίσματος δένδρων. Τὰ πυκνότετα δάση καὶ τὰ μέγιστα δένδρα ἀξάνουν ἐν τοῖς τόποις, ἐν τοῖς ὁποίοις βρέχει πολὺ καὶ ἐπικρατεῖ μεγάλη θερμότης (ἐν τοῖς τροπικοῖς). Τὸ μέσον ὕψος τῶν δένδρων τούτων εἶνε 30—40 μέτρων, τινῶν δὲ φθάνει μέχρις 100. Κατὰ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων δὲν ὑπάρχουν συνήθως δένδρα.

Ἡ δὲ χλόη συνίσταται ἐκ φυτῶν βραχέων. Κατὰ τὸ διάφορον εἶδος τῆς χλόης, ὅπερ προέρχεται ἐκ τῆς ὑγρασίας ἢ ξηρασίας τοῦ τόπου, διακρίνεται αὕτη εἰς *λειμῶνας*, εἰς *σαβάνας* καὶ εἰς *στέππας*. Καὶ εἰς μὲν τοὺς λειμῶνας καὶ τὰς σαβάνας φύονται φυτὰ ὑγρόφιλα, εἰς δὲ τὰς στέππας ξηρόφιλα.

Ἐδαφος ἐστερημένον βλαστήσεως, ἀνυδρον καὶ ἀκατοίχοιτον καλεῖται *ἐρημος*. Οἱ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρήμου εὐφοροὶ τόποι καλοῦνται *δάσεις*.

15. Ζωϊκὸς κόσμος. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ζῷα διακρίνονται εἰς *ὕδροβια* καὶ *χερσαῖα*.

1. **Ὑδροβια ζῷα.** Ἡ ἐν τῷ ὕδατι ζωὴ θεωρεῖται ἀρχαιοτέρα. Εἰς τὰς διαφορὰς τῶν ὑδροβίων ζῴων συντελεῖ τὸ ἀλμυρὸν ἢ τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰς τὸ ὅποιον ζῶσι, καὶ τὸ βάθος τῶν ὠκεανῶν. Κατὰ τὸ βάθος, εἰς ὃ ζῶσι, διακρίνονται: α') εἰς τὰ ζῶντα πρὸς τὰς ἀκτὰς ἐν μικρῇ βάθει β') τὰ ἐν ταῖς θαλάσσαις ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν μέχρι 400 μέτρων καὶ πλέον βάθους καὶ γ') τὰ εἰς μέγα βάθος ζῶντα (ἀπὸ 400 μέχρι 2000 μέτρων καὶ πλέον). Ταῦτα, ἐπειδὴ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου δὲν φθάνει εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα, παράγουν λάμπριν φωσφορικὴν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὀργανισμοῦ.

2. **Χερσαῖα ζῷα.** Σπουδαίας διακρίσεις τῶν ζῴων παράγουσι τὰ ἑξῆς αἰτία:

α') ἡ διάφορος θερμοκρασία τοῦ αἵματος αὐτῶν, οὗ ἕνεκα διαιροῦνται εἰς *θερμόαιμα* καὶ *ψυχροάιμα*.

β') τὸ εἶδος τῆς τροφῆς αὐτῶν· τὰ μὲν εἶνε *σσεροφάγα* τὰ δὲ *φυτοφάγα*.

γ') ἡ φυτικὴ αὐτῶν διανομή. Πολλὰ τῶν χερσαίων ζῴων εἶνε

προσκεκολλημένα σταθερῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους (ἔγγεια). "Αλλά κινούνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους (ἐπίγεια). "Αλλά ζῶσι πάντοτε ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τὴν γῆν (ὕπόγεια). "Αλλά ἵπτανται ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ᾧ μένουν πολὺν ἢ ὀλίγον χρόνον (ἐναέρια). τοιαῦτα εἶνε κατ' ἐξοχὴν τὰ πτηνά. "Αλλά τέλος ζῶσιν ἐναλλάξ ἐν τε τῇ παραλίᾳ καὶ τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων τῆς ξηρᾶς ἢ καὶ ἐντὸς αὐτῶν (ἀμφίβια). Τοιαῦτα εἶνε κατ' ἐξοχὴν τὰ θατράχια.

16. Ἡ ἐν τοῖς δάσεσι ζωή. Τὰ δάση εἶνε προσφορώτατα πρὸς ἀνάπτυξιν ζωῆς. Αἱ ἀλλαγαὶ τῆς θερμοκρασίας καὶ τῆς ὑγρασίας εἶνε ἐν αὐτοῖς ὀλιγώτερον αἰσθηταί, ἢ δὲ φυτικῇ τροφῇ ἀφθονος. Οὕτως ἐν τοῖς δάσεσι ζῶσι πολλὰ εἶδη ζώων (σαρκοφάγα, φυτοφάγα, πτηνὰ, ἔντομα καὶ ἄλλα).

Καὶ ἐν ταῖς στεπέπαις ζῶσι ζῶα, ἅτινα ἀντέχουν εἰς τὸ ψυχὸς καὶ τὴν θερμότητα. Τοιαῦτα εἶνε κυρίως τρωκτικά, πτηνὰ καὶ ἔρπετά.

17. Ὁφέλεια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τῶν φυτῶν καὶ ζώων. Ὁ ἄνθρωπος χορτοφάγος καὶ κρεοφάγος ὢν, ἀσχολεῖται διαρκῶς, ὅπως ἐξευγενίξῃ τὰ κατάλληλα πρὸς αὐτὸν φυτὰ καὶ ζῶα, οὕτω δὲ ταῦτα ἐξαπλοῦνται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ δημητριακοὶ καρποί, οἱ ὅποιοι κατάγονται ἐκ στεπεπῶν, εὐρίσκονται ἤδη ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Τὰ χρήσιμα εἰς τὸν ἄνθρωπον ζῶα, εἴτε διὰ τὸ κρέας αὐτῶν καὶ τὰ ἔρια, εἴτε διὰ τὰς μεταγωγικὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἔχουν διασπαρῆ πανταχοῦ.

Τοῦναντίον ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃ εἶδη, εἴτε διότι εἶνε δυνατὸν νὰ θλαφθῇ ὑπ' αὐτῶν, εἴτε διότι δὲν ἐννοεῖ τὴν χρησιμότητα. Τὰ ἄγρια θηρία καταδιωκόμενα τείνουν νὰ ἐξαφανισθοῦν. Δάση ἀποκόπτονται, ὅπως γεννηθοῦν γαῖαι πρὸς καλλιέργειαν, μόλις δ' ἐσχάτως ἤρχισεν ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀνησυχῇ διὰ τὴν ἐλάττωσιν τούτων.

18. Τὰ σπουδαιότατα εἶδη τῶν φυτῶν εἰς τὸ πικρόσμιον ἐμπόριον. Αἱ τροπικαὶ καὶ εὐκρατοὶ ζῶναι τῆς γῆς εἶνε πλούσιαι εἰς γεωργικὰ προϊόντα. Τὰ διάφορα ὁμοῦς εἶδη τῶν προϊόντων ὡς καὶ ἡ ἀφθονία αὐτῶν εἶνε διανεμημένα ἐπὶ τῆς γῆς ἀναλόγως τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ποιοῦ τοῦ ἐδάφους.

Σπουδαιότατα προϊόντα τῶν εὐκράτων ζωνῶν εἶνε αἱ *δημητριακοὶ καρποὶ* (σίτος, ἀραβόσιτος, σήκαλις, ὄρυζα), τὰ *γεώμηλα*, ὁ *οἶνος*, ὁ *καπνός*, τὰ *ἐλαια* καὶ ὁ *βάμβαξ*. Τῶν δὲ τροπικῶν κλιμάτων εἶνε τὸ *ζάκχαρον* (ἐκ τῶν ζακχαροκαλάμων), ὁ *καφές*, τὸ *κακάον* καὶ τὸ *ελαστικὸν κόμμι*.

19. Τὰ *σπουδαιότερα κτηνοτροφικὰ προϊόντα*. Πανταχοῦ τῆς γῆς τρέφονται ζῷα, διὰ τὸ κρέας αὐτῶν, τὸ λίπος, τὸ γάλα, τὸ δέρμα καὶ τὸ ἔριον, (πρόβατα, αἴγες, χοῖροι, βόες, ὄρνιθες κ. ἄ.). Ἐκ τινῶν χωρῶν ἐξάγονται διάφορα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, καὶ δὴ κρέατα κατεψηγμένα ἢ ταριχευτά, λίπη, βούτυρον, τυρός, δέρματα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Τὸ σπουδαιότατον τῶν τοιούτων προϊόντων διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶνε τὸ ἔριον.

Σπουδαία διὰ τὴν βιομηχανίαν εἶνε καὶ ἡ σηροτροφία, διότι διὰ ταύτης παράγεται ἡ μέταξα. Αὕτη εὐδοκίμει κατὰ τὰ θερμὰ κλίματα τῆν εὐκράτων ζωνῶν, ὅπου φύονται αἱ μωρέαι, (ὡς ἐν Ἑλλάδι).

20. Τὰ *σπουδαιότερα διὰ τὸν ἄνθρωπον ὀρυκτά*. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πάσης βιομηχανίας, τὴν σπουδαιότατην θέσιν κατέχει ὁ *γαϊάνθραξ*. Ἐκ δὲ τῶν κοινῶν μετάλλων, τὴν μεγίστην σπουδαιότητα ἔχει ὁ *σιδήρος*, εὐρίσκεται δ' αὐτός συνήθως εἰς χώρας, ὅπου ὑπάρχουν καὶ *γαϊάνθρακες*. Ἄλλα σπουδαιότατα μέταλλα εἶνε ὁ *χρυσός*, ὁ *ἄργυρος*, ὁ *ψευδάργυρος*, ὁ *καλιός*, καὶ ὁ *μόλυβδος*.

Φυσικοὶ ὄροι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας χώρας τινὸς εἶνε ἡ εἰς ταύτην ὑπαρξίς *γαϊανθράκων* καὶ *μετάλλων*, ἰδίᾳ *σιδήρου*. Ἐὰν χώρα τις στερεῖται τοιαύτης ὕλης, εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταφέρηται αὕτη ἐξ ἄλλων χωρῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται νὰ ἀναπτυχθῶσι βιομηχανικὰ κέντρα, ὅταν ἔχουν εὐκόλον τὴν ἐξωτερικὴν συγκοινωνίαν, καὶ δὴ διὰ θαλάσσης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ μεταφορὰ τῆς ὕλης ταύτης εἶνε εὐθηνή.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Α΄ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

[130.000 τετρ. χιλ.—6 εκατ. κατ. 46 κατ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλίωμ.]

1. Γενικὴ ἐπισκόπησις.

1. Θέσις καὶ ὄρις. Ἡ Δημοκρατία τῆς Ἑλλάδος κατέχει τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου (ἢ τῆς Βαλκανικῆς) καὶ τὰς παρὰ τοῦτο πολυπληθεῖς νήσους. Κατὰ τὸ πλεῖστον βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης· πρὸς Β. ὄριζεται ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, Β. Α. δέ, κατὰ τὴν Θράκην, ὄριζεται ἀπὸ τῆς Τουρκίας διὰ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Ἑβρου.

Ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ Ν.Α. ἄκρον τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀσίας εὐνοεῖ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Οὐμόνον διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀνοίγεται θαλασσιὰ ὁδὸς ἐκ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης διὰ μέσου τῆς Νοτιοσλαβίας σιδηροδρομικὴ ὁδὸς τελευτᾷ εἰς τοὺς λιμένας Θεσσαλονίκην καὶ Πειραιᾶ, εἰ ὅποιοι ἀνοίγονται πρὸς τὴν ἀνατολήν.

2. Θαλάσσιος διαμελισμός. Ἡ κατὰ τὴν Ἑλλάδα χερσονήσος τοῦ Αἴμου διαμελίζεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους πλουσίως καὶ ποικίλως. Κόλποι χωροῦσι θαθῶς εἰς τὴν ξηρὰν καὶ αὐτὸ τὸ μᾶλλον μεσογειακὸν σημεῖον τοῦ θασιλείου, κατὰ τὴν λίμνην Πρέσπαν τῆς Μακεδονίας, ἀπέχει ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν θαλασσῶν μόλις 140 χιλίωμ. Κατὰ τὴν 39° γ. π. τὸ πλάτος τῆς Ἑλληνικῆς γῆς περιστέλλεται διὰ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ τοῦ Ἀμβρα-

κικοῦ κόλπου. Νοτιώτερον, ἕτεροι ἐγκάρσιοι κόλποι, ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ Σαρωνικὸς ἀποχωρίζουν ἄλλην τὴν νότιον χώραν τὴν Πελοπόννησον, ἢ ὅποια διὰ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, (6 χιλ. εὔρους) δικαίως σήμερον φέρεται τὸ ὄνομα νήσος. Καὶ αὕτη, ἔπως καὶ αἱ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ χῶραι, σχηματίζει μικροτέρας χερσονήσους, ἀπὸ τὰς ὁποίας πάλιν ἀποχωρίζονται πολλαὶ νῆσοι. Μακρὰ σειρὰ νήσων ἐκτείνεται κατὰ τὸ Ἴόνιον (ἢ Ἐπτάνησος) ἢ βορειοτάτη Κέρκυρα καίτοι κατὰ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἀῤῥιατικὴν θάλασσαν. Κατὰ δὲ τὸ Αἰγαῖον ἐκτείνεται ἡ Εὐβοία καὶ συστάδες νήσων (Κυκλάδες, Σποράδες) μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸς Ν. διὰ τῶν Κυθήρων, τῆς μεγίστης Κρήτης, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου μορφοῦται σειρὰ νήσων ὡς περιδέριον συνδέουσα τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ σειρὰ αὕτη χωρίζει τὸ νησόσπαρτον Αἰγαῖον ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ἢ ὅποια στερεῖται νήσων.

Αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους κείνται ὡς σταθμοὶ πλόων ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὅλαι αἱ νῆσοι αὗται, ὡς καὶ ἡ μεγάλη ἀνάπτυξις τῶν Ἑλληνικῶν ἀκτῶν μετὰ τῶν κατ' αὐτὰς λιμένων, εὐνοοῦσι τὴν θαλασσοπλοῖαν καὶ τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον διὰ τοῦτο ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων αἱ Ἑλληνες εἶνε λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς.

3. Διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε ἀκόμη ἀναφανῆ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν τριτογενῆ γεωλογικὴν περίοδον, ἡ Ἑλλὰς εἶχε σχῆμα διάφορον. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσόνησος καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία ἦτο μία συνεχῆς χώρα ἀδιαμέλιστος, φέρουσα ὄρη, τὰ ὅποια εἶχαν διαπλασθῆ εἰς διαφόρους ἐποχάς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φοβεραὶ σεισμικαὶ διαταράξεις, αἱ ὁποῖαι καὶ σήμερον ἀκόμη δὲν ἔπαυσαν παντελῶς κτείστρεψαν τὴν διάπλασιν ταύτην. Πανταχοῦ σήμερον ὑπάρχουν ρήγματα κατὰ μῆκος ἢ ἐγκαρσίως τῶν ὄροσειρῶν. Μεγάλα τμήματα τῆς ξηρᾶς ἔπαθον καθίζησιν καὶ ἀπετέλεσαν μεσογείους λεκάνας ἢ κατεποντίσθησαν καὶ ἐσχηματίσθησαν θάλασσαὶ ἢ κόλποι. Διὰ τοῦτο τὰ ὄρη εἰς πολλὰ μέρη σήμερον καταπίπτουν ἀποτόμως

εις την θάλασσαν, τὰ δὲ παράλια σχηματίζονται δι' ἀκτῶν ὡς ἐκ τὸ πολὺ ἀποτόμων· βαθύπεδα σχηματίζονται κυρίως κατὰ τοὺς κόλπους καὶ τὸν κάτω ροὺν τῶν ποταμῶν. Τοιοῦτον εἶνε π. χ. τὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης.

Τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος διακρίνονται εἰς 4 κύρια συστήματα.

α') *Τὰ δυτικὰ στολιδωσιγενῆ ὄρη.* Ταῦτα κατέχουν τὴν μεγάλην ἔκτασιν τῶν Ἑλληνικῶν ἑρέων. Εἶνε συνέχεια τῶν Κεντρικῶν Ἀλπεων συνεχόμενα πρὸς Β. μετὰ τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων. Συνίστανται ἐξ ἀσβεστολιθικῶν καὶ οχιστολιθικῶν πετρωμάτων, αἱ δ' ὄρσειραι διευθύνονται ἐκ Β. πρὸς Ν. Περιλαμβάνουν τὴν Πίνδον, τὰ δυτικὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Νοτιώτερον κάμπονται πρὸς Α, καὶ περιέχουν τὰ ὄρη τῆς (Κρήτης καὶ Λυκίας).

β') *Τὰ ἀνατολικά στολιδωσιγενῆ.* Ταῦτα κατέχουν τὰ ὄρη τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος πλὴν τῆς νοτίου Ἀττικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Πελοποννήσου.

Ἡ στολιδῶσις αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ δυτικῆς συστήματος καὶ ἐπικρατοῦν μᾶλλον ὄρεινοι κορμοί· αἱ ὄρσειραι διευθύνονται ἐκ Δ. πρὸς Α. Εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ἀνήκουν καὶ τὰ ὄρη τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς χώρας, ἥ ὅποια παράκειται εἰς τὰς νήσους ταύτας.

γ') *Τὰ ἀρχαῖα κρυσταλλικὰ ὄρη.* Ταῦτα κεῖνται μεταξὺ τῶν δύο προηγουμένων συστημάτων καὶ εἶναι ὀγκώδη ὄρη παλαιότητας στολιδῶσεως ἐκ πετρωμάτων κρυσταλλικῶν καὶ μεταμορφωσιγενῶν (Πεντελικόν, Ὑμηττός). Κατέχουν τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Νοτιαν Ἀττικὴν, τὴν Νότιον Εὐβοίαν καὶ ἄλλας νήσους (Κυκλάδας, Ἰκαρίαν, Σάμον). Εἰς τὴν παλαιότητα τούτων διαμόρφωσιν (προζῳϊκοῦ ἢ ζῳϊκοῦ αἰῶνος) ὀφείλεται τὸ ἐν τούτοις μάρμαρον ὡς καὶ τὰ μεταλλεύματα.

δ') *Τὸ Μακεδονοθρακικὸν σύστημα.* Τὰ ὄρη τοῦ συστήματος τούτου (παλαιοζῳϊκοῦ αἰῶνος) ἐκτείνονται κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Εἶναι ὀγκώδη συνιστάμενα ἐκ κρυσταλλικῶν οχιστολίθων καὶ γρανιτῶν. (Ροδίπη).

4. "Ἐκτα τῆς ξηρᾶς. Ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι αἱ βροχαὶ πίπτουν κυρίως τὸν χειμῶνα, διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ποταμῶν ἔχουν ὕδωρ μόνον τὴν ἐποχὴν ταύτην (χειμάρροι). Ρέουν δὲ οἱ ποταμοὶ ἢ ὡς ἀγγιᾶλοι ἢ συναθροίζονται εἰς τὰς λεκάνας ὡς λίμναι. Πολλῶν λιμνῶν τὸ ὕδωρ εὐκόλως διαπερᾶ τὸ ἀσβεσιῶδες ἔδαφος τῆς χώρας καὶ σχηματίζει εἰς τινὰ μέρη ὑπογείους ὀχετοὺς (καταβόθρας). τοῦτο πολλάκις ἀναφαίνεται εἰς χαμηλότερα μέρη ὡς ἀφθονοὶ πηγαὶ (ἀναβολαὶ κοινῶς κεφαλάρια). Τοιοῦτον ἔκρουεν π. χ. ἔχει ἡ λίμνη Φενεὶς τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἀναφαίνεται εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Λάδωνος (ἐν Ἀρκαδίᾳ) καὶ ἡ Πρέσπα τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται εἰς τὴν λίμνην τῆς Ἀχρίδος. Εἰς πολλὰς ὅμως τοιαύτας λεκάνας τὸ ὕδωρ ἔχει διαβρώσει διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιφανείᾳ τὰ περίεθ' ὄρη ἔχει ἀνοίξει φάραγγας, διὰ τῶν ὁποίων ἐξέρχεται εἰς τὰ παράλια πεδία [Ἀλφειὸς, Πηνειὸς, Ἀλιάκμων κ. ἄ.]. Οἱ μεγαλύτεροι σχετικῶς ποταμοὶ εἶνε εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν μεγίστην καὶ εὐφορωτέραν χώραν τῆς Ἑλλάδος (Ἀλιάκμων, Ἀξιός, Στρυμῶν, Νέστος).

Ἐπειδὴ ἡ ἔκτασις τῶν χωρῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι μικρὰ καὶ τὰ ὄρη σχετικῶς ὑψηλά, οἱ ποταμοὶ κατέρχονται ἐκ τῶν ὀρέων μεθ' ὄρμης καὶ διὰ τοῦτο δέν εἶνε πλωτοί. Διὰ τοῦ ὀρμητικοῦ αὐτῶν ροῦ κατατρῶγουν τὰ ὄρη καὶ μεταφέρουν εἰς τὰς ἐκβολὰς πολλὴν ἰλύν (λάσπην), διὰ τῆς ὁποίας ἔχουν σχηματισθῆ πολλά παράλια βαθύπεδα. Εἰς πολλὰς μάλιστα ἐκβολὰς ἢ τοιαύτη πρόσχωσις ἔχει μεταβάλλει τὴν μορφήν τῶν αἰγιαλῶν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν ἤδη χρόνων [Σπερχειός, Ἀχελῷος]. Εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τῶν ποταμῶν συνεργοῦν ἔτι οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα, οὕτω δὲ σχηματίζονται κατὰ τοὺς αἰγιαλοὺς τούτους καὶ λιμνοθάλασσαι, ἢ διὰ ζωστήρος συνδέονται μετὰ τῆς ἠπείρου νησίδος.

Λόγω τῆς ὀρμῆς τῶν ποταμῶν εἶναι οὗτοι ἐπιζήμιοι ἐν καιρῷ μεγάλων βροχῶν ἢ τήξεων τῶν χιόνων, διότι πλημμυροῦν τοὺς ἀγροὺς καὶ γίνονται πρόξενοι καταστροφῶν ὀλίγοι δὲ καταρράκται χρησιμοποιοῦνται πρὸς κίνησιν ἐργοστασίων, καίτοι ἡ Ἑλλάς εἶναι πτωχὴ εἰς γαϊάνθηκας. Εὐεργετικοὶ ποταμοὶ εἶναι οἱ κατὰ τὰς

ὕπωρείας τῶν ὀρέων πηγάζοντες· οὗτοι ἔχουν ὀμαλώτερον ροὴν καὶ εἶνε κατάλληλοι πρὸς ἄρδευσιν τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων.

Β. Κλίμα. Τὴν ποικιλίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος πορακολουθεῖ καὶ τὸ κλίμα. Ὅσον περιοχὴ τις εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένη εἰς τὴν θάλασσαν, τόσον τὸ κλίμα αὐτῆς εἶνε μᾶλλον εὐκρατον [ὕποτροπικόν]. Ὅσον δὲ περιοχὴ τις εἶνε ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἢ κλείεται ἀπὸ ταύτης δι' ὀρέων, τόσον ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐλαττοῦται, ἢ δὲ διαφορά τῆς θερμοκρασίας ἐν τῇ τοιαύτῃ περιοχῇ μεταξὺ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους καθίσταται μεγαλυτέρα. Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται ἰδίως εἰς τὰς λεκάνας τῆς Μακεδονίας. Ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης [θερμοκρασία Ἰανουαρίου 1°], ἢ δὲ χιών εἶνε συνήθης. Ἐν Ἀθήναις ἡ μέση θερμοκρασία τοῦ Ἰανουαρίου εἶνε 9°, τοῦ δὲ Ἰουλίου 27°. Ἡ κατὰ τὰ παράλια σχετικῶς ὕψηλὴ θερμοκρασία, καὶ ἡ ὑπαρξίς ἐλῶν, ἐπιφέρουσι πολλαχοῦ τὴν ἐλονοσίαν, καίτοι γενικῶς τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὑγιεινόν.

Τὸ θέρους ἐν Ἑλλάδι εἶνε περίοδος ξηρασίας, βροχαὶ δὲ πίπτουν κυρίως τὸν χειμῶνα. Ἐπειδὴ δὲ περισσότεροι ὕδρατμαὶ ἔρχονται εἰς τὰ μέρη, τὰ ὅποια εἶνε ἐστραμμένα πρὸς τὴν μᾶλλον ἐκτεταμένην θάλασσαν, δηλ. πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, διὰ τοῦτο εἰς τὰς δυτικὰς χώρας πίπτει περισσοτέρα βροχὴ ἢ εἰς τὰς ἀνατολικὰς (πρὸς τὸ Αἰγαῖον). Ἐν Κερκύρᾳ πίπτει 130 ἑκατ. τοῦ μέτρου, ἐν Ἀγρινίῳ 98, ἐν Ζακύνθῳ 95, ἐν Καλάμαις 83, ἐνῶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ 43. Ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ, αἱ βροχαὶ διανέμονται ἐξ ἴσου σχεδὸν κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, διότι πίπτουν ἀρκεταὶ καὶ κατὰ τὸ θέρους. Οὕτως αἱ χῶραι αὗται ὁμοιάζουν καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βροχῶν, πρὸς τὸ κλίμα τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

Τὸ ἔτος ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἐποχάς, ὡς ἑξῆς:

1) Ἡ πρασίνη ἐποχὴ τῆς ἀνοίξεως καὶ τῆς καρποφορίας (Μάρτιος—Ἰούνιος). 2) ἡ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας (Ἰούνιος—Ὀκτώβριος) καὶ 3) ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν (Ὀκτώβριος—Μάρτιος).

6. Βλάστησις καὶ διάφοροι αὐτῆς ζῶναι Ἡ τε φυσικὴ καὶ τεχνικὴ βλάστησις ἐξαρτᾶται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τοῦ κλίματος, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ ποιοῦ καὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἔδαφους. Οὕτω, λόγῳ τῆς μεγάλης θρεινότητος τῆς χώρας, μορφοῦται βλάστησις καὶ καλλιέργια ἰδιόζουσα ἀναλόγως τοῦ ὕψους τοῦ ἔδαφους, ἐκτεινομένη κατὰ ζῶνας. Αἱ πρὸς τὴν θάλασσαν κατώτεραι ζῶναι εἶνε εὐρύτεραι πρὸς νότον, διότι, λόγῳ τῆς ὑψηλοτέρας ἐνταῦθα θερμοκρασίας, ἀνέρχονται αὐταὶ ὑψηλότερον εἰς τὰ κατὰ ταῦτα ὄρη. Ὅπου ὅμως τὸ ἔδαφος εἶνε ξηρόν, ἢ βλάστησις, ὡς καὶ ἡ καλλιεργουμένη χώρα, διακόπτεται, λαμβάνει δὲ τότε ἢ βλάστησις μορφὴν ὁσέως.

1) **Ἄειθαλῆς ζώνη.** Ὅπου χαμηλὴ χώρα κλίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ κεῖται ἢ χαρακτηριστικὴ Μεσογειακὴ βλάστησις, ἢ ἀειθαλῆς. Πρὸς νότον εἶνε ἀρκούντως εὐρεῖα, πρὸς βορρᾶν δὲ καθίσταται ἔτι μᾶλλον στενοτέρα, κατὰ δὲ τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Αἰγαίου ἐν μέρει διακόπτεται· περιλαμβάνει πολλὰς νήσους ὁλοκλήρους. Τὰ καθ' ὕψος ἔρια αὐτῆς καταπίπτουν ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν σημαντικῶς. Ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κείνται εἰς ὕψος 650 μ., ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ τῇ Θεσσαλίᾳ εἰς 500 μ., ἐν τῇ Μακεδονίᾳ εἰς 350 μ. καὶ ἐν τῇ Θράκῃ εἰς 300 μ. Τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἄγρια δένδρα ἐκτείνονται κατ' ἀραιὰ δάση ἢ μεμονωμένα· εἶνε δὲ ταῦτα πεῦκαι, δρύες καὶ βαλανιδεαί, τῶν ὁποίων τὰ κελύφη τῶν βαλάνων χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν βυρσοδεφικὴν· πλὴν τούτων βλαστάνει ποικιλία θάμνων καὶ χόρτων, ὁ πρίνος, ὁ σχοῖνος, ἢ μυρσίνη, ὁ κόμαρος, ἢ ἐρείκη. Τὸ ξηρότερον ἔδαφος φέρει φρύγανα, ἀκάνθας ἢ διάφορα βολβοειδῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀσφοδεός.

Ἡ χαρακτηριστικὴ ὅμως τὴν ἀειθαλῆ ζώνην εἶνε ἢ καλλιεργουμένη ἐλαία. Αὕτη ἀπαιτοῦσά πως θερμοκρασίαν ἀνωτέραν, συμπίπτει γενικῶς κατὰ τὴν ζώνην ταύτην. Εἰς τὴν σκιάν τῶν ἐλαιῶνων εὐδοκίμων ἔτι ἀμπελώνες καὶ κῆποι, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν ἥλιον θὰ ἐξηραίνοντο.

Αἱ ἐλαῖαι εὐδοκίμων οὐ μόνον εἰς τὰς πεδιάδας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀποτόμους ἢ καὶ βραχῶδεις κλιτύς. Αἱ ἀγριελαῖαι εἶνε αὐτοφυεῖς, αὐξανόμεναι καθ' ἑκατομμύρια· οἱ χωρικοὶ ἀρκεῖ νὰ ἐμ-

βολιάζουν ταύτας διά να τās ἐγκαθιστοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς των.

Πολλαχοῦ οὐδεμίαν σχεδὸν φροντίδα δεικνύουν διά τὴν καλλιέργειαν ταύτης. Ἡ συγκομιδὴ τελεῖται ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου συλλέγουν τās πεσούσας ἐλαίας καὶ καταρρίπτουν διά κτυπημάτων τās λοιπὰς, οὕτω δ' ἀναμιγνύουν τās ὠρίμους μετὰ τῶν ἀώρων. Μέγα μέρος τούτων χρησιμεύει πρὸς ἐγχωρίαν χρῆσιν. Αἱ ἀριστοὶ τούτων, ὡς αἱ τῆς Ἀμφίσης καὶ τῶν Καλαμῶν χρησιμοποιοῦνται, ἀμέσως ὡς τροφή. Αἱ λοιπαὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς παραγωγὴν ἐλαίου, τὸ ὅποσον διατίθεται πρὸς ἐγχωρίαν κατανάλωσιν καὶ σαπωνοποιεῖαν τὰ ἐξαγόμενα ἔλαια στέλλονται συνήθως εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ τὴν Ἀμερικὴν ὅπως διῶλισθοῦν.

Πολλὰ ἐπαρχία καὶ νῆσοι παράγουν μέγα ποσὸν ἐλαίων καὶ ἐλαιολάδων (Λέσθος, Κρήτη, Πελοπόννησος, Κέρκυρα). Κατὰ τὸ 1914 ἡ Ἑλλὰς ἠρίθμη 20 ἑκατομύρια ἐλαιοδένδρων. Ἡ ἐτησία ὁμοῦ παραγωγὴ δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή. Ἡ μέση παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 80 χιλιάδας τόννων ἐλαιολάδου καὶ 7 1/2 χιλιάδας τόννων ἐλαίων.

Παρὰ τὴν ἐλαίαν εὐδοκιμεῖ καὶ ποικιλία ὀπωροφόρων δένδρων ἢ ἀμυγδαλέα, ἢ μηλέα, ἢ ἀχλαδέα, ἢ βερυκοκέα, ἢ κυδωνέα ἢ δαμασκηνέα καὶ ἄλλα ἄλλα πάντων τούτων ὑπερτεροῦν κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἢ *συκέα* καὶ τὰ *ἐσπεριδοειθῆ*.

Αἱ *συκαὶ* εἶνε ἐκ τῶν δένδρων, τὰ ὅποια ἔχουν ὀλίγας ἀπαιτήσεις καὶ ἀντέχουν μᾶλλον τῶν ἄλλων αἱ ρίζαι αὐτῶν εἰσδύουν εἰς τās σχισμὰς τοῦ ἀσβεστώδους ἐδάφους, ἐλαχίστης δὲ καλλιέργησίου γῆς ἔχουν ἀνάγκην.

Εὐρίσκονται πολλὰ ἐν Πελοποννήσῳ (ἰδίᾳ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ τῇ Λακωνίᾳ) ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐν ταῖς νήσοις καὶ ὀλιγώτεροι ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ παραγωγὴ τῶν σύκων ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 12 χιλιάδας τόννων ταῦτα ξηραίνόμενα ἀποτελοῦν σπουδαιότατον εἶδος ἐξαγωγῆς (κύριος λιμὴν αἱ Καλάμαι).

Τὰ *ἐσπεριδοειθῆ* (πορτοκαλλέαι, λεμονέαι, μανδαρινέαι) εἰσήχθησαν ἐνταῦθα ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀνακαλύψεων εὐδοκίμου εἰς μέρη εὐνοούμενα ὑπὸ μεγαλυ-

τέρως θερμότητος καὶ ὑγρασίας, δηλ. κατὰ τὰ νότια καὶ νοτιοδυτικὰ παράλια. Κατὰ ἔτη ὀψίμων παγετώνων ἢ παρχγωγῆ αὐτῶν ἐλαττεῦται. Συνήθως καλλιεργοῦνται εἰς κήπους καὶ ἀπαιτοῦν ἄρδευσιν.

Μικροτέραν ἔτι ἐπιφάνειαν κατέχει ἡ φυτεία τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος, ἡ ὅποια ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος π. χ. Αὕτη, ἀπαιτοῦσα ἔδαφος ἀσβεστολιθικὸν καὶ παράλιον, ἐξαπλοῦται κατὰ τὴν βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτιαν πλευρὰν τῆς Πελοποννήσου, κατὰ τὴν Αἰτωλίαν καὶ νοτιωτέρας Ἰονίους νήσους. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐν τῷ κόσμῳ χώρα τῆς σταφίδος, κατέχουσα οὕτω τὸ μονοπώλιον ἀπὸ οἰκονομικῆς ὁ ἀπόψεως εἶνε αὕτη τὸ πλουσιώτατον προϊόν τῆς Ἑλλάδος, διότι μεγάλη ποσότης παραγωγῆς ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ποσότης τῆς παραγωγῆς ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 133 χιλιάδας τόννων (300 ἑκατομ. ἐνετικῶν λιτρῶν). ἡ ἔτησίαι δὲ ἐξαγωγῆ κυμαίνεται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταξὺ τῶν 80 μέχρι τῶν 130 ἑκατομ. λιτρῶν.

Ἡ καλλιέργεια ὅμως τῆς κοινῆς ἀμπέλου ἐξαπλοῦται κατὰ πολὺ περισσότερον, καὶ μάλιστα πέραν τῶν ὀρίων τῆς ἀειθαλοῦς ζώνης (ἐν Πελοποννήσῳ μέχρις ὕψους 1.300 μ. ἐν ταῖς βορείαις χώραις μέχρι 1.000 μ.). Οὕτως ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις οὐδὲν χωρίον στερεῖται ἀμπελοφυτείας ἐν δὲ ταῖς βορείαις χώραις ἐλάχιστα ὑψηλὰ χωρία εὐρίσκονται ἀνευ ταύτης. Σταφυλαὶ παράγονται πρὸς θρῶσιν μὲν περὶ τὰς 14 χιλιάδ. τόννων, τὸ δ' ἐκ τῶν λοιπῶν γλεῦκος ὑπολογίζεται κατὰ μέσον ὄρον 270 χιλιάδας τόννων. Ὁ οἶνος, ὁ ὅποτος ἔτι παρασκευάζεται πολλαχοῦ διὰ πρωτογενῶν μέσων τῇ ἀναμίξει συνήθως μετὰ ρητίνης, καταναλίσκεται κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ χώρᾳ. Ὀλίγοι τόποι εἶνε ὀνομαστοὶ ὡς τόποι ἐξαγωγῆς γλυκοῦ ἐπιτραπεζίου οἴνου· γνωστοὶ τοιοῦτοι οἶνοι εἶνε ὁ τῆς Σάμου, τῆς Θήρας, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Λευκάδος, τῆς Μεσσηνίας, ὁ ἐρυθρὸς τῆς Μακεδονίας, ὁ λευκὸς τῆς Ἀττικῆς (Κάστρου, Μαραθῶνος, Δεκελείας Ὑμηττοῦ) καὶ ὁ ἀφρώδης τῆς Τριπόλεως. Σημαντικὴ ποσότης ἐξάγεται ἐκ τῆς οἰνοποιουμένης σταφίδος ὑπὸ τῆς προνομιοῦχου ἐται-

ρείας οίνων και οίνοπνευμάτων, μεγάλοι δ' ἀπεθῆκαι οἴνου εἶνε ἐν Ἀθήναις και Πειραιεῖ, ἐν Πάτραις, ἐν Τριπόλει, ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Κεφαλληνίᾳ και ἐν Κερκύρα.

Παρά τὰς θαμνώδεις ταύτας καλλιεργείας, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦν ἄνευ ἀρδεύσεως εἶνε διαδιδομένη ἡ κηπιαία βλάστησις, ἡ ὁποία συνδέεται μετὰ πηγῶν ἢ φρεατίων ὑδάτων και σικιάζεται συνήθως δι' ἐπιποροφύρων δένδρων. Τὸ ποσὸν τῶν παραγομένων ὁσπρίων (φασολίων, φακῶν και ἄ) δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Ἐπαρκοῦν ὅμως τὰ γεωμήλα και εἶδη λαχανικῶν (τομάτι, ἀγκινάραι, κολοκύνθια, ἀγγούρια, πέπωνες, κρόμμυα και σκόροδα). Ἡ παραγωγή τῶν γεωμήλων και λαχανικῶν ἀνέρχεται εἰς 37 χιλιάδ. τόννους. Ὑψηλοὶ φράκται ἐκ κάκτων και ἀγαβῶν, ἐκ τοῦ Μεξικῆ ἐγκλιματισθεῖσῶν ἐνταῦθα περιβάλλουν συνήθως τοὺς τοιοῦτους κήπους.

2) Οἱ ἀγροί. Τὴν μεγίστην ἔκτασιν τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος κατέχουν οἱ ἀγροί. Ὁ σῖτος, ἡ κριθὴ και ὁ ἀραβόσιτος, καλλιεργοῦνται ἐν πάσῃ ζώνῃ. κατὰ τε τὰ θαθῦπεδα και τὰ ὄροπέδια. Ὁ σῖτος ὅμως κατέχει τὴν μεγίστην ἔκτασιν (τὰ 40 ο]° ἕλης τῆς ἐν Ἑλλάδι καλλιεργουμένης ἐπιφανείας), και ὅμως δὲν ἐπαρκεῖ ἡ παραγωγή τούτου εἰς τὴν κατανάλωσιν, διότι ἕκαστος Ἕλληνα καταναλίσκει ἐτησίως 200 χιλιάγρα. πρὸς τροφήν του. Τὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παραγωγῆς, πλὴν τῆς Δυτικῆς Θράκης εἶνε ἡ Μακεδονία. ἡ Θεσσαλία. ἡ Φθιώτις, ἡ Βοιωτία και ἡ Ἀρκαδία. Σπεύρεται κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου, και θερίζεται κατὰ τὰ τέλη Μαΐου ἢ ἀρχὰς Ἰουνίου. Ὁ ἐπόμενος στατιστικὸς πίναξ δεικνύει τὴν μέσσην ἐτησίαν παραγωγήν κατὰ τὰ ἔτη 1919, 1920 και 1921 εἰς χιλιάδας τόννων.

Δημητρ. καρποί.	Ποσὸν σποράς.	Παραγωγή.	Κατανάλωσις.
Σῖτος	64	268	590
Ἀραβόσιτος	12	180	167
Κριθὴ	30	110	164
Βρώμη	9	40	68
Σίκαλις	6.5	28	22

Ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Μακεδονίας και τῆς Δυτικῆς Θράκης ἡ Ἑλλάς ἐγένετο μία τῶν μεγάλων καπνοπαραγωγῶν χωρῶν.

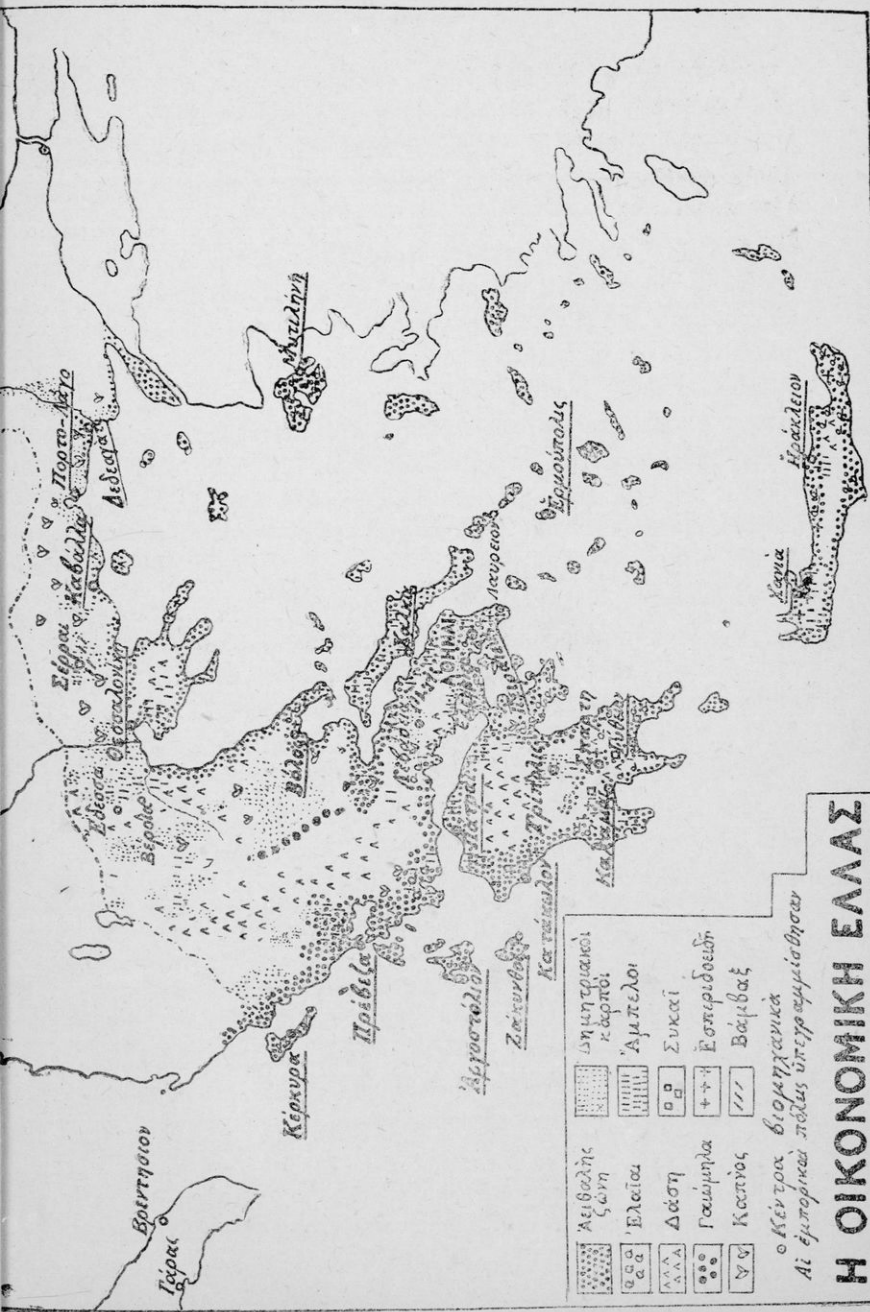
Ὁ **καπνός** εἶνε διαδεδομένος κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ, ἐν τῇ Φθιώτιδι καὶ ἐν τῇ Ἀργολίδι (ἐτησίᾳ παραγωγὴ 50 ἑκατ. τόννων). Σπείρεται κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἢ τὸν Μάρτιον, ἢ μεταφύτευσις τελεῖται κατὰ τὸν Μάιον, καὶ ἡ συγκομιδὴ ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐκαστον στέλεχος τοῦ φυτοῦ φέρει 14 μέχρι 16 φύλλα· τούτων τὰ κατώτερα εἶνε καὶ τὰ κατωτέρας ποιότητος. Ἐκτίθενται ἐν ὑπαίθρῳ κρεμασμένα πρὸς ἀποξηράσιν, μεθ' ὃ παρασκευάζονται εἰς δεμάτια, καὶ εἶνε ἔτοιμα πρὸς πώλησιν τὸν Ἰανουάριον ἢ τὸν Φεβρουάριον. Ἡ κρίσις τῆς παραγωγῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἤρχισε νὰ παρέρχηται. Αὐξησις τῆς παραγωγῆς παρατηρεῖται εἰς τὰς περιφερείας τῶν Σερρῶν, τῆς Κοζάνης, τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Κορίνθου.

Εἰς τὰς ὑδρηλὰς περιοχὰς προάγεται ἡ καλλιέργεια τῆς ὀρύξης καὶ τοῦ **βάμβακος**. Ἡ πρώτη εὐρίσκεται περὶ τὰς Σέρρας, καὶ τὴν Δράμαν (Ἀνατολικὴ Μακεδονία), περὶ τὰ Τρίκκαλα τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν Κωπαϊδικὴν λεκάνην. Ἡ ποσότης ὅμως τῆς παραγομένης ὀρύξης μόλις ἀνέρχεται νῦν εἰς 3 χιλ. τόννων.

Ὁ δὲ **δάμβας** χρονολογεῖται ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1862 καὶ δεικνύει μέλλον εὐνοϊκόν. Οὗτος ἐπαισητῶς διαδίδεται, ἐνῶ ἄλλα φυτὰ χρήσιμα πρὸς ὑφαντουργίαν περιορίζονται. Σήμερον καλλιεργεῖται ὁ δάμβας ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τῇ Κωπαϊδικῇ λεκάνῃ (παραγωγὴ ἐτησίᾳ 5 1/2 χιλ. τόνν.).

Ἡ **μωρέα** εὐδοκιμεῖ πανταχοῦ, ἀλλ' ἡ διάδοσις αὐτῆς εἶνε σήμερον περιωρισμένη. Εὐρίσκεται κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, συνδέεται δὲ μετὰ τῆς σηροτροφίας.

Ἐνταῦθα προσθετέα καὶ τὰ πρὸς βιομηχανίαν καλλιεργούμενα εἶδη, τὸ **σησάμιον**, καὶ ἡ **γλυκόριζα**, τῶν ὁποίων ἢ παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 2.700 τόννων, ἔτι δὲ καὶ εἶδη τινὰ σπάνια, ὡς ἡ **Ἰνδικὴ κάνναβις** (χασίς) ἐν τῷ ὄροπέδι τῆς (Ἀρκαδίας), τὸ **ὄπιον** ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, τὸ **ερυθρὸν πέπερι** τῆς Μακεδονίας καὶ αἱ τροπικαὶ ὀπῶραι **βανάναι** καὶ **βάλανοι φοινίκων** (χουρμάδες) τῆς Μεσσηνίας, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν ὠριμάζουσι τελείως.

Λιβάδες ζώνη	Μητριακά κάρποι
Ελαια	Άμπελο
Δάση	Συκιά
Γαμήλια	Εσπεριδοειδή
Καπνός	Βάμβαξ

Ο Κέντρος διοργανικά
Αι εμπορικά πόλεις υπεργαμμίαθσαν

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

3) **Τὰ δάση.** Ἡ Ἑλληνικὴ χλωρίς ἀναλόγως τοῦ ὕψους ἀπὸ τῶν θαυπέδων μέχρι τοῦ ὑψίστου ὄριου αὐτῆς, παρουσιάζει ποικίλιαν φυτῶν καὶ δένδρων, τὰ ὁποῖα διάκεινται συνήθως κατὰ ζώνας. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κλιματικῶν ὄρων ἢ θερμοκρασία, καθ' ὅσον αὐξάνει τὸ ὕψος, τιπνιοῦται, αἱ δὲ βροχαὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη δὲν εἶνε πολὺ σπάνιαι κατὰ τὸ θέρος, (ἰδίως εἰς τὴν Δυτ. Ἑλλάδα).

Κατὰ ταῦτα πυκνὰ καὶ μεγάλα δάση εὐρίσκονται εἰς τὸ δυτικὸν σύστημα τῆς Πίνδου. Ἐν γένει δὲ τὰ συνήθη δένδρα τῶν δασῶν εἶνε κατὰ τὰ χαμηλὰ μέρη (μέχρις 800—1000 μ. ὕψους) ἡ θαλασσία πεύκη, ἡ πίτυς (κουκουναριά) καὶ ἡ βελανιδέα. Ἡ καστανέα ἀναφαίνεται ἀμέσως ὑπεράνω τῆς ἀειθαλοῦς περιοχῆς, ἡ ἐλάτη ἀπὸ ὕψους 700—900 μ. καὶ ἄνω, ἡ δ' ὄξεια ἀπὸ 1300—1500 μ. Ἡ δρυς εὐδοκιμεῖ τόσον εἰς χαμηλὰ ὕψη ὅσον καὶ εἰς τὰ ὑψηλότατα δασικὰ ὄρια. Τὸ ὑψιστον ὄριον τῶν δασῶν κεῖται μεταξὺ 1700 καὶ 2000 μ.

Ἡ δασώδης αὕτη περιοχὴ, ἡ ὁποία καθ' ἑλλην τὴν ἔκτασιν τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζεται ὡς ῥάκη, εἶνε λείψανον τοῦ ἀρχεγόνου δάσους, τὸ ὁποῖον πανταχοῦ ἐκάλυπτε τὸ ἔδαφος. Ἡ καταστροφὴ τούτου ὀφείλεται πρῶτον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ χιλιετηρίδων κατοικῶν ἐνταῦθα, δὲν ἐπροστάτευσεν ταῦτα, καὶ δεῦτερον ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ κλίματος. Τοῦτο παρατηρεῖται κυρίως εἰς τὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖον μέρος, ὅπου τὸ ἔδαφος ξηραίνεται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνομβρίας· διασχιζόμενον τότε ὑπὸ αἰφνιδίων καταιγίδων ἀποπλύνεται οὕτως, ὥστε τὰ δένδρα δὲν εὐρίσκουν πλέον τοὺς ἀπαιτούμενους ὄρους πρὸς διατήρησίν των καὶ μόνον θάμνοι καὶ βράχοι καταλαμβάνουν τὴν θέσιν αὐτῶν. Ἐκεῖ μόνον κατὰ τὰς πηγὰς καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν ὑψηλοὶ πλάτανοι ἢ αἰγειροὶ ποικίλλουν τὴν γυμνότητα τῆς χώρας.

Ἐσχάτως ἐλήφθησάν φροντίδες ὅπως ἀναδασωθοῦν πολλαὶ θέσεις, ἐν μέρει δὲ τοῦτο κατορθώθη. Ἡ ἐκμετάλλευσίς ὁμοίως τῶν δασῶν τελεῖται εἰς πολλὰ μέρη καταστρεπτικῶς. Τὰ ἐν ἐκμεταλλεύσει δάση εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Κρήτην, ἡ ἔτησίς δὲ τῆς ξυλείας ἀξία ὑπερβαίνει τὰ 75 ἑκατομ. ὄρχ. Πλὴν τῶν τῆς Θεσσαλίας, τὰ λοιπὰ ὄλα σχε-

δὸν ἀνήκουν εἰς τὸ ἔθνος· ἐκ τῶν μᾶλλον ἐν ἐκμεταλλεύσει εἰδῶν, ἢ δρυὸς χρησιμεύει πρὸς οἰκοδομίαν καὶ κατασκευὴν ἐπίπλων, ἢ δ' ἐλάτη καὶ πεύκη διὰ σανίδας ἢ διὰ ξυλάνθρακας.

7. Τὰ ἄγρια ζῷα. Χαρακτηριστικὰ ἄγρια ζῷα τῶν δασῶν εἶνε οἱ λύκοι, αἱ ἀλώπεκες καὶ ἐν τῇ Βορείῳ Πίνδῳ αἱ ἄρκτοι. Συνήθεις ἔτι κατὰ τὰ ὄρη εἶνε οἱ ἀγριόχοιροι, σπάνια δὲ λυγξ (ρῆσος), ἢ ἔλαφος καὶ ἡ δορκάς. Αἰγαγροὶ ὑπάρχουν εἰς τινὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου (ὡς ἐν Σαμοθράκῃ), πανταχοῦ δὲ θηρεύονται λαγοὶ καὶ κύνικλοι. Ἡ Ἑλλάς εἶνε πλουσία ἔτι μικρῶν καὶ μεγάλων πτηνῶν. Ἐκ τούτων συνήθη εἶνε ἀετοί, γυπες καὶ ἰέρακες, εἰς τινὰς δὲ πόλεις τῆς Βορείου Ἑλλάδος πελαργοὶ καὶ κολιοί. Πολλὰ δ' ἔτι ἀποδημικὰ πτηνὰ πίπτουν θύματα τῶν κυνηγῶν (τρογόνες καὶ ὀρτίκια).

8. Κτηνοτροφία. Κτηνοτροφία ἐκτελεῖται πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχουν χέρσοι καὶ θάμνοι, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ ἄγρια μέρη καὶ τὰ ὄρη, ὅπου ὑπάρχει χέρτος καὶ χλόη. Ἄλλ' ἢ κατὰ ταῦτα κτηνοτροφία περιορίζεται εἰς μικρὰ ζῷα, (πρόβατα καὶ αἰγες), τὸ ἀνεπαρκὲς δὲ τοῦ χόρτου καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν διατροφήν τῶν ζῴων κατὰ σταθμῶς· διὰ τοῦτο τρέφονται κατὰ τρόπον νομαδικόν. Τὸ θέρος εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη, τὸν δὲ χειμῶνα, ὅποτε ἀνανεοῦται ἡ βλάστησις κατέρχονται εἰς τὰς πεδιάδας, πρὸς ἀνησυχίαν πάντοτε τῶν καλλιεργητῶν.

Κατὰ εὐρεῖς καὶ πεδινὰς λειμῶνας ὑπάρχουν ὄροι διὰ τὴν κτηνοτροφίαν μεγάλων ζῴων, (ἐν Ἰλιδί, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ). Οἱ βόες χρησιμοποιοῦνται συνήθως διὰ γεωργικὰς ἐργασίας. Βούβαλοι συναντῶνται εἰς τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Οἱ Ἑλληνικοὶ ἵπποι εἶνε ἰσχυροὶ καὶ μικροί, ὁ δὲ στρατὸς προμηθεύεται τούτων ἐκ τῆς Οὐγγαρίας. Οἱ ὄνοι προσφέρουν μεγάλας ὑπηρεσίας ὡς φορηγὰ ζῷα, οἱ δὲ χοῖροι εἶνε μικροῦ μεγέθους. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, (κρέας, τυρὸς, βούτυρον καὶ ἔρια) δὲν εἶνε ἄφθονα, διὰ τοῦτο πολλὰ τοιαῦτα εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ ἐμφαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ζῴων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν Θράκην εἰς χιλιάδας κατὰ τρία διάφορα ἔτη.

<i>Εἶδη</i>	1914	1917	1920
Πρόβατα	3.547	5.548	5.812
Αἴγες	2.638	3.576	3.418
Βόες καὶ ἀγελάδες	300	583	660
Βούβαλοι	;	;	8
Ἴπποι	149	218	201
ὄνοι	133	275	235
Ἡμίονοι	79	120	129
Χοῖροι	227	350	416
ὄρνια καὶ κόνικλοι	;	;	5.534

Ἡ μελισσοκομία εὐδοκίμει εἰς πλεῖστα μέρη, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Λακωνίᾳ καὶ ἐν τῇ Κεντρικῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ παραγωγή τοῦ μέλιτος ἔφθασε τῷ 1918 εἰς 2 χιλιάδας τόννων καὶ ἡ τοῦ κηροῦ 220 τόννων. Τὰ εἶδη ταῦτα ἀντιπροσωπεύουν ἀξίαν 11 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

9. Ἀλιεία. Καίτοι οἱ Ἕλληνες εἶνε ναυτικὸς λαός, ἐν τούτοις ὀλίγοι σχετικῶς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν, οἱ δ' ἀλιευόμενοι ἰχθύες δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Πλὴν τῶν θαλασσίων ἰχθύων ὑπάρχουν καὶ ἰχθυοτροφεῖα εἰς τινὰς λιμνοθάλασσας· ἀλιεύονται δ' ἰχθύες καὶ εἰς τινὰς ποταμοὺς καὶ λίμνας, (ἰδίως τῆς Μακεδονίας).

Σπουδαιότεραν σημασίαν διὰ τὸ ἐμπόριον ἔχει ἡ ἀλιεία τῶν σπόγγων· τῶν ὁποίων κύρια κέντρα ἐξαγωγῆς εἶνε ἡ Ὑδρα, ἡ Αἴγινα καὶ τινες τῶν Δωδεκανήσων. Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων τούτων ἀλιεύουσι τοὺς σπόγγους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὕδατα καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τριπολιτιδος καὶ τῆς Τυνησίας. Ἡ ἀξία τοῦ εἶδους τούτου, ὑπελογίσθη εἰς 4 ἑκατομ. δραχμῶν κατὰ τὸ 1919, σήμερον ὁμοῦς ὑπερδιπλασιάσθη.

Ἡ μικρὰ ἀλιεία τῶν κοραλλίων κατὰ τὰς Ἴονους νήσους, τὰς Κυκλάδας καὶ τὴν Κρήτην, θάινει ἐλαττωμένῃ.

10. Ὄρυκτὰ καὶ ἐκμετάλλευσις τούτων. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος κρύπτει ἀφθονίαν ὀρυκτῶν, οἱ δ' Ἕλληνες ἐκπαλαι ἐξώρυσσον ταῦτα ἐνεργῶς. Ἀπὸ τοῦ 1861 ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε παραχωρῆσει πλείστας ἀδείας, 30 δ' ἑταιρεῖαι εἶχον

ἔκτοτε ἰδρυθῆ· ἀλλὰ λόγῳ ἑλλείψεως ἐπαρκoῦς κεφαλαίου καὶ δυσμενῶν ἔρων τῆς ἐργασίας κατὰ τὸ 1896 ἔμειναν μόνον 4. Ἀπὸ τοῦ 1904 ἰδρύθησαν τέσσαρες νέαι ἐταιρεῖαι. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ὀρυκτῶν τελεῖται ἐκεῖ, ἔπου εἶνε εὐκολος ἢ διὰ θαλάσσης μεταφορά, καὶ δὴ εἰς τὰ περάλια μέρη. Τὰ ἀφθονώτερα σχετικῶς ὀρυκτὰ εἶνε τὰ **μεταλλεύματα τοῦ σιδήρου**, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται κατὰ τὰ ἀρχαῖα κρυσταλλικὰ πετρώματα. Ἐξορύσσονται κατ' ἐξοχὴν ἐν Λαυρείῳ, ἔπου εἶνε τὰ πλουσιώτατα ὀρυχεῖα τῆς Ἑλλάδος ἔτι δὲ ἐν Γραμματικῷ (Ἀττικῆς), ἐν Λοκρίδι, ἐν Κύθῳ, ἐν Σερίφῳ, καὶ Μήλῳ. Πρὸ τοῦ πολέμου ἐξήγοντο κατ' ἔτος 430 χιλ. τόννων, κατὰ τὰ τελευταῖα ὁμοῦς ἔτη ἐξάγονται περίπου 150 χιλ. τόννοι.

Σιδηροπυρίτης ἐξορύσσεται εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἐρμιόνης καὶ τῆς Κασσάνδρας (τῆς Χαλκιδικῆς), ἀνερχόμενος εἰς 13 χιλ. τόν., **Ἀργυροῦχος μόλυβδος** ἐξάγεται ἐκ τοῦ Λαυρείου, τῆς Σίφνου τῆς Μυκόνου καὶ τῆς Σερίφου. Ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ ἐσχάτως ἔχει καταπέσει (18 χιλ. τόννων), ἢ δ' ἀξία τοῦ ἐτησίως παραγομένου μολύβδου καὶ ἀρσενικοῦ ὀξέος εἶνε κατὰ μέσον ὄρον 4 ἑκατ. δρχ.

Ὁ ψευδάργυρος ἐξάγεται ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ καλαμίτου, ἢ τοῦ θειούχου σφαλερίτου ἐν Λαυρείῳ, ἐν Ἀντιπάρῳ, ἐν Σίφνῳ καὶ ἐν Θάσῳ. Ἄλλοτε ἡ ποσότης αὐτοῦ ὑπερέβαινε τοὺς 25.000 τόννους (1916).

Τὸ **μαγγάνειον** προέρχεται ἐκ τοῦ Γραμματικοῦ, τῆς Σίφνου τῆς Σερίφου, τῆς Μήλου καὶ τοῦ Δοξάτου (τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας).

Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε, ὅτι ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκονται εἶδη ὀρυκτῶν ἐξαιρετικῆς ποιότητος ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ **λευκόλιθος**, (μαγνησίτις) καὶ ἡ **Ναξία σμύρις**. Ὁ λευκόλιθος ἐξορύσσεται ἐκ τῆς Μεγαρίδος, τῆς Ἐρμιόνης, τῆς Λοκρίδος τῆς Θάσου καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς Εὐβοίας. Ἑλληνικὴ ἐταιρεῖα ἔχει μεταλλεῖα ἐν Μαντουδίῳ καὶ Λίμνῃ τῆς Εὐβοίας, δύο δὲ ξέναι (Ἀγγλικὴ καὶ Ἀγγλοσκανδική), πλησίον τούτων. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ λευκόλιθου εἶχε φθάσει τὸ 1916 εἰς 200 χιλιάδας τόν., σήμερον δὲ ἀνέρχεται εἰς 53 χιλ. ἐτησίως.

Ἡ **Ναξία σμύρις** ἐξορύσσεται ἐν Νάξῳ, (ὡς καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ), καὶ ἡ ποσότης ταύτης ἀνέρχεται περὶ τὰς 12 χιλ. τόν. ἐτησίως.

Ἐξάγεται ὡς ἀκατέργαστος ὕλη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὡς ἐν γένει καὶ τὰ ἀνωτέρω μέταλλα.

Τὸ **χρῶμιον** προέρχεται ἐκ τῆς Εὐβοίας, τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Θεσσαλίας (περὶ τὰς 71 χιλ. τόν.), τὸ δὲ **θεῖον** ἐκ τινων μερῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Μήλου.

Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἔτι καὶ **γαιάνθρακας** δυστυχῶς ὅμως οὗτοι δὲν εἶνε καλῆς ποιότητος (λιγνίται). Ἐν τούτοις, ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τῶν ξένων γαιανθράκων, ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν λιγνιτῶν ἔλαβεν ἐσχάτως, πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα ὄρυκτά, ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν. Ἐξορύσσεται ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν Ἀττικῇ (παρὰ τὸν Ὠρωπὸν καὶ τὴν Ραφήναν) καὶ παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν. Ἡ Μακεδονία εἶνε πλουσία εἰς λιγνίτας, ἐν ἐκμεταλλεύσει δ' εἶνε νῦν αἱ περιοχαὶ Μπανίτσης—Σόροδιτις καὶ Σερρῶν, (ἐν ὄλφ περὶ τὰς 200 χιλ. τόνων ἐτησίως).

Λιθάνθρακες ὅμως ἐλλείπουν ἐντελῶς, τοῦτο δ' εἶνε πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλης βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι. Τὰ μηχανουργεῖα παρακλαμβίνουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἀναγκαίαν καύσιμον ὕλην ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ὡσαύτως ἡ Ἑλλάς εἶνε πτωχὴ καὶ εἰς πηγὰς πετρελαίου· τὰ μόνα νάρθηος φρέατα ἐν Ζακύνθῳ, ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρωδότου καὶ τοῦ Πλινίου. Ἀσφαλτος εὐρίσκεται πολλαχοῦ. Ὁ παρὰ τοὺς Γαργαλιάνους ἐξορυσσόμενος εἶνε καταλληλότατος διὰ τὴν ὁδοστρωσίαν.

Ἡ Ἑλλάς εἶνε χώρα τῶν **μαρμάρων**. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐταιρεία τούτων ἔχει ἰδρυθῆ μετ' Ἀγγλικὰ κεφάλαια. Τὰ ἀφθονώτερα λατομεῖα εἶνε τοῦ περιφήμου λευκοῦ Πεντεληγίου μαρμάρου (10 ἰο κυβ. μέτρα ἐτησίως). Λευκὸν μάρμαρον ἐξάγει καὶ ἡ Πάρος. Τὸ κυανοῦν μάρμαρον παρέχει δ' Ἰμηττός, τὸ πράσινον ἡ Τήνος, τὸ μέλαν τὸ Ἄργος καὶ ἡ Νάξος, τὸν Ἰασπιν ἡ Σκύρος κλπ.

Μυλοπέτρας ἐξάγει ἡ Μήλος, **πορσελάνην** δὲ (θηραϊκὴν γῆν) ἡ Θήρα.

Ἡ Ἑλλάς τέλος ἔχει καὶ μεταλλικὰ ὕδατα, πλεῖστοι δὲ θεραπευτικοὶ σταθμοὶ ἔχουσι ἰδρυθῆ. Τοιοῦτοι εἶνε τὰ λουτρά τοῦ Λουτρακίου, τῆς Αἰδηψοῦ, τῆς Κυλλήνης (ἀπέναντι τῆς Ζακύνθου),

τῶν Μεθάνων, τῆς Σαρίζης (Ἄνδρου), τοῦ Σμοκόβου (Καρδίτσας), τοῦ Λαγκαδά (Θεσσαλονίκης) κ.ἄ.

Διὰ προμήθειαν τοῦ ἄλατος ὑπάρχουν ἀλίκαι εἰς διάφορα μέρη, ὡς ἐν Ἀναδύσση (Ἀττικῆς), ἐν Βόλῳ, ἐν Λευκάδι, ἐν Νάξῳ καὶ ἐν Λέσβῳ. Ἡ ποσότης τούτου ἔχει αὐξηθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οὕτως ὥστε ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας (περὶ τὰς 70.000 τόννων).

II. Ο πληθυσμὸς. Οἱ Ἕλληνες Ἰνδογερμανικῆς λαοῦ, κατόκησαν ἐνταῦθα διὰ μεταναστεύσεων, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς 2ας π. Χ. χιλιετηρίδος. Αἱ μεταναστεύσεις αὗται τῶν Ἑλλήνων ἔγιναν κατὰ φυλάς, πρῶτον τῶν Ἰώνων, δεύτερον τῶν Ἀχαιῶν καὶ τελευταῖον τῶν Δωριέων. Ἀπὸ νομαδικῶν λαῶν οἱ Ἕλληνες, ἐγκατεστάθησαν ὡς γεωργοί, καλλιεργοῦντες τὴν ἐλαίαν, τὴν ἄμπελον, τὴν συκῆν καὶ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ἡ χρωματώδης θλάστησις καὶ αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς χώρας ἐξηυγένησε τούτους. Αἱ ἐξακολουθοῦσαι ἐκ θορρά μεταναστεύσεις ἐπέφερον αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἕνεκα τούτου ἐπηκολούθουν ἐντεῦθεν ἐπανειλημμένα μεταναστεύσεις. Ἡ κατὰ τὸ Αἰγαῖον νησιωτικὴ γέφυρα ὠδήγει αὐτοὺς εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅπου οἱ ἄποικοι εὗρισκον τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῆς πατρίδος των· οὕτω περὶ τὸ 1000 π.Χ. οἱ Ἕλληνες εἶχον κατοικήσει τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα, τὰς νήσους καὶ τὰ ἀπέναντι Μικρασιατικὰ περάλια μετὰ μικρᾶς ἐνδοχώρας. Οἱ Ἕλληνες προσηρμόσθησαν οὕτως εἰς τὸ παραθλάσιον περιβάλλον, διὰ διαφόρων δὲ νέων ἀποικιῶν ἐξελληνίσθησαν καὶ ἀπώτερα, ἔτι παράλια, ἰδίᾳ δὲ πρὸς Δ. ἢ Νότιος Ἰταλία. Κατὰ τὸν 5ον—3ον αἰῶνα π.Χ. μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἐγεννήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, φιλόσοφοι, συγγραφεῖς, καλλιτέχναι, στρατηγοί. Τότε διεπλάσθη ἡ τελειοτάτη τῶν γλωσσῶν, ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ ὁποία θαυμάζεται ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Διὰ δὲ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐξελληνίσθη ὅχι μόνον ὀλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι χῶραι τῆς Ἀσίας.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε, πλὴν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν νήσων, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἡ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τότε ἐδρεύουσα ὀρθόδοξος

ἐκκλησία ἐπέδρα διὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν συνείδησιν ἐπὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Φύσις καὶ παράδοσις ἐνήργησαν οὕτως, ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς διαμένει ἀμετάβλητος. Ἡ αὐτὴ εὐστραφία πνεύματος, ἡ αὐτὴ μῆρφοις καὶ ὁ αὐτὸς πατριωτισμὸς χαρακτηρίζει τὸν τε ἀρχαῖον καὶ νέον Ἑλληνα. Ὁ ἐρευνητὴς ἐκπλήσσεται ἀνευρίσκων εἰς τὸν νέον Ἑλληνα τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων. Πλεῖστα ἀρχαῖα τοπωνύμια διετηρήθησαν, ἡ δὲ Νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁμοιάζει καταπληκτικῶς τὴν ἀρχαίαν.

Ἄλλ' ἦτο φύσει ἀδύνατον οἱ Ἕλληνες νὰ διαφυλάξουν ἀδιάφθορον πανταχοῦ τὴν ἀνθρωπολογικὴν αὐτῶν καταγωγὴν. Ἡ Ἑλλάς ὑπῆρξε τέρμα μεταναστεύσεων λαῶν ἐξελληνιζομένων· ἡ Μακεδονία ἦτο διάδρομος τούτων, ἡ δὲ Θράκη καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐχρησίμευσαν ὡς γέφυρα τειοῦτων διελεύσεων λαῶν (Γαλάται, Σλάβοι, Βούλγαροι, Λατῖνοι, Ἀλβανοί, Τούρκοι). Τὸ βαρύτερον τραῦμα ὑπέστη ἡ Ἑλλάς κατὰ τὴν 15ην ἑκατονταετηρίδα ὅτε ὑπέκυψεν εἰς τοὺς βαρβάρους Τούρκους. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν ἀγῶνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως αὐτῆς ἡ χώρα ἀνεγεννήθη. Καὶ ὕστερον μὲν ἔτι τῆς ἀρχαίας εὐκλείας, κατέχει ὅμως εὐπρέπουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν καὶ θεωρεῖται τὸ μᾶλλον προηγμένον κράτος τῆς Νοτιανατολικῆς Εὐρώπης.

Ἐνὸς γλωσσῶσι Ἕλληνες εἶνε σχετικῶς ὀλίγοι. Τοιοῦτοι δ' εἶνε

1) Οἱ Ἀλβανοί, ἐλθόντες ἐνταῦθα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ Μεσαίωρος καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς νέους χρόνους. Οὗτοι, ὡς καὶ οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Ἀλβανίας κατάγονται ἐκ τοῦ ἀρχαίου Πελαγονικοῦ λαοῦ τῶν Ἰλλυρῶν. Οἱ ἀλβανόφωνοι Ἕλληνες ἠγωνίσθησαν μετ' αὐταπαρνήσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ κατοικήσαντες μάλιστα εἰς νήσους ἔδειξαν καὶ ναυτικὴν ἐπίδοσιν (Υδρα, Σπέτσοι, Πάρος).

2) Οἱ Κουτσόβλαχοι ἢ Ἀρουμάνοι, κατοικοῦντες εἰς ὄρεινά καὶ ἀπόκεντρα μέρη (ἰδίᾳ ἐν Πίνδῳ) καὶ ἐμιλοῦντες γλῶσσαν ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν Βλαχικὴν τῆς Ρουμανίας. Οὗτοι ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ζῶντες ἡμινομαδικὸν βίον.

3) Ὁθωμανοὶ Τούρκοι, ἔχοντες τὴν Μωσμεθανικὴν θρη-

σκεϊάν. Διαμένονυ νυν εις ὀλίγα χωρία τῆς Δυτ. Θράκης ὡς γεωργαί.

Ἐπάρχουσ ἐτι Ἰουδαῖοι (κυρίως ἐν Θεσσαλονίκῃ) καὶ τινες Ἀθίγγανοι (Ἀτσιγγανοὶ ἢ Γύφτοι) ἐν διασπορᾷ.

Ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο περίπου ἴσος πρὸς τὸν σημερινόν. Διὰ τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν πολέμων καὶ τῆς κακῆς διοικήσεως τῆς Τουρκίας κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ πληθυσμὸς εἶχεν ἐλαττωθῆ. Ὅτε ἀπηλευθερώθη ἡ Ἑλλὰς καὶ περιελάμβανεν ἑκτασίω 49.000 τετραγ. χιλίωμ., εἶχε σχεδὸν μόνον 500.000 κατ. Πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, ἐπὶ ἐκτάσεω 65.000 τετραγ. χιλίωμ. εἶχε 2.700.000 κατ., σήμερον δὲ διὰ τῶν νέων χωρῶν, ἐπὶ ἐκτάσεω 130.000 τετρ. χιλίωμ. οἱ κάτοικοι ὑπολογίζονται ὑπὲρ τὰ 6 ἑκατμ. οὕτως ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀριθμεῖ 42 κατ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλίωμ. Οὕτως ἀπὸ τῆς συστάσεω τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς σήμερον ἡ μὲν ἐπιφάνεια γένησε κατὰ 80.000 τετραγ. χιλίωμ., ὁ πληθυσμὸς κατὰ 5 ἑκατομ., ἡ δὲ πυκνότης ἐκ 13 ἀνὰ 1 τετραγ. χιλίωμ. εἰς 46.

Ἡ αὐξησις τοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἦτο ἐτι μεγαλυτέρα ἀν οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον τάσιω πρὸς ἀποδημίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες κατοικοῦν ὡς ἔμποροι ἢ εἰς ἄλλας ἐργασίας ἀσχολούμενοι ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Αὐστραλίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν αὐτῇ ἐτι τῇ Ἰαπωνίᾳ. Ἡ μετανάστευσις τελεῖται μᾶλλον ἐκ τῶν χωριῶν ἢ ἐκ τῶν πόλεων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καὶ ἐπὶ τὰ πρὸ τοῦ πολέμου, αἱ μεταναστεύσεις εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐγίνοντο πολυπληθεῖς. Ἐτησίως ἀνεχώρουν 20 μέχρι 30 χιλιάδες, τῶν ὁποῶν οἱ πλεῖστοι προετίθεντο νὰ ἐπανέλθουν.

Ἐνῶ δὲ οἱ ἀποικοὶ οὕτως γένησαν, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐποικησις κατὰ τοὺς τελευταίους ἀνωμάλους χρόνους ἀνῆλθε μοιραίως. Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι ἠνάγκασαν πλέον τῶν 100.000 Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ καταφύγουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ὁ μέγας παγκόσμιος πόλεμος γένησε τὸν ἀριθμὸν τῶν προσφύγων διὰ τῶν Ρώσων, τὸ τελευταῖον ἐθνικὸν ἀτόχημα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἔσχευ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξησιν τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων προσφύγων ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Δυτ. Θράκης ὑπὲρ τὸ ἐν ἑκατομμύριον, σπουδαῖον δὲ μέλημα τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἡ ἐγκατάστασις τούτων εἰς τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν.

II. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος.

I. Ὁ γεωργικὸς πλοῦτος. Ἡ Ἑλλάς, χώρα κατ' ἐξοχήν ὀρεινή, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποβῇ χώρα μεγάλης καλλιεργείας. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις διαχωρίζονται ὑπὸ πολλῶν ὁρέων, εἶτι δὲ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν εἶνε μικρᾶς εὐφορίας. Ἐν τούτοις ἡ στατιστικὴ μᾶς δεικνύει ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἐργαζομένων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος οἱ πλεῖστοι (73%) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν· ὁ κύριος οἰκονομικὸς χαρακτήρ τῆς Ἑλλάδος εἶνε γεωργικός. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος.

Καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια	28.500 τετ. χιλ.	ἤτοι 22%	τῆς ὅλης
Λειβάδια καὶ νομαὶ	41.000 » » »	32%	» »
Δάση (μετὰ μεγάλ. θάμνων)	17.000 » » »	13%	» »
Ἐδαφος ἄγονον	43.000 » » »	33%	» »

Ἐν τῷ ἀκολουθῶνί πίνακι ἐμφαίνεται ἡ ἕκτασις τῆς καλλιεργείας τῶν διαφόρων γεωργικῶν εἰδῶν ὡς καὶ ἡ παραγωγή αὐτῶν.

Εἶδη καλλιεργιῶν κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐπιφανείας	Παραγωγή κατὸ χιλιάδας τόννων (μέσος ὄρος)	Ἀξία εἰς δρχ. κατὰ ἑκατομμ.	Σχέσεις παραγ. π. πρὸς τὴν κατανάλ. Κ
Δημητριακοὶ καρποὶ 58 ο/ο	665	605	Π<Κ
Ὄριζα ;	3	—	Π<Κ
Βάμβαξ 2,5 ο/ο	5 1/2	16	Π<Κ
Σήσαμον 1 ο/ο	2	3	—
Ὄσπρια 2 ο/ο	37	45	Π=Κ
Γεώμηλα καὶ λαχαν. 2 ο/ο	142	57	Π=Κ
Ὀπῶραι 4 ο/ο	—	—	Π=Κ
Μέταξχ. ;	0.6	15	Π>Κ
Ἐλαιῶνες 15 ο/ο	{ Ἐλαιόλαδα 80 Ἐλαῖται... 7 1/2	190 7	Π>Κ Π>Κ
Συκέαι 2 ο/ο	σῦκα..... 12	18	Π>Κ
Καπνὸς 3,5 ο/ο 50	200	Π>Κ
Ἀμπελοὶ 12 ο/ο	{ γλεῦκος... 280 σταφυλαὶ . 14	150 73	Π>Κ —
Σταφιδάμπελοι . . . 4 ο/ο	σταφίδες... 133	147	Π>Κ

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου βλέπομεν ὅτι πέντε γεωργικὰ εἶδη ἔχουν παραγωγὴν μεγαλυτέραν τῆς ἐγχωρίου καταναλώσεως καὶ ἐξάγονται: ἔλαισι καὶ ἔλαιον, σῦκα, καπνός, οἶνος καὶ Κορινθιακὴ σταφίς. Πλὴν τῶν σύκων, ἄλλαι ὀπώραι (ἐν οἷς καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ) ἔχουν παραγωγὴν ἴσην πρὸς τὴν κατανάλωσιν· τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς δημητριακοὺς καρπούς, πλὴν τοῦ σίτου (ιδεὲ σελ. 33). Ἡ παραγωγὴ τοῦ σίτου, καίτοι οὗτος κατέχει τὰ 40 ο)ο τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐπιφανείας καλύπει μόνον τὰ 46 ο)ο τοῦ καταναλισκομένου, ἐπομένως εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (κυρίως ἐκ τοῦ Καναδά) ποσὸν πλέον τοῦ παραγομένου.

Παρά τὴν γεωργίαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐκεῖ δ' ὅπου ὑπάρχουν καὶ εὐνοϊκοὶ ὄροι διὰ τὴν βιομηχανίαν τρέπονται εἰς διάφορα βιομηχανικὰ ἐπαγγέλματα. Εὐνοϊκοὶ ὄροι εἶναι λιμὴν, ἐμπόριον καὶ πολιτικὸν κέντρον. Διὰ τούτων ἀδξάνει καὶ ὁ πληθυσμὸς τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν πόλεων (Πειραιεύς, Πάτραι, Βόλος, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλαι).

2. **Ἡ βιομηχανία τῆς Ἑλλάδος.** Ἡ ἐν Ἑλλάδι μεγάλη βιομηχανία εἶνε ὅλως νέα. Μέχρι τοῦ 1900 περιωρίζετο αὕτη εἰς τὴν μικρὰν ἢ οἰκιακὴν βιομηχανίαν, τὸ πλεῖστον πρὸς παραγωγὴν τροφίμων, δηλ. ἀλευρομύλων, ἐλαιοτριβείων, ἀποστακτικῶν λεβήτων. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἰδρύθησαν ὕφαντήρια, ἐργοστάσια χημικῶν προϊόντων καὶ ἄλλα. Εἰς τὸν νομὸν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἀριθμοῦνται 63 μεγάλα ἐργοστάσια ἰδρυθέντα πρὸ τοῦ 1900 καὶ 72 ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1920. Ἐν γένει ὅμως πάντα τὰ ἐργοστάσια τῆς Ἑλλάδος διακρίνονται κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν μικρὰν ἢ μετρίαν βιομηχανίαν· τὰ ἥμισυ σχεδὸν τούτων εἶνε προωρισμένα διὰ τὴν βιομηχανίαν τροφίμων.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ δίδει ἰδέαν τινὰ τῆς βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι, ἐμφαίνων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐργοστασίων, ὡς καὶ τῶν ἀπασχολουμένων ἐργατῶν. Εἰς τοῦτον περιλαμβάνονται τὰ ἔχοντα ἐτήσιαν παραγωγὴν ἄνω τῶν 500.000 δρ.

Είδος βιομηχανίας	Ἔργαστάσια	Ἔργαται
Υφαντουργία	82	10.875
Ταπητουργία	23	2.100
Βιομηχανία τροφίμων	177	6.081
Χημικὰ προϊόντα	50	3 647
Μηχανουργία	67	3.800
Βυρσοδεψική	28	1.252
Χαρτοποιία καὶ Τυπογραφία	16	896
Ἡλεκτροπαραγωγή	14	400
Οἰκοδομικὰ ὕλαι	12	1.080
Σιγαροποιία	8	1.962
Ευρουργική	8	408
Πιλοποιία	3	400
Ἐν ὄλῳ	488	32.900

Τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδος εἶνε διαδεδομένα καὶ πέραν τῶν συνόρων αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἄροτρα, χημικὰ λιπάσματα, σάπωνες, οἶνοι, τσιμέντα, πῖλοι καὶ ἄλλα. Οὐχ' ἦτιον τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐξαγομένων προϊόντων τὸ πλεῖστον εἶνε ὕλαι ἀκατέργαστοι. (ἰδ. σελ. 40).

Ἡ **ὕφαντουργία** κατακτᾷ ὁσημέραι θέσιν πρωτίστης σημασίας περιλαμβάνουσα τὴν κατισκευὴν ὕφασμάτων ἐκ βάμβακος, ἐρίων, μετάξης, κανάβεως καὶ γιούτας (Ἰνδικῆς καννάβεως). Ὑπάρχουν 75 βαμβακοκλωστήρια κατεργαζόμενα δλόκληρον τὴν ἐγχώριον παραγωγὴν τοῦ βάμβακος καὶ ἐπὶ πλέον 2 χιλιάδων τόννων δάμβακος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἢ ἐν Ἑλλάδι παραγωγή εἶνε κατὰ μέσον ὄρ.ν ἐτησίως 5 1/2 χιλιάδων τόννων).

Κλωστήρια μετάξης ἀνέρχονται εἰς 14, ἀλλὰ κατεργάζονται μόλις τὸ 1/10 τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς τῆς μετάξης τὰ ὑπόλοιπα 9/10 ἐξάγονται ὡς κουκούλια εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ ἐριουργία περιλαμβάνει περὶ τὰ 30 ἐν ὄλῳ ἐργαστάσια, τῶν ὁποίων τὰ 8 εἶνε ἐκ τῶν μεγάλων ἐγκαταστάσεων. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ μικραὶ ἐγκαταστάσεις ἐν χωρίοις. Πάντα ταῦτα κατεργάζονται περίπου τὸ ἡμισυ τῆς ἐτησίας παραγωγῆς ἀνερχομένης εἰς 10 ἑκατομ. χιλιάδων.

Ἡ δὲ **ταπητουργία** ἔλαβεν ἐσχάτως σημασίαν ἀπὸ τῶν προσφύγων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. L

Ἡ **βιομηχανία τροφίμων** εἶνε ἡ κυριωτάτη ἐν Ἑλλάδι ὅσον ἀφορᾷ τὸν τε ἀριθμὸν τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τὴν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς αὐτῶν. Ἡ χώρα κέκτηται περὶ τοὺς 700 ἀλευρομύλους, μεγάλους καὶ μικροὺς. Ἡ ἔτησία κατανάλωσις ἀλεύρων ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται εἰς 700.000 τόννων, ἐκ τῶν ὁποίων μέρος εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐπάρχουν ὡσαύτως περὶ τὰ 280 ἐλαιουργεῖα, ἐπ' ἐσχάτων δι' εἰσήθησαν ὑδραυλικά πιεστήρια καὶ ἐγκαταστάσεις πρὸς καθαρισμὸν καὶ διύλισμὸν τῶν ἐλαιολάδων, ὅπως βελτιωθῇ ἡ ποιότης αὐτῶν.

Ἐργαστᾶσια οἰνοποιίας εἶνε ὑπὲρ τὰ 100, ἀνήκοντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἑταιρίαν οἴνων καὶ οἰνοπνευματῶν.

Ἡ δὲ βιομηχανία διατηρουμένων τροφῶν (κονσερβῶν) εἶνε ἐπιδεκτικὴ μεγάλης ἀναπτύξεως ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐκ τῆς ἀφθονίας ὀπωρικῶν καὶ λαχανικῶν. Ἡ παγοποιεῖα σχετίζεται πρὸς τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ἐσχάτως δὲ τὰ παγοποιεῖα ἠδῆ ἐξήθησαν, ἀνερχόμενα ἤδη εἰς 40 περίπου.

Τὰ χημικὰ προϊόντα αὐξάνουν σταθερῶς, καὶ ἡ βιομηχανία τούτων συμβάλλει σπουδαίως εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐπάρχει μέγα ἐργαστᾶσιον ἐν Πειραιεὶ χημικῶν λιπασμάτων, τὸ ὁποῖον συνάμα παράγει θεικὸν ὀξύ ἐκ πυρίτου λίθου. Ἐπάρχουν καὶ τέσσαρα νέα ἐργαστᾶσια πρὸς κατασκευὴν βελουργίας καὶ κεραμοπλαστικῆς, ὡς καὶ ἐν κατασκευῆς βαφῶν ἀνιλίνης, μὲ τελειότατα μηχανήματα (ἐν Πειραιεὶ).

Ἡ σαπωνοποιεῖα καὶ ἡ παραγωγή πυρηνελαίου, ἔχει πρὸ πολλοῦ ἰδρυθῆ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἐργαστᾶσια πρὸς τοῦτο ὑπάρχουν πανταχοῦ, ὅπου ἀφθονοῦν αἱ πρῶται ὕλαι. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν τερεβινθίνην (νεῦτι), καὶ τὸ καλοφώνιον, τὰ ὁποῖα παράγονται δι' ἀποστάξεως ἐκ τῆς ἐγχωρίου ρητίνης τῶν πεύκων.

Μηχανουργία. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγάλων μηχανουργείων ἀνέρχεται εἰς 63, τῶν ὁποίων 13 εἶνε χυτήρια, (3 ἐν Ἀθήναις καὶ 8 ἐν Πειραιεὶ). Ἐπάρχουν ἔτι καὶ 3 ναυπηγεῖα, (2 ἐν Πειραιεὶ καὶ

1 ἐν Σύρῳ). Κατὰ τελευταῖα ἔτη κατασκεύασαν ἀντλίας, πιεστήρια, γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα εἶδη. Ἡ ἐτησίᾳ ἀξία τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανίας ταύτης, ἀνέρχεται περίπου εἰς 70 ἑκατομύρια δραχμῶν.

Βυρσοδεψικὴ. Αὕτη εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων βιομηχανιῶν τῆς Ἑλλάδος. Περιλαμβάνει κυρίως τὴν παραγωγὴν ἀκατεργάστων δερμάτων, ἐσχάτως ὄμως, ἐγένετο ἀρχὴ καὶ κατεργασίας αὐτῶν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τρία ἐργοστάσια ἰδρύθησαν ἐν Ἀθήναις.

Χαρτοποιεῖα ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν 6, τὰ ὁποῖα κυρίως ἀσχολοῦνται εἰς κατασκευὴν χαρτονίων καὶ χάρτου περιτυλίγματος, (ἐν Φαλήρῳ, ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν Ὀρεβίαις τῆς Εὐβοίας).

Βιομηχανία ὑλικῶν οἰκοδομῶν. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἔχει ἀφθόνας τὰς πρώτας ὕλας ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Ὑπάρχουν δύο ἐργοστάσια τσιμέντου, (ἐν Ἐλευσίνῃ καὶ Πειραιεῖ), καὶ ὑπὲρ τοῦς 70 ἀσβεστοκαμίλους, πλινθοποιεῖα, ἐργοστάσια πλακῶν ἐκ τσιμέντων καὶ σχιστολίθου. Ἡ βιομηχανία τῶν τσιμέντων βαίνει ἀξίως ταῦτα δὲ χρησιμοποιοῦνται οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐξάγονται καὶ εἰς ἄλλας χώρας.

Σιγαροποιεῖα. Αὕτη ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Σήμερον ὑπάρχουν ἐν Ἑλλάδι ἄνω τῶν 100 σιγαρομηχανῶν, αἱ ὁποῖαι κατασκευάζουν 100.000—150.000 σιγαρέττων ἐτησίως. Ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ καπνῶν κυμαίνεται ἀπὸ 25 μέχρι 30 ἑκατομ. χιλιογρ., τῶν ὁποίων 5 ἑκατομ. περίπου καταναλίσκονται ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. *α. Γερμανία*

3. Νηυτελίαι. Ἡ θάλασσα διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε τὸ εὐνοτότατον καὶ κύριον μέσον μεταφορᾶς προϊόντων. Ὁ πολυειδὴς διαμελισμὸς τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὡς καὶ οἱ ἀπανταχοῦ λιμένες, εὐνοοῦν τὴν διὰ ταύτης συγκοινωνίαν. Πολλοὶ λιμένες εἶνε ὀλίγον ἐκ φύσεως ἀσφαλεῖς. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι ἔχουν γίνεαι ἔργα πρὸς βελτίωσιν ταύτων ἢ ἐσχηματίσθησαν ὅλως τεχνητά. Ὁ ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου ἐπέφερε προσκόμματα εἰς τὴν διὰ θαλάσσης συγκοινωνίαν. Ἡνάγκαζε τὰ ἐκ Βρεντησίου, Τεργέστης καὶ Κερκύρας προσερχόμενα πλοῖα νὰ περιπλέουν τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ Ἑλ-

ληνική Κυβέρνησις ἀπεφάσισε τὴν τομὴν τοῦ ἰσθμοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐπερατώθη τῷ 1893. Ἡ διώρυξ ἔχει μῆκος 6.300 μ., βάθος 8 μ., εὖρος κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν 24 μ. Ἐνεκα τῶν διαστάσεων τούτων τὰ μικρὰ καὶ μέτρια πλοῖα δύνανται νὰ διέρχωνται, τὰ μεγάλα ἔμως ἀναγκάζονται, ὡς καὶ ἄλλοτε, νὰ περιπλέουν τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ ἐμπορικώτατος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος εἶνε ὁ **Πειραιεύς**, στενόχωρος μὲν σχετικῶς πρὸς τὴν μεγάλην ἐν αὐτῷ κίνησιν, ἀλλ' ἀσφαλέστατος. Βλέπει πρὸς Δ. εἰς τὴν διώρυγα τῆς Κορίνθου, πρὸς Α. δ' εἰς τὸ Αἶγαϊον. Τῷ 1837 ἐνταῦθα ἦσαν μόνον καλύβαι τινὲς ἀλιέων. Σήμερον εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ, ὑπερβαίνει τὸ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Σμύρνης, συναγωνίζεται πρὸς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μετέχει εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Κείμενος, ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, (ἔπου ἢ διώρυξ τοῦ Σουέζ), εἶνε τὸ σημεῖον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, ἐνθα διασταυροῦται ἡ φυσικὴ συγκοινωνία τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ τοῦ Αἶγαίου. Εὐρίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῆς μεγάλης σιδηρᾶς γραμμῆς τῆς Εὐρώπης, ἡ ὁποία ἐνώνει τὰ μεγάλα ἐμπορικὰ κέντρα Βορδῶ, Παρισίους—Λονδίνον, Ὀστένδην (Βελγίου), Ἀμβέρσαν, Ἀμβουργον. Εἶνε πλησιέστερος εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ ἢ τὸ Βρεντήσιον. Ὅταν αἱ διὰ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ἑλλάδος μεταφοραὶ κατορθωθῇ νὰ τελῶνται ταχύτερον, δύναται νὰ σκιάσῃ τὸ Βρεντήσιον ἐντελῶς.

Τὸ πλεῖστον τῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν τῆς Ἑλλάδος, ἔχουν ἐνταῦθα τὴν ἔδραν καὶ τὴν ἀφετηρίαν τῶν γραμμῶν αὐτῶν· ἢ δὲ κίνησις τοῦ λιμένος ἔχει τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης κινήσεως τῶν Ἑλληνικῶν λιμένων· τῷ 1914 ἦτο ἡ ἕκτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Μεσογείου, σήμερον δ' ἡ τρίτη (μετὰ τὴν Μασσαλίαν καὶ τὴν Γενούην). Ὁ ἀριθμὸς τῆς ἑτησίως κινήσεως τῶν καταπλεόντων καὶ ἀποπλεόντων ἀτμοπλοίων, ἀνέρχεται ἤδη εἰς 10.000 (7 1/2 ἑκατ.τόν.) μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῶν σημαίαν, ἀκολουθεῖ ἢ Ἀγγλική, ἢ Ἰταλική, ἢ Ἀμερικανικὴ, ἢ Ρουμανικὴ καὶ ἢ Γαλλικὴ. Ἡ ἄλλοτε Αὐστριακὴ σημαία ἔχει ἐξαφανισθῆ, ἢ δὲ μεγάλη ἀτμοπλοῖα Λούδ ἔχει σήμερον λάθει τὴν Ἰταλικήν.

Ο λιμήν τοῦ Πειραιῶς διὰ τε τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τῶν ξένων, συγκοινωνεῖ οὐ μόνον μετὰ τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Ἀμβέρσης, τῆς Ρόττερδαμ, τοῦ Ἀμβούργου τῶν, Ἀγγλικῶν λιμένων, μετὰ τῆς Βομβάης καὶ τῆς Νέας Υόρκης.

Ἡ **Θεσσαλονίκη** εἶνε ὁ δεύτερος λιμήν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ κίνησις αὐτοῦ εἶνε ὑπὲρ τὰ 2 ἑκατομ. τόννων. Ἐνῶ ὁ Πειραιεὺς εἶνε κέντρον διασταυρώσεων θαλασσίων ὁδῶν, ἡ Θεσσαλονίκη εἶνε μᾶλλον κέντρον διασταυρώσεως χερσαίων ὁδῶν. Ὅπως καὶ ἐν καιρῷ Τουρκοκρατίας, ἡ Θεσσαλονίκη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε λιμὴν ὄχι μόνον τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Σερβίας. Π κίνησις ὅμως τοῦ ἐμπορίου, ἀφ' ὅτου ἐγένετο ἡ πόλις Ἑλληνική, κατέπεσε. Διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις ἰδρύει σήμερον ἐλευθέραν ζώνην διὰ τὸ Σερβικὸν ἐμπόριον.

Ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν λιμένων, ἀξιόλογοι εἶνε ὁ τῶν Πατρῶν, ὁ τοῦ Βόλου, ὁ τῶν Καλαμῶν, ὁ τῆς Μυτιλήνης, ὁ τῆς Χίου, ὁ τῆς Σάμου, ὁ τῶν Χανίων, ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ τῆς Κερκύρας κλπ.

Αἰτία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς ναυτιλίας εἶνε ὄχι μόνον ὁ χερσονησιακὸς καὶ νησιωτικὸς τῆς χώρας σχηματισμὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρεινὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία καθιστᾷ δύσκολον τὴν στρώσιν οἰδηροδρομικῶν γραμμῶν, καὶ τοῦτο μάλιστα εἰς χώραν, ἡ ὁποία στερεῖται τῶν κυρίων πρὸς τοῦτο ὑλῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ναυτικοῦ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιδηξιότητος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἐμπόριον, οἱ ὅποιοι καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας ἦσαν οἱ ἔμποροι τῆς Μεσογείου, ἐπιζητοῦντες νὰ ζῶσι μᾶλλον διὰ τῆς ἐμπορίας ἢ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν παραγωγῆς.

Κατὰ τὰ ἔτη 1911—1915, ἡ Ἑλλὰς ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς εἶχε τὸν μέγιστον ἐμπορικὸν στόλον τῆς γῆς μετὰ τὴν Νορβηγίαν. Κατὰ τὸ 1920 ἀπετελεῖτο αὗτος ἐκ 475 ἀτμοπλοίων 900 χιλ. τόννων, καὶ 884 μεγάλων ἰστιοφόρων 110 χιλ. τόννων. Τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν νηολογημένα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸν τῆς Σύρου. Λιμένες ἔχοντες πλεον τοῦ ἐνὸς ἀτμόπλοια ἦσαν ὁ Πειραιεὺς, ἡ Σύρος, ἡ Ἄνδρος, τὸ Ἀργοστόλιον, ἡ Ἰθάκη ἡ Κέρκυρα, αἱ Πάτραι, ὁ Βόλος, ἡ Ζάκυνθος, αἱ Καλάμαι καὶ αἱ

Σπέσαι ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ἱστιοφόρα, πρῶτος ἤρχετο ὁ τῆς Σύρου, ἠκολούθουν δὲ ὁ Πειραιεύς καὶ τὸ Γαλαξίδιον.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠλαττώθη σημαντικῶς κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, ἐξ αἰτίας τῶν ὑποβρυχίων, ὁ δ' Ἑλληνικὸς στόλος ἀπώλεσε τὰ 2]3 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Οἱ ἐφοπλισταὶ ὅμως ἀπεζημιώθησαν ἐκ τῶν ἀπωλειῶν τούτων διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν κερδῶν τὰ ὅποια προῆλθον ἐκ τῶν μεγάλων ὑφώσεων τῶν ναύλων, μέγα μέρος τῆς ἀπωλείας ἐπανορθώθη δι' ἀποκτήσεων νέων πλοίων ὁ δ' ἀριθμὸς πάντων τούτων ἀνῆλθε πάλιν κατὰ τὸ 1924 εἰς 400 (χωρητικῶτ. 770 χιλ. τόννων). Τὰ μέγιστα καὶ ὠραιότατα σήμερον ἀτμόπλοια εἶνε ὁ Βύρων καὶ ὁ Ἔβισον (17.000 τόννων), ἡ Πατρὶς, ὁ Θεμιστοκλῆς αἰ Ἀθῆναι, τὰ Ἰωάννινα, καὶ ἡ Θεσσαλονίκη. Ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀτμοπλοῖαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξυπυρετοῦν τὴν ὑπερωκεάνειον ναυσιπλοῖαν.

Ἄ Ἐμπόριον. Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐμπόριον εἶνε σημαντικόν, καθ' ὅσον τοῦτο ἔχει χαρακτῆρα διακομιστικόν. Τὸ διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον προοριζόμενον ἐμπόριον εἶνε ἐν τῷ παρόντι μέτριον.

Εἶνε δύσκολον νὰ διακρίνη τις τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐξωτερικὸν καὶ τὸ διακομιστικόν. Τοῦτο δέ, διότι ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἐπέκτασις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις εἶνε ὀλιγώτεραι εἰς τοὺς μεσογείους τόπους ἢ εἰς τοὺς ἀντιστοιχοῦντας παραλίους. Ὁ Πειραιεύς, ἡ κυρία ἀγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ κυριωτάτη θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοιοῦτου.

Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καθ' ὅλα τὰ ἔτη ὑπερτερεῖ τὴν ἐξαγωγὴν. Ἡ ἐμπορικὴ πλάστιγξ τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζεται πάντοτε ὡς νέα χώρα, ἡ ὅποια καταναλίσκει περισσότερα τῶν ὅσα παράγει. Ἐνῶ ἡ ὀλη εἰσαγωγὴ κατὰ τὰ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτη ἀνῆρχετο εἰς τὴν ἀξίαν τῶν 170 ἑκατομ. δραχ., καὶ ἡ ἐξαγωγὴ εἰς 140 ἑκατομ. τῷ 1922 ἡ μὲν εἰσαγωγὴ ἀνῆλθεν εἰς 3 δισεκατ. δραχ. ἡ δ' ἐξαγωγὴ εἰς 2 1]2 δισεκατομ. Τὰ ἐμπορεύματα κατὰ τὸ πλεῖστον φθάνουν εἰς τὸν Πειραιᾶ (τὸ 1]3 τῆς ὀλης εἰσαγωγῆς), μετὰ ταῦτον ὡς λιμένες τῆς εἰσαγωγῆς κατατάσσονται ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Πάτραι, ὁ Βόλος, ἡ Χίος, ἡ Κέρκυρα, ἡ Μιτυλίη, τὰ Χανιά, ἡ Συ-

ρος, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Πρέβεζα, αἱ Καλάμαι, ἡ Ρέθυμνος, τὸ Ἄργοςτόλιον καὶ ἡ Σάμος.

Ἡ κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν κατάταξις τῶν λιμένων εἶνε ἡ ἀκόλουθος: Πειραιεὺς, Θεσσαλονίκη, Πάτριαι, Βόλος, Μιτυλήνη, Χανιά, Κατάκωλον, Ζάκυνθος, Σάμος, Καλάμαι, Καβάλλα, Ἡράκλειον, Χίος.

Μεταξὺ τῶν εἰσαγομένων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ νήματα καὶ τὰ ὑφάσματα, ἀκολούθως δὲ τὰ γεωργικὰ προϊόντα (σιτηρὰ, ὄρυζα, καφέες, ξηρὰ λαχανικά, πέπερι, βάλαντοι φοινίκων), τὰ δρυκτά (γαιάνθρακες, σίδηρος, χαλκός, πετρέλαιον, θεῖον, φωσφορικὸν ἄλας), τὰ ἀλιευτικά προϊόντα (ἀλίπαστοι ἰχθύες, βακαλάοι, ἀρέγγαι), τὸ ζάκχαρον καὶ τὰ ζακχαρωτά, αἱ μηχαναὶ καὶ τὰ αὐτοκίνητα, τὰ κατεργασμένα δέρματα, τὰ χημικὰ καὶ τὰ φαρμακευτικά εἶδη, ὁ χάρτης ἢ ὕελος καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς εἶδη, τὰ ζῶα, τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ ἐπιστημονικὰ ὄργανα, οἱ διάφοροι πῖλοι, τὰ ἀρωματικά προϊόντα καὶ ἄ. Σημειωτέον δ' ἔτι ὅτι πρὸ τοῦ 1919 τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον τὰ γεωργικὰ εἶδη.

Μεταξὺ τῶν ἐξαγομένων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ γεωργικὰ προϊόντα (σῦκα, σταφυλαί, καπνός, θάμβραξ, ἐσπεριδοειδῆ, ὁ οἶνος καὶ τὰ οἶνοπνεύματα, τὸ ἔλαιον καὶ οἱ σάπωνες), ἀκολούθως δὲ τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα (δέρματα, κουκούλια, νήματα καὶ ὑφάσματα), τὰ δασικὰ προϊόντα ξύλα καὶ τὰ ἐκ ρητίνης προϊόντα) τὰ ἀκατέργαστα μέταλλα (σιδήρου, μολύβδου, ψευδαργύρου) καὶ τὰ ἀλιευτικά προϊόντα.

Πρὸ τοῦ πολέμου αἱ ἐξῆς ξένοι χῶροι μετεῖχον εἰς τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον. Τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον ἡ Μεγ. Βρετανία (23%), τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξ ἴσου τοῦ ἐξαγωγικοῦ), ἡ κολλούθει ἡ Αὐστρουγγαρία (14 ο]ο τοῦ εἰσαγ. καὶ 10 ο]ο τοῦ ἐξ.), ἡ Ρωσσία (19 ο]ο τοῦ εἰσαγ. καὶ 2ο]ο τοῦ ἐξαγ.), αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι (2,5ο]ο τοῦ εἰσαγ. καὶ 8ο]ο τοῦ ἐξαγ.), ἡ Ἰταλία (4ο]ο τοῦ εἰσαγ. καὶ 6ο]ο τοῦ ἐξαγ.), ἡ Τουρκία (5ο]ο τοῦ εἰσαγ. καὶ 4ο]ο τοῦ

1. Ποσότης τῶν εἰσαγομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα γαιανθράκων. Κατὰ τὸ 1912, 405.660 τόν. τὸ 1913, 380.800, τὸ 1914, 445.000 τόν. τὸ 1915, 117.700 τόν, τὸ 1916, 122.000 τόν, τὸ 1917, 23.500 τόν., τὸ 1918 56.000 τόν., τὸ 1919, 159.000 τόν., τὸ 1920, 30.500 τόν.

έξαγ.), ή Γερμανία, ή Γαλλία (6 οιο τοῦ εἰσαγ. καὶ 11 οιο τοῦ έξαγ.), τὸ Βέλγιον, ή Βουλγαρία, ή Αἴγυπτος, ή Ρουμανία, ή Ὀλλανδία καὶ τινες ἄλλαι χῶραι. Τὴν ἀποθήκην τῶν πρὸς διακόμισιν ἐμπορευμάτων κατεῖχεν ή Τεργέστη. Ἐκ ταύτης εἰσήγετο ὁ καφές, ή πεφρυγμένη κριθή, τὸ πέπερι, τὸ ζάκχαρον, τὸ πετρέλαιον, τὰ μεταλλικὰ ἐλάσματα, ἐνῶ ἐκ τῆς Ρωσσίας εἰσήγοντο οἱ δημητριακοὶ καρποί. Σήμερον ή κατάστασις αὕτη μετεβλήθη. Ἡ εἰσαγωγή ἐξ ἄλλων μὲν χωρῶν ἠλαττώθη, ἐξ ἄλλων δ' ἠϋξήσε' ὡς πρὸς ταύτην τὴν πρώτην θέσιν κατέλαβον αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι, ἐνῶ συγχρόνως καὶ ή ἐκ τῆς Μεγ. Βρεττανίας εἰσαγωγή ἠϋξήσε. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ δεικνύει τὴν τάξιν καὶ τὴν κατ' ἀξίαν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τοῦτον.

Ἡ κατάταξις εἶνε ἀναλόγως τῆς εἰσαγωγῆς, ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν δραχμῶν παρατίθεται κατὰ χιλιάδας. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀσυγκρίτως μεγαλύτεροι ἀριθμοὶ προέρχονται θεβαίως ἐκ τῆς ὑπερτιμῆσεως τοῦ ξένου νομίσματος.

Χῶραι	Ἔτος 1913		Χῶραι	Ἔτος 1922	
	Εἰσαγ.	Ἐξαγ.		Εἰσαγ.	Ἐξαγ.
1. Μ. Βρεττανία.	42.502	28.456	1. Ἠν. Πολιτεῖαι	676.307	659.567
2. Ρωσία	35.338	2.481	2. Μ. Βρεττανία	444.036	414.436
3. Αὐστρουγγαρ.	29.168	12.786	3. Ἰταλία	273.549	202.575
4. Γερμανία	13.222	12.191	4. Γαλλία	200.434	122.448
5. Γαλλία	10.559	13.615	5. Γερμανία	184.065	523.310
6. Ἰταλία	6.472	3.780	6. Αἴγυπτος	166.418	113.238
7. Ὀλλανδία. . . .	4.485	9.494	7. Ρουμανία	114.500	22.028
8. Τουρκία	3.600	1.374	8. Βέλγιον	101.126	25.099
9. Ἠν. Πολιτεῖαι	2.849	9.263	9. Τουρκία	89.763	53.663
10. Βουλγαρία . .	2.838	904	10. Νοτιοσλαβία . .	80.089	41.011
11. Ρουμανία . . .	2.146	824	11. Βουλγαρία . . .	61.620	16.490
12. Βέλγιον	2.135	8.634	12. Ὀλλανδία	56.800	148.121
13. Αἴγυπτος	979	8.670	13. Σουηδία	12.436	13.341
14. Ἑλβετία	324	1.629	14. Ἑλβετία	10.339	2.424
			15. Ἰσπανία	9.930	120
			16. Αὐστρία	8.210	13.706

Β. Μέτρα καὶ σταθμά. Ἐν Ἑλλάδι πλὴν τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, τὰ ὁποῖα στηρίζονται εἰς τὸ δεκαδικὸν σύστημα, εἶνε ἔν χρήσει μᾶλλον τὰ ὑπὸ τουρκοκρατίας χρονολογούμενα. Τὰ κυριώτατα τούτων εἶνε τὰ ἑξῆς :

1 βασιλικὸς πῆχυς (μέτρον)	= 1 μ.
1 τεκτονικὸς πῆχυς	= 0,75 μ.
1 ἔμπορικὸς πῆχυς	= 0,686 μ.
1 τεκτονικὸς τετραγωνικὸς πῆχυς	= 0,5625 τ.μ.
1 βασιλικὸν στρέμμα	= 100 τ.μ.
1 ἀρχαῖον στρέμμα	= 1270 τ.μ.
1 κοιλὸν (μέτρον χωρητικότητος)	= 33,21 λ.
1 στατήρ (44 ὀκάδες)	= 56,328 χιλιογ.
1 ὀκά (78 ὀκάδ. = 100 χιλιογ.).	= 1,282 χιλιογ.
1 δράμιον	= 3,2 γραμ.
1 ἐνετικὴ λίτρα (= 150 δράμια)	= 480 γραμ.
1 κοφφίνιον	= 25,064 χιλιογ.
1 τόννος	= 1000 χιλιογ.

Γ. Συγκοινωνία κατὰ ξηρὰν. Ἡ κατὰ ξηρὰν δυσκολία τῆς συγκοινωνίας εὐκολύνεται ἐν πολλαῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν. Τὸ 1832 οὐδεμία ἀμαξιτὴ ὁδὸς ὑπῆρχε καὶ ὡς μόνον μέσον συγκοινωνίας κατὰ ξηρὰν ἐχρησίμευεν ὁ ὄνος. Ἐπιχειρήσεις πρὸς κατασκευὴν ταιούτων ἐθεμελιώθη κατὰ τὸ 1852. Σήμερον ἡ ἀνάπτυξις τούτων φθάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν 5.500 χιλιομ. διὰ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ 3.300 διὰ τὴν Νέαν. Αὗται συνδέουσιν ἕλας τὰς πόλεις τῆς Ἡπειρωτ. Ἑλλάδος καὶ πολλὰς κώμας καὶ χωρία, ἀμαξαὶ δὲ καὶ αὐτοκίνητα πολλαχοῦ ἀναπληρῶνουν τὴν ἔλλειψιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Αἱ τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ ἔχουν ἀρχὴν τὰς Ἀθήνας. Καλλίστη εἶνε ἡ λεωφόρος Συγγροῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Φάληρον, 20 μ. εὐρους καὶ στολισμένη διὰ δενδρστοιχιῶν· ἄλλαι εἶναι ἡ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς, ἡ Ἀθηνῶν—Μαραθῶνος μετὰ διακλαδώσεως εἰς Λαύρειον, ἡ Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς—Καλῆμου, ἡ Ἀθηνῶν—Δεκελείας—Ὠρωποῦ, ἡ Ἀθηνῶν—Ἐλευσίνος—Θηῶν.

—Λαμίας, ἢ Λαμίας—Στυλίδος καὶ ἡ Λαμίας—Καρπενησίου.

Αἱ τῆς Πελοποννήσου σπουδαιόταται εἶνε αἱ συνδέουσαι τὰς Πάτρας μετὰ τοῦ Πύργου καὶ τῆς Ὀλυμπίας, ἢ Κορίνθου—Ἄργους—Τριπόλεως, ἢ Τριπόλεως — Δημητσάνης, ἢ Τριπόλεως—Σπάρτης—Γυθείου, ἢ Τριπόλεως—Καλαμῶν.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἶνε αἱ Κρουονερίου—Μεσολογγίου—Ἄγρινίου, ἢ Ναυπάκτου—Ἄγρινίου, ἢ ἐξ Ἄγρινίου εἰς Καρθασαράν καὶ Ἄρταν. Εἰς τὴν Ἠπειρὸν ὑπάρχουν λιθόστρωτοι ὁδοί, εἰς Ἰωάννινα ἐξ Ἄρτης, ἐκ Σαλαώρας καὶ ἐκ Πρεβέζης. Αἱ ὁδοὶ τῆς Θεσσαλίας διασχίζουν ταύτην ἀκτινοειδῶς ἐκ τῆς Λαρίσης πρὸς τὸν Βόλον, τὴν Λαμίαν, τὴν Ἐλασσῶνα καὶ τὴν Κοζάνην.

Αἱ τῆς Μακεδονίας ὁδοὶ εἶνε ἐν μέρει ἐν κακῇ καταστάσει. Αὗται συνδέουν τὴν Θεσσαλονικὴν μετὰ τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Δράμας (πρὸς Α), μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς (πρὸς Ν.), μετὰ τῆς Βερροίας καὶ Κοζάνης (πρὸς Δ.). Διακλάδωσις τῆς τελευταίας ταύτης ὁδοῦ (Β.Δ.) διέρχεται διὰ Γενιτσῶν καὶ Ἐδέσσης εἰς Σόροβιτς, ἐκ τούτου δὲ εἰς Καστορίαν καὶ Φλώριαν.

Πλὴν τούτων ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ εὐρίσκονται καὶ εἰς νήσους. Ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, ἐκ τῆς Χαλκίδος ὁδοὶ ἄγουν εἰς Κύμην καὶ Λίμνην. Ἐὐδὲ πυκνότερον δίκτυον ὁδῶν ἔχουν αἱ Ἴονιοι νῆσοι (Κέρκυρα, Κεφαλληνία καὶ Ζάκυνθος).

Μέχρι τοῦ 1867 ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν οὐδεμίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν. Ἡ πρώτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Πειραιῶς ἐστρώθη τῷ 1868. Τῷ 1880 ἡ Ἑλληνικὴ ἐταιρεία τῶν μεταλλείων Λαυρείου ἱδρυσεν τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν—Λαυρείου Ἡ ἐποχὴ τῶν σιδηροδρόμων ἦτο ἀπὸ τοῦ 1882 μέχρι τοῦ 1893, ἀρχίσασα ἀπὸ τῶν Θεσσαλικῶν (ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας Χαρ. Τρικούπη) Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ἢ Παλ. Ἑλλάς εἶχε 1.590 χιλιάμ. σιδηροδρομ. γραμμῶν, τῶν ὁποίων ὅμως μόνον τὰ 450 ἦσαν τῆς κανονικῆς εὐρυτητος. Σήμερον εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ αἱ τῶν νέων χωρῶν, οὕτως, ὥστε ἐν ἑλῳ ἡ Ἑλλάς ἔχει 2.430 χιλιάμ. σιδηροδρ. γραμμῶν. Ἡ σημαντικωτάτη τῶν γραμμῶν εἶνε ἡ Θεσσαλονικῆς—Γευγελῆς, ἢ ὁποία ἐξακολουθεῖ πρὸς τὴν Βιέννην ἢ τοὺς Παρισίους.

Πίναξ τῶν κυρίων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

1) Πειραιῶς—Ἀθηνῶν (12 χιλιάμ.) ἠλεκτρικός.

2) Ἀθηνῶν—Κηφισσίας—Λαυρείου (73 χιλιάμ.).

Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου (773 χιλιάμ.). Ἐκ τῆς Κορίνθου φθάνει εἰς Καλάμας διὰ δύο γραμμῶν, α') διὰ Πατρῶν Πύργου καὶ β') δι' Ἀργούς καὶ Τριπόλεως.

4) Πειραιῶς—Θεσσαλονίκης (528 χιλιάμ.). Διέρχεται διὰ Θηβῶν—Λαμίας καὶ Λαρίσσης.

5) Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς (77 χιλιάμ.), διὰ Βερροίας.

6) Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου (201 χιλιάμ.), διὰ Βερροίας, Νιαούσσης, Ἐδέσσης καὶ Φλωρίνης.

7) Θεσσαλονίκης—Ἀλεξανδρουπόλεως (370 χιλιάμ.). διὰ Σερρῶν, Δράμας καὶ Κομοτινῆς.

8) Ἀλεξανδρουπόλεως—Βουλγ. συνόρων, διὰ Ν. Ὀρεστιάδος (150 χιλιάμ.).

9) Βόλου—Καλαμπάκας καὶ Βόλου—Λαρίσσης (233 χιλιάμ.).

Ὡς πρὸς τὰς τηλεγραφικὰς γραμμάς, τὸ δίκτυον τοῦτο ὑπερβαίνει σήμερον τὰ 10.000 χιλιάμ., ἔλαι δὲ αἱ μεγάλαι νῆσοι καὶ πολλαὶ μικραὶ, συνδέονται πρὸς ἀλλήλας καὶ μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος διὰ τηλεγραφικῶν καλωδίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι τηλεγραφείων καὶ τηλεφωνείων ἀνέρχεται εἰς 1319.

☞ **Πολίτευμα καὶ διοικήσεις.** Τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1843, τὸ δὲ δημοκρατικὸν ἀπὸ τοῦ 1924. Προΐσταται ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὁποῖος καλεῖ τὴν Συνέλευσιν, καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ τὴν διαλύσῃ ἢ νὰ τὴν παρατείνῃ διὰ τῆς υπογραφῆς του ἐπικυροῦ τούς νόμους, τοὺς ὁποίους ψηφίζει τὸ νομοθετικὸν σῶμα, ἡ **Βουλὴ**. Τὸ σῶμα τοῦτο ἰδρύθη τῷ 1864, ὁπότε ἐγένετο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ συντάγματος. τὰ δὲ μέλη τούτου, δηλ. οἱ βουλευταί, ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ νομούς, ἀπὸ τοῦ 1915 ὑπολογίζεται εἰς ἐκλεκτέας βουλευτῆς, ἀνὰ 16.000 κατ. Ἡ δὲ **Κυβέρνησις** ἀποτελεῖται ἐξ ὑπουργῶν, καὶ ἐφαρμόζει τοὺς ἐσχύοντας νόμους· ὁ ὑπέρτερος τούτων καλεῖται Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἢ Πρωθυπουργός. Ὁ ὑπουργός

προσταται ἐκάστου ὑπουργείου, εἶνε δὲ ταῦτα σήμερον 11, τὰ ἐξῆς:

- 1) τὸ τῶν Ἐξωτερικῶν
- 2) τῶν Ἐσωτερικῶν
- 3) τῶν Στρατιωτικῶν
- 4) τῶν Ναυτικῶν
- 5) τῶν Οἰκονομικῶν
- 6) τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας
- 7) τῆς Δικαιοσύνης
- 8) τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
- 9) τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Δημοσίων κτημάτων
- 10) τῆς Περιβάλλουσας καὶ 11) τῆς Συγκοινωνίας.

Πρὸς εὐκολίαν δὲ τῆς διοικήσεως εἶνε διηρημένη εἰς νομούς, οἱ ὁποῖοι ἀνέρχονται σήμερον εἰς 35. Τούτων οἱ 16 ἀνήκουν εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα. Κατὰ χώρας ἔχουν ὡς ἐξῆς :

2 ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ· ὁ τοῦ Ἑβρου καὶ ὁ τῆς Ροδόπης. Ἡ χώρα αὕτη διοικεῖται καὶ ὑπὸ ἰδίας γενικῆς διοικήσεως.

8 ἐν τῇ Μακεδονίᾳ· ὁ τῆς Δράμας, ὁ τῆς Καβάλλας, ὁ τῶν Σερρῶν, ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ τῆς Πέλλης, ὁ τῆς Φλωρίνης καὶ ὁ τῆς Κοζάνης.

3 ἐν τῇ Ἠπείρῳ· ὁ τῶν Ἰωαννίνων, ὁ τῆς Πρεβέζης καὶ ὁ τῆς Ἄρτης.

2 ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ· ὁ τῶν Τρικκάλων καὶ ὁ τῆς Λαρίσης.

3 ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι· ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ὁ τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ ὁ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

5 ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, ὁ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος, ὁ τῆς Μεσσηνίας, ὁ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ὁ τῆς Λακωνίας.

3 ἐν τοῖς Ἰονίοις νήσοις· ὁ τῆς Κερκύρας, ὁ τῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ τῆς Ζακύνθου.

4 ἐν τῇ Κρήτῃ· ὁ τῶν Χανίων, ὁ τῆς Ρεθύμνης, ὁ τοῦ Ἡρακλείου καὶ ὁ τοῦ Λασηθίου.

5 ἐν τοῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου· ὁ τῆς Εὐβοίας, ὁ τῶν Κυκλάδων, ὁ τῆς Λέσβου, ὁ τῆς Χίου καὶ ὁ τῆς Σάμου.

Πλὴν τῶν ὑποδιοικήσεων τούτων ὑπάρχει καὶ ἰδιαίτερα διοικήσεις, κατὰ μικρὰς περιφερείας ἢ καὶ μόνον κατὰ χωρία. Πρὸ τοῦ 1910 ἡ διοίκησις αὕτη συνίστατο κατὰ δήμους· ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου οἱ **δήμοι** διετηρήθησαν εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ εἰς πόλεις ἐχούσας ὑπὲρ τὰς 10 χιλ. κατοίκους, οὗτοι διοικοῦνται ὑπὸ δημάρχου, παρὰ τὸν ὅποιον ἴσταται καὶ τὸ δημοτικὸν συμβού-

λιον. Οἱ λοιποὶ δῆμοι σήμερον ἔχουν διαμελισθῆ εἰς κοινότητες, αὐταὶ διοικεῦνται ὑπὸ κοινοτικοῦ συμβουλίου, τοῦ ὁποίου προέσταται εἰς πρόεδρος. Πάντα τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

8. Δικαιοσύνη. Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης δὲν τελεῖται πάντοτε διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου. Ἰδίᾳ, ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικὰς δίκας εἶνε ἐν χρήσει διάφοροι κώδικες. Ἡ παλαιὰ Ἑλλάς ἔχει τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον· αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, τὸν Ἰόνιον κώδικα· ἡ Σάμος ἴδιον κώδικα· ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη διατηροῦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν Τουρκικὴν νομοθεσίαν. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸν δικαστικὸν ὄργανισμόν, ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ αὐτὴ πανταχοῦ. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς πολιτικὰ καὶ εἰς ποινικά. Ἐκ τῶν πολιτικῶν, κατώτερα εἶνε τὰ *εἰρηνοδικεῖα*, τὰ ὁποῖα εἶνε πολυάριθμα. Ἀμέσως ἀνώτερα τούτων εἶνε τὰ *πρωτοδικεῖα*, ὑπεράνω τούτων ὑπάρχουν *ἐφετεῖα*, εἰς τὰς κυρίας πόλεις, ἐν Ἀθήναις, ἐν Πάτραις, ἐν Κερκύρᾳ, ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν Λαρίσσει, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Χανίοις καὶ ἐν Σάμῳ. Ποινικὰ δὲ δικαστήρια εἶνε τὰ *πταισματοδικεῖα*, (τὰ ὁποῖα ἴστανται παρὰ τὰ εἰρηνοδικεῖα), τὰ *πλημμελειοδικεῖα* καὶ τὰ *κακούργιοδικεῖα*. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον εἶνε ὁ Ἄρειος Πάγος, ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

9. Θρησκεία. Ἡ ἐπίσημος ἐν Ἑλλάδι θρησκεία εἶνε ἡ ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ. Ἀνώτατος πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας εἶνε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως· αὐτὸς διοικεῖ ἀμέσως τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Αἰγύπτου, τῆς Τουρκίας, τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος εἶνε μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἠνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Αὕτη δὲ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἰσοβίου προέδρου αὐτῆς, καὶ τεσσάρων ἀρχιερέων, καλουμένων ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. Ἐπισκοπαὶ εἶνε 91. Ὑπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς ἴστανται οἱ ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀναλογοῦν εἰς ἀνὰ 300 περίπου κητοίκους.

Ἄλλα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι περιλαμβάνουν ἐλαχίστους ὁπαδοὺς.

Μωαμεθανοί εἶνε οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι (περὶ τὰς 100 χιλ. ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ), Ἰουδαῖοι περὶ τὰς 100 χιλ. (ἰδίως ἐν Θεσσαλονίκῃ) καὶ ὀλίγοι Χριστιανοὶ δυτικοῦ δόγματος (περὶ τὰς 23 χιλ.), τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἰς τὰς νήσους. Ὑπάρχουν μάλιστα καὶ ἴδιαι ἐπισκοπαὶ τούτων, ἐν Ἀθήναις, ἐν Κερκύρα, ἐν Ζακύνθῳ, ἐν Σύρῳ, ἐν Τήνῳ, ἐν Νάξῳ καὶ ἐν Θήρῳ.

Ι Ο. Παιδεία. Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι παρέχεται σχεδὸν δωρεάν. Ὁ νῦν ὀργανισμὸς αὐτῆς, ἀνάγεται εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος. Διαιρεῖται δ' εἰς κατωτέραν, μέσσην καὶ ἀνωτάτην. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις εἶνε ὑποχρεωτικὴ. Ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι τὰ 50 ε]ο τῶν ἀρρένων καὶ τὰ 17 ε]ο τῶν θηλέων γινώσκουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἐν δὲ σχολεῖον ἀναλαγεί πρὸς 650 κατοίκους κατὰ μέσον ὄρον. Διὰ τὴν μέσσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ σχολεῖα, Δύκεια θηλέων καὶ Γυμνάσια.

Διὰ δὲ ἀνωτάτην μόρφωσιν εἶνε τὸ Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀνωτάτη ἐμπορικὴ σχολὴ καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον. Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ σχολαὶ ἱερατικαί, γεωργικαί, ἐμπορικαί, στρατιωτικαί, ναυτικαί, διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων καὶ ἄλλαι.

Ι Ι. Τὰ γράμματα, αἱ καλὰὶ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Ἐν Ἑλλάδι ἐπίσημος γλῶσσα εἶνε ἡ καθαρεύουσα Ἑλληνικὴ, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποίησαν καὶ χρησιμοποίησιν οἱ νεώτεροι λογογράφοι καὶ ἐπιστήμονες.

Ὡς πρὸς τὴν ποίησιν, αὕτη ἠκολούθησε μᾶλλον τὴν καλουμένην δημοτικὴν γλῶσσαν, τῆς δὲ νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως πρῶταται ὁ ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς, ἐκ Ζακύνθου (1798—1857), ὁ ποιητὴς τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου.

Ὡς πρὸς τὴν γλυπτικὴν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ ἐν γένει τὰς καλὰς τέχνας ἡ νέα Ἑλλὰς δὲν ἔχει ἀκόμη προσεύσει ἀρκούντως. Πρὸ παντός ἐλλείπουν μουσεῖα τῆς νέας τέχνης. Οὐχ ἦσαν πολλοὶ Ἑλληνες καλλιτέχνη οπουδάζουσιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἢ τὴν Γαλλίαν καὶ διαπρέπουσιν (Γκούζης, Ραῦλός, Δημητριάδης). Ὡσαύτως καὶ πολλοὶ ἐπιστήμονες διαφόρων ἐπιστημῶν μεταβαίνουν εἰς χώρας τῆς Δύσεως ὅπως τελειοποιήσουσιν εἰδικὸν κλάδον, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ἔχει πολλοὺς διαπρεπεῖς καθηγητάς.

Πρὸς πρόβodon ἐτι τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἔχουν συσταθῆ ἑταιρεῖαι καὶ σύλλογοι ἐν Ἀθήναις ὡς καὶ ἄλλα-
χοῦ. Τοιαῦται λ. χ. εἶνε ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία καὶ ὁ φιλολο-
γικὸς σύλλογος Παρνασσός.

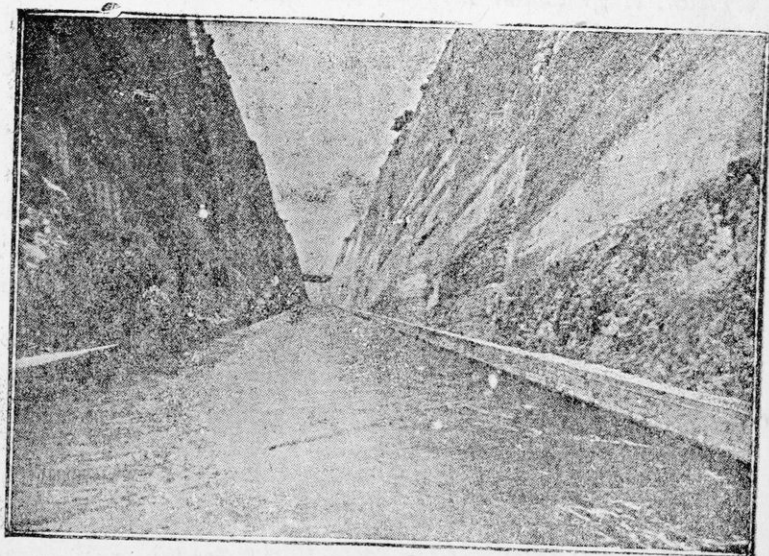
Αἱ ἀρχαιολογικαὶ σπουδαὶ καλλιεργοῦνται καὶ ὑπὸ ξένων σχο-
λῶν ὡς τῆς γαλλικῆς, τῆς ἀγγλικῆς, τῆς ἀμερικανικῆς, τῆς ἰτα-
λικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς.

II ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ Α΄. ΠΑΛΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

1. Πελοπόννησος.

[20.000 τετρ. χιλ.—1 ἑκατ. κατ.—48 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.]

Φυσικὴ διαίρεσις. Ἡ Πελοπόννησος (ἐπὶ τῶν μεσαιωνικῶν
χρόνων Μορέας) διὰ τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ θεωρεῖται σήμερον νῆ-

Σχ. 7. Ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου. Εἰς τὸ βάθος ἡ γέφυρα διὰ τῆς
ὁποίας διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος.

σος ἔχουσα σχῆμα φύλλου μορέας ἢ παλάμης χειρός. Τὸ μέγιστον μῆκος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Ἀράξου μέχρι τῆς Μαλέας εἶνε 250 χιλ. Δεικνύει κατ' ἐξοχὴν ποικιλίαν τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι: Μέγιστον θαλάσσιον διαμελισμὸν, ποικίλην μορφήν τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τῶν προϊόντων. Πλὴν τῆς διαφορᾶς τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος, ἢ διάπλασις τοῦ ἐδάφους παρουσιάζει κεντρικὴν χώραν τὴν Ἀρκαδίαν, ἢ ὁποία περιβάλλεται ὑπὸ ἄλλων παραλίων χωρῶν (Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ἡλίδος, Ἀχαΐας, Κορινθίας καὶ Ἀργολίδος).

α) Ἀρκαδία

Ἡ Ἀρκαδία (ἢ ἀκρόπολις τῆς Πελοποννήσου), χώρα ἐξ ὁρέων καὶ κλειστῶν ὄροπεδίων, διακρίνεται εἰς Ἀνατολικὴν (ἐπαρχία Μαντινείας), εἰς Δυτικὴν (ἐπαρχία Μεγαλοπόλεως καὶ Γορτυνίας) καὶ εἰς Βόρειον.

1. Ἀνατολικὴ Ἀρκαδία. Εἰς ταύτην ἀνήκει ἡ μακρὰ λεκάνη τῆς Τριπόλεως (ἢ τῆς Μαντινείας), ὕψους 600—700 μέτρ' ἢ ὁποία ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν Ἀργολικῶν ὁρέων (Ἀρτεμισίου-Παρθενίου), κατ' ἐξοχὴν ἀσβεστωδῶν καὶ τοῦ Μαινάλου. Τὰ ὕδατα ταύτης ἐξέρχονται διὰ καταβοθρῶν· διὰ τῶν κατ' αὐτὰς προσχώσεων αἱ καταβόθραι κατὰ περιόδους κλείονται, διὰ τοῦτο δὲ μορφοῦνται ἐνταῦθα ἔλη καὶ λίμναι (ἔλη Τάκας). Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον σχηματίζονται καὶ βορειότεραι λίμναι εἰς ἰδίας λεκάνας (Φενέος, Στυμφαλίδος).

Τὸ σχετικῶς ψυχρὸν τοῦ κλίματος διατηρεῖ τὴν υγείαν τῶν κατοίκων, ὁ δ' ἠπειρωτικὸς χαρακτήρ περιορίζει τὴν ποικιλίαν τῶν προϊόντων. Εὐδοκιμεῖ ὁ ἀραβόσιτος, ὁ σίτος, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ κάνναβις (χασίς).

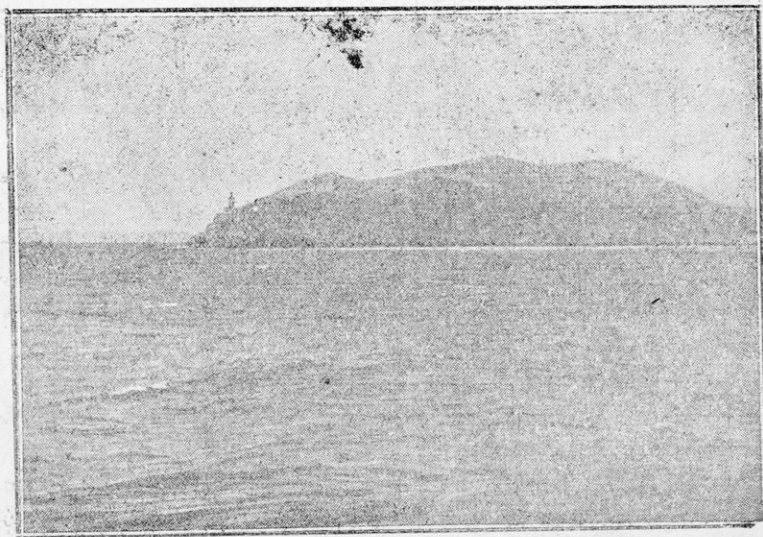
Ἡ Τρίπολις (11 χιλ. κ., πρωτ. τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας) εἶναι κέντρον τῆς διαγωνίου συγκοινωνίας τῆς Πελοποννήσου. Ἔχει βιομηχανίαν φλανελλοποιίας.

2. Δυτικὴ Ἀρκαδία. Ἡ Δυτικὴ Ἀρκαδία εἶναι ὄρεινотάτη χώρα, παλλὰ δὲ ὄρη αὐτῆς εἶναι δασώδη. Κατέχει τὸ σύστημα τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, ὃ ὁποῖος δέχεται τοὺς παραποτά-

μους Γορτύκιον, Λάδωνα(κ. Ρουχιάν) και Ἐρύμανθον. Ὁ Ἄλφειός κατά τὸν ἀνώτερον ροὴν διατρέχει τὸ λεκανοσειδῆς ὄροπέδιον τῆς Μεγαλοπόλεως (300—400 μ. ὕψ.), πανταχόθεν κεκλεισμένον. Διὰ διαβρωσιγενῶν χαραδρῶν ἐξέρχεται ὁ ποταμὸς Β.Δ. καὶ κατέρχεται εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἐνταῦθα παραγόμενοι δημητριακοὶ καρποὶ καὶ αἱ ἄμπελοι, τόσον εἰς τὴν λεκάνην τῆς Μεγαλοπόλεως, ὅσον καὶ εἰς τὰς στενὰς δυσπρόσιτους κοιλάδας. Ἡ Μεγαλόπολις εἶναι πτωχὴ κώμη, ἡ δ' εὐανδρὸς Δημητσάνα (2) εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βουνῶν.

3. Τὰ ὄρη τῆς Πελοποννησιακῆς ὄ. η. Πρὸς Β. ἡ Ἀρκαδία κλείεται ὑπὸ τῶν ὑψίστων ὄρεων τῆς Πελοποννήσου (μετὰ τὸν Ταῦγετον). Ταῦτα εἶναι ἡ *Κυλῆνη* (2375 μ), τὰ *Ἀροάνια* (κ. Χελμὸς) καὶ ὁ *Ἐρύμανθος*, χρήσιμα ἐν μέρει διὰ τὴν κτηνοτροφίαν.

Τὸ Ταίναρον, τὸ νοτιώτερον ἀκρωτήριον τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.
Λόγῳ τῶν σφοδρῶν θυελλῶν του εἶνε ἄδενδρον.

β') Αἱ παράλια χῶραι.

Καὶ αὗται αἱ παράλια χῶραι δὲν ἔχουν πανταχοῦ τὸν θαλάσσιον χαρακτήρα, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως ἀνήκουν εἰς τὴν ἀειθαλῆ ζώνην καὶ τὸ κέντρον ἐκάστης τούτων εἶνε κατὰ τὰ παράλια βαθύπεδα, (πλὴν τῆς Σπάρτης). Αἱ νότιαι καὶ δυτικαὶ χῶραι εἶνε ὑγρότεραι καὶ μᾶλλον εὐκρατοί, διὸ καὶ εὐφορώταται· αἱ ἀνατολικαὶ (πρὸς τὸ Αἰγαῖον) εἶνε μᾶλλον ξηραὶ καὶ ὀλιγώτερον εὐκρατοί.

Ι. Λακωνία. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὀρειῶν χωρῶν, τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου, χωριζομένων ἀλλήλων διὰ τῆς μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα (ἢ κοίλη Λακεδαίμων). Ἀμφότεραι αἱ χῶραι αὗται εἶνε προεκτάσεις τῆς Ἀρκαδίας. Ἡ πρὸς Ἀνατολὰς κειμένη χῶρα τοῦ Πάρνωνος εἶνε συνέχεια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀρκαδίας, τὸ δὲ ὄρος Πάρνων ὑψοῦται ἐν τῷ μέσῳ ταύτης κατὰ διακοπτομένης ὀροσειρᾶς (μέχρι 1940 μ. ὑψ.). Τὸ πρὸς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον τμήμα καλεῖται **Κουνουρία**, καὶ ἀνήκει διοικητικῶς εἰς τὸν νομὸν Ἀρκαδίας. Καταπίπτει πρὸς τὴν ἀκτὴν κατὰ θαθμίδα, τὸ δὲ ἀσβεστῶδες αὐτῆς ἔδαφος, διατέμενεται δι' ὑψηλῶν καὶ ἀποτόμων χαραδρῶν ἐγκαρσίως. Μεγάλα χωρία κεῖνται· κατὰ τὰς κλιτύς ἐν μέσῳ δασῶν ἐκ καστανεῶν, κερασεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων, παρὰ δὲ τὰ ἀλίμενα παράλια πεδία κεῖνται τὰ μικρὰ κέντρα **Λεωνίδιον** (3) καὶ **Ἄστρος**. Νοτιώτερον, ὅπου ἡ χῶρα τοῦ Πάρνωνος, λαμβάνει μορφήν χερσονήσου, μορφοῦνται δύο πεδιάδες πρὸς τὸν Λακωνικόν, ἡ τῆς Λεύκης καὶ ἡ τῆς Νεαπόλεως. Κατὰ τὴν πρώτην εἶνε ἡ κόμη **Μολάοι**, διὰ τῆς ὁποίας ὁδὸς ἐκ τῆς Κοίλης Λακεδαίμονος, βαίνει πρὸς τὴν ὀχυρὰν **Μονεμβασιαν**, ἐπὶ νησίδος κειμένης, εἰς δὲ τὴν δευτέραν εἶνε ἡ **Νεάπολις** (κ. Βάτικα). Κύρια προϊόντα ἐνταῦθα εἶνε αἶνος καὶ κρόμμυα.

Παραλλήλως πρὸς Δ., ἐκτείνεται ἡ χῶρα τοῦ Ταυγέτου. Αἱ κορυφαὶ ὅμως αὐτοῦ εἶνε ὑψηλότεραι καὶ συνεχεῖς (2410 μ.), προεκτεινόμεναι καὶ εἰς τὴν στενὴν χερσονήσον τῆς **Μάνης**, καὶ τελευτῶσαι εἰς τὸ Ταίναρον. Κατὰ τὰς ἀναβαθμίδας τοῦ ὄρους καὶ ἀνωθεν τῶν ἀκτῶν, παρατάσσονται τὰ μικρὰ χωρία τῶν Μανιατῶν. Τὸ ἐνταῦθα παραγόμενον ἔλαιον εἶνε ἐξάίρετον.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὄρεινὰς ταύτας χώρας, ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα ἐκτείνεται ὡς κῆπος καταπράσινος. Ἡ κοιλάς αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς λεκανῶν, τὰς ἑποίας ὁ Εὐρώτας διατρέχει μέχρι τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου. Ἡ μεγίστη τούτων, ἡ τῆς Σπάρτης, εἶνε κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶν, ἀμπέλων, πορτοκαλλεῶν καὶ ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων. Ἐνταῦθα εἶνε ἔκπαλαι τὸ κύριον κέντρον τῆς Λακωνίας· ἡ ἐνδοξος *Σπάρτη* τῆς ἀρχαιότητος, ὁ *Μυστραῶς* τοῦ Μεσαίου, ἡ ἔδρα τῶν Παλαιολόγων* (1 ὥραν πρὸς Δ. τῆς Σπάρτης), καὶ σήμερον πάλιν ἡ *Νέα Σπάρτη*, (5), ἐπὶ τῆς θέσεως

Σχ. 9. Ἡ πεδιάς τῆς Σπάρτης κατάφυτος ἐξ ἐλαιῶνων.
Εἰς τὸ βάθος ὁ Ταύγετος.

τῆς ἀρχαίας, (παρὰ τὸν Εὐρώταν). Ἐπίγειον ταύτης εἶνε τὸ *Γύθειον* (6), λιμὴν μετρίας σημασίας.

Ἡ Λακωνία* στερεῖται εἰσέτι σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

2. Μεσσηνία. Κατὰ πολὺ ὁμαλωτέρα, εὐφορωτέρα καὶ προσιωτέρα ἀπὸ θαλάσσης εἶνε ἡ Μεσσηνία. Ἡ διπλῆ Μεσσηνιακὴ πεδιάς (*Ἄνω καὶ Κάτω), ἡ ὁποία διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Παμῖσου,

ομοιάζει πρὸς παμμέγιστον κῆπον, πλήρη ἐλαιώνων, ἀμπέλων, σταφιδαμπέλων, συκῶν καὶ ἐσπεριδοειδῶν. Ἡ πυκνὴ αὕτη ἐλάστῃσι κατέχει καὶ δολόκληρον τὴν χαμηλὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον, ἐξακολουθεῖ κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν, καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν Ἄνω Μεσσηνιακὴν πεδιάδα. Ἐν μέσῳ τῆς συνεχοῦς ταύτης καλλιεργείας ὑφθύνται τὰ πετρώδη ὄρη τῆς Κυπαρισσίας, μετὰ τῆς ἀνωθεν τῆς πεδιάδος ὑψουμένης Ἰθώμης.

Λόγῳ τῆς εὐφορίας ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς εἶνε πυκνός. Ἡ κυρία πόλις τῆς Μεσσηνίας, αἱ *Καλάμαι* (21), κεῖται κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον καὶ εἶναι ἐκ τῶν πρώτων Ἑλληνικῶν λιμένων τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου (σταφίς, σῦκα). Ἐνταῦθα λήγουν αἱ σιδηροδ. γραμμαί, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Ἀξιόλογος ἐν Καλάμαις εἶνε καὶ ἡ βιομηχανία τῆς μετάξης.

Ἄλλα ἐπαρχιακὰ κέντρα εἶνε ἡ *Μεσσήνη* (κ. Νησίον, 6) οὐ μακρὰν τῶν Καλαμῶν, ἡ εὐλιμένος *Πύλος* (πρότερον Ναυαρίνον, 2) καὶ ἡ *Κυπαρισσία* (7) κατὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν.

Β. Τριφυλία καὶ Ἡλις. Τριφυλία εἶνε ἡ παραλία πεδινὴ γέφυρα, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς Μεσσηνίας ἄγει πρὸς τὴν εὐρεῖαν πεδιάδα τῆς Ἡλίδος. Ἡ Τριφυλιακὴ πεδιάς εἶνε στενὴ, τὸ δ' ὄρος Λάπιθος (κ. Καϊάφα), προέκτασις τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἀσβεστολιθικοῦ Λυκαίου. καταπίπτει παρὰ τὸν Κυπαρισσιον κόλπον. Ἡ κατὰ τὰς κλιτύς τοῦ Λυκαίου *Ἀνδρότσινα* καὶ ἄλλαι πρὸς τὴν πεδιάδα κῶμαι εἶναι ἀσήμαντοι.

Ἡ ἀνατολικὴ Ἡλις ὑφθύνεται κατὰ βαθμίδας κροκκαλοπαγῶν καὶ ἀργιλλωδῶν πετρωμάτων, τὰ ὁποῖα διαβιβρώσκονται ὑπὸ τῶν ρεῖθρων τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ Πηνειοῦ. Βορειότερον ἐπικρατεῖ ὁ μαλακὸς φλύσχης, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου ὑφθύνεται τὸ ἀσβεστολιθικὸν ὄρος Σκόλλις. Πρὸς Δ. τούτων ἀπλοῦται ἡ εὐφορος προσχωσιγενὴς πεδιάς τῆς Ἡλίδος, ἡ ὁποία νῦν ἔχει μεταβάλλει τὰς ἄλλστε νήσους, Ἰχθῦν, Χελωνάταν καὶ Ἄραξον εἰς ἀκρωτήρια. Μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων τούτων ἐκτείνονται ζωστήρες περιβάλλουσαι λιμνοθαλάσσης ἰχθυοτρόφους.

Ἡ εὐρύτης τοῦ θαλυπέδου τούτου καθιστᾷ τὴν Ἡλιδα οὐ μόνον πρώτην ἐπαρχίαν κατὰ τὴν ποσότητα τῆς παραγωγῆς τῆς

σταφίδος ἀλλὰ πλὴν ἄλλων ἔχει καὶ ἐκτάσεις καὶ διὰ λιβάδια (αἰγοπρόβατα, χοῖροι). Τὰ ἐνταῦθα χωρία ἔχουν ἀναπτυχθῆ εἰς κωμπολῆεις καὶ πολύχνας (Λεχαινά, Ἀνδραβίδα, Γαστούνη, Ἀμαλιάς). Κύριον κέντρον εἶνε ὁ μεσόγειος Πύργος (13) ἔχων ὡς ἐπίγειον τὸ **Κατάκωλον**. Ὁ λιμὴν οὗτος τῆς σταφίδος δὲν εἶνε ἀσφαλῆς.

Πάλαι, κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ, ἔκειτο ἡ ἱερὰ Ὀλυμπία, περιοχὴ μεγαλοπρεπῶν ναῶν, ἔνθα ἐτελοῦντο αἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Παρὰ ταύτην νῦν ἐξορύσσεται λιγνίτης.

4. Ἀχαΐα καὶ Κορινθία. Ἡ αὐτὴ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας τῆς Πελοποννήσου, τὴν Ἀχαΐαν καὶ τὴν Κορινθίαν. Κατὰ τὴν Ἀχαΐαν τὰ νεογενῆ ὑψηλὰ πετρώματα ἐπικάθηται τοῦ ἀσβεστολίθου, διατεμνόμενα διὰ θαθειῶν χαραδρῶν, αἱ θαθμίδες αὐτῶν φέρουν μικρὰ χωρία. Ἡ ὑψηλὴ αὕτη χώρα μετὰ τοῦ Ἐρυμάνθου, τοῦ Παναχαΐκου καὶ ἄλλων ὄρεων δεικνύει ἀντίθεσιν πρὸς τὰ χαμηλὰ καὶ στενὰ παράλια θαθύπεδα. Πρὸς Α., ἐν τῇ Κορινθίᾳ, τὸ τριτογενὲς ὑψηλὸν ἔδαφος κατέρχεται κατὰ περισσοτέρας θαθμίδας πρὸς συνεχῆς παράλιον θαθύπεδον (Κορινθιακὴ πεδιάς).

Καθ' ὅλον τὸ μακρὸν καὶ στενὸν τοῦτο θαθύπεδον ἐκτείνονται ἄμπελοι, σταφιδάμπελοι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα. Σειρὰ κωμῶν καὶ χωρίων συνδέονται διὰ τῆς ἐνταῦθα σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἀρχομένη ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν φέρει διὰ τῆς Κορίνθου εἰς τὰς Πάτρας. Αἱ **Πάτραι** (60) εἶνε ἡ μεγίστη πόλις τῆς Πελοποννήσου, ὁ λιμὴν αὐτῆς (τεχνητὸς) εἶνε ὁ κύριος ἐξαγωγικὸς λιμὴν τῆς Ἑλλάδος (ἰδίᾳ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος). Ἡ πόλις ἔχει καὶ διομηχανικὰ καταστήματα (μικρὰ μηχανουργεῖα, οἰνοποιεῖα κ. ἄ.). Ἡ ἐτήσια κίνησις τῶν καταπλεόντων καὶ ἀποπλεόντων ἀτμοπλοίων ἀνέρχεται εἰς 1.000 (1 ἑκατ. τόν.). Πάλαι τὸ πρῶτον ἐμπόριον τῆς Ἑλλάδος εἶχεν ἡ Κόρινθος κειμένη παρὰ τὸν ὁμώνυμον ἰσθμόν. Ἡ **Νέα Κόρινθος** (5) ἐκτίσθη τῷ 1858 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Παλ. Κορίνθου ὑπὸ σεισμῶν ἀλλ' ἔχει μικρὰν σήμερον σημασίαν. Ἐκ ταύτης ἀρχονται αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ τῆς Πελοποννήσου αἱ ὁποῖαι τελευτοῦν εἰς τὰς Καλάμας. Ἡ μὲν διὰ τῆς

Τριπόλεως διατρέχει ἐγκαρσίως τὴν Πελοπόννησον, ἣ δὲ διὰ τῶν Πατρῶν καὶ τοῦ Πύργου συνδέει τὰς δυτικὰς χώρας.

Μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν Πατρῶν ἀξιόλογοι πολίχνηαι εἶνε τὸ **Κιάτον** καὶ τὸ **Ἀγριον** (8). Μία σιδηροδρομικὴ διακλάδωσις ὀδοντωτὴ ἐκ τοῦ χωρίου Διακοφτοῦ ἄγει διὰ τῆς χαράδρας τοῦ Βουραϊκοῦ πρὸς τὴν κωμόπολιν **Καλάβρυτα**, παρὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἱστορικαὶ μοναὶ μέγα Σπήλαιον καὶ Ἁγία Λαύρα.

Β. Ἀργολίς. Ἐκ τῆς Κορινθίας διὰ τῶν στενῶν τῶν Δερβενακίων (300 μ. ὑψ.) ἄγουν αἱ ὁδοὶ πρὸς τὸ θαλάσσιον τοῦ Ἄργου χαρακτηριζόμενον ὡς «πολυδίφιον». Ἐνταῦθα αἱ βροχαὶ εἶνε σπανιώτεραι ἢ δὲ εὐφορία αὐτῆς δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ πρὸς τὴν εὐφορίαν τῶν νοτίων καὶ δυτικῶν πεδιάδων τῆς Πελοποννήσου, σταφιδάμπελοι εἶνε ἐλάχισται, ἐπικρατεῖ δὲ ἡ ἄμπελος, ὁ σῖτος, ὁ κικινός καὶ τὰ λαχανικά, ἀρδευόμενα διὰ φρεάτων. Ἐν τούτοις ἐνταῦθα ἀρχαιότατα ἦσαν πλούσιοι πόλεις, αἱ πολύχρσοι Μυκῆναι, Τίρυνς καὶ τὸ Ἄργος. Ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀρχαίου Ἄργου εἶνε καὶ σήμερον ἡ μεγάλη πολίχνη τῆς Ἀργολίδος τὸ Ἄργος, ἐνῶ ὁ λιμὴν τῆς χώρας εἶνε τὸ **Ναύπλιον** (6) ὑπὸ τὰ φρούρια Ἀκροναυπλίαν καὶ Παλαμήδιον.

Ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου Ἀργολικὴ χερσόνησος εἶνε τραχεῖα ἀσβεστολιθικὴ καὶ σχιστολιθικὴ χώρα ἐκείθεν τῶν γραμμῶν συγκοινωνίας. Αἱ ἀπότομοι καὶ διαμελιζόμενοι εἰς χερσονήσους καὶ νήσους ἀκταί, μόνον διὰ θαλάσσης ἐπιτρέπουσιν τὴν συγκοινωνίαν οἰκουμένων τινῶν παραλίω πεδιάδων. **Ἐπίδαυρος**, **Τροιζήν**, **Ἐρμιόνη** καὶ **Κρανίδιον** εἶνε κατὰ τὰς ἀκτὰς. **Μέθανα** εἶνε εἰς χερσονήσον, **Πόρος**, **Υδρα** καὶ **Σπέτσαι** εἰς νήσους. Τινὲς τούτων ἔχουν καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικὸν αἱ νῆσοι δὲ Ἦδρα καὶ Σπέτσαι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως προσέφερον ἐξόχους ὑπηρεσίας ὑπὲρ τῆς Παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Στερεὰ Ἑλλάς.

(Ὅλιγον μικροτέρα τῆς Πελοποννήσου.—1 1/2 ἑκατ. κατ.—73 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλιάμ.).

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάς δὲν ἔχει τὴν ἀρμονικὴν διαμόρφωσιν τῆς

Πελοποννήσου. Ἐλλείπουν εἰς ταύτην εὐρεῖς κόλποι. Ἀντί παραλλίων θαθυπέδων, παράκτιαι ὄρσειραι κρημνίζονται κατὰ μήκος τῶν ἀκτῶν, τὰ δὲ κύρια θαθύπεδα εἶνε μεσόγεια, ἀποκλειόμενα τῆς θαλάσσης. Ἐνεκα τούτου, καίτοι μακροτέρα καὶ στενωτέρα τῆς Πελοποννήσου ἢ θαλασσία ἐπίδρασις εἶνε ἐνταῦθα μικροτέρα. Ἄν δ' ἐξαιρέσωμεν τὴν Ἀττικὴν, ὁ πλῆθυσμός εἶνε ἀραιότερος (26 κάτ. ἀνά 1. τετρ. χιλιόμ.)

Αἱ ἐν τῷ κέντρῳ ὑψηλαὶ ὄρσειραι (συνέγεια τῆς Πίνδου), αἱ ὁποῖαι ἔχουν διεύθυνσιν ἐκ Β. πρὸς Ν., διαίρουσιν τὴν Στερεάν Ἑλλάδα εἰς Ἀνατολικὴν καὶ εἰς Δυτικὴν.

α') Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάς.

Ἀττικὴ. Μόνον ἡ χερσόνησος Ἀττικὴ μετὰ τῆς προκειμένης νήσου Εὐβοίας, φέρει κατ' ἐξοχὴν θαλάσσιον χαρακτῆρα. Πρὸς Δ. ταύτης ἡ *Μεγαρίς*, ὡς γέφυρα διατείνεται πρὸς τὸν ἰσθμόν, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχῃ φυσικὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Τὸ ρηξιγενὲς ὄρος *Γεράνεια*, ἐγκρασίως διατεινόμενον, μεταξὺ τῶν κόλπων Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ, καταπίπτει εἰς τὰς ἀποτόμους «Σκειρωνίδας πέτρας» (Κακὴ σκάλα), διὰ τούτων δὲ διέρχεται ἡ τε ἀμαξιτὸς καὶ σιδηρᾶ ὁδός. Ἐκ βορρᾶ, διὰ τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τῆς Πάρνηθος, διανοίγονται δίοδοι πρὸς ταύτην, οὕτω δ' εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον εἶνε τὸ σημεῖον τῆς ἐνώσεως τῶν ἡπειρωτικῶν καὶ θαλασσίων ὁδῶν. Εἰς τὸ πλεονέκτημα τοῦτο τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐμπορικῆς θέσεως, ὀφείλει ἡ Ἀττικὴ τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν σχετικῶς πενιχρὸν οἰκονομικὸν πλοῦτον. Ἐυλείαν καὶ ρητίνην ἀποφέρουν τὰ ἐκ πευκῶν αὐτῆς δάση, ἔλαιον δ' αἶνον καὶ ὀλίγους δημητριακοὺς καρποὺς ἀξίηραι πεδιάδες. Σπουδαῖα μόνον εἶνε τὰ ἐξ ἀσβέστου καὶ μαρμάρου ὄρη *Πεντελικόν* (1110 μ.) καὶ *Υμηττός* (1027), τὰ ὁποῖα παρέχουν οἰκοδομησίμους λίθους, ἰδίᾳ τὸ Πεντελικόν παρέχει τὸ ἐξαίρετον λευκὸν μάρμαρον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐκοσμήθησαν καὶ κοσμοῦνται αἱ Ἀθῆναι εἰς δὲ τὴν Λαυρεωτικὴν ἐξαρύσσονται τὰ πλουσιώτατα σχετικῶς μεταλλεύματα τῆς Ἑλλάδος, (μολύβδου,

ψευδαργύρου και μαγγανιούχου σιδήρου) Ἐνταῦθα και ἡ βιομηχανική πολίχνη Λαύρειον.

Ἡ Μεσόγαια (ἔνθα πολλὰ κῶμαι), και ἡ περίφημος μικρὰ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος εἶνε ἐκεῖθεν τῶν συγκοινωνιῶν. Κατὰ ταύτας εἶνε ἡ τῶν Μεγάρων, ἡ τῆς Ἐλευσίνος και ἡ τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ *Μέγαρα* (10) εἶνε γεωργική πολίχνη. Ἡ *Ἐλευσίς* (4) ἔχει ἀναπτυχθῆ ἑσχάτως ὡς βιομηχανική πολίχνη, (ἔργασι. σαπωνοποιίας, τοιμέντου οἴνου και οἴνοπνευμάτων), Ἐδυνοῦκώτατοι ὅμως ὄροι τῆς φύσεως, συνέδραμον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1834 ὀρισθείσης πρωτ. τῆς Ἑλλάδος τῶν Ἀθηνῶν. Λοφώδεις ὄγκοι ἀσβεστολιθικοὶ (Ἀκρόπολις, Λυκαβητὸς κ. ἄ.), προστατεύουν ταύτην ἐκ βορρᾶ. Οἱ εἰς τοὺς ἀσβεστολίθους ὑποκείμενοι σχιστόλιθοι συγκρατοῦν τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὴν πόλιν ὕδωρ. Ὁ εὐλίμενος *Πειραιεὺς* ἀπέχει 9 μόνον χιλιάμ. Αἱ ὠραῖαι και μαγευτικαὶ εἰκόνες τοῦ ὀρίζοντος τῶν Ἀθηνῶν, αἱ τερπναὶ ἀκταὶ τῆς Ἀττικῆς, ὁ γλαυκὸς αὐτῆς οὐρανός, ἐπέδρασε σπουδαίως εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν ἀρχαίων και εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν ὁποίων μνημεῖα σφύζονται ἔτι, (Παρθενῶν, Ἐρέχθειον κ. λ. π.) Αἱ Ἀθῆναι πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο πολίχνη ἀριθμοῦσα 10 χιλιάδα κατ., ἐκτισμένη κατὰ τὴν βορείαν κλιτῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀφ' οὗτο ὠρίσθη πρωτ. τοῦ Κράτους, ἤρχισε ν' αὐξάνη καταπληκτικῶς, σήμερον δ' ἀριθμεῖ 500 περίπου χιλ. κατοίκους, και κοσμεῖται δι' ὠραίων οἰκοδομημάτων, πλατειῶν και κήπων. Αἱ Ἀθῆναι εἶνε τὸ κέντρον τῶν ἐπιστημῶν και τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι· ἔχουν ἔτι ἀναλάβει και ὄλον σχεδὸν τὸ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμπόριον. Ἡ κίνησις τοῦ ἐμπορίου τελεῖται διὰ τοῦ *Πειραιῶς* (200), ἔνθα ἔχει ἀναπτυχθῆ και ἀξιόλογος βιομηχανία, (ἀλευρόμυλοι, ὑφαντήρια, κλωστήρια, νηματοουργεῖα, σιδηρουργεῖα κ. ἄ.).

Ὁ Πειραιεὺς εἶνε ἡ ἀρχὴ τῶν δύο κυριωτάτων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Ἑλλάδος, δηλ. τοῦ Ἑλλοποννησιακοῦ και τοῦ Ἀρισσαῖκου, ὁ ὁποῖος σήμερον εἶνε και διεθνῆς. Ἡ ἑτησία κίνησις τῶν καταπλεόντων και ἀποπλεόντων ἀτμοπλοίων ἀνέρχεται εἰς 10.000 (7 1/2 ἑκατ. τόν.).

Ἀξιομνημόνευτοι ἐνταῦθα εἶνε αἱ μικραὶ νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ

Σαλαμίς και Αΐγινα. Ἡ πρώτη εἶνε περίφημος διὰ τὴν παρὰ ταύτην ἔνδοξον νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν (480 π.Χ.), ἡ δὲ δευτέρα πάλαι μὲν ἦτο πολυπληθεστάτη, σήμερον ὅμως πτωχὴ· πλεῖστοι τῶν κατοίκων ταύτης ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιεῖαν.

2. Βοιωτία, Βόρειος Φωκίς και Λοκρῆς. Βορειῶς τῶν ὄρεων Πάρνηθος, Κιθαιρῶνος, Ἐλικῶνος και Παρνασσοῦ, ἐκτείνεται μικρὸν βαθύπεδον, τὸ ὅποιον ἀρχεται ἐκ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, και τελευτᾷ πρὸς Δ. εἰς τὸν Κόρακκαν (Γκιώναν) και τὴν Οἶτην. Πρὸς Β. τούτου, κατὰ μῆκος τοῦ Εὐβοϊκοῦ ὕψους, χαμηλότεραι ὄροσειραί, κταπίπτουσαι εἴτε εἰς ἀκτάς, εἴτε εἰς προχωσιγενεῖς πεδιάδας, (ὡς τῆς Ἀταλάντης).

Τὸ βαθύπεδον τοῦτο διαρθροῦται εἰς λεκάνας. Ὁ ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ πηγάζων Φωκικὸς ἢ Βοιωτικὸς Κηφισὸς, διασχίζει τὴν δυτικωτάτην λεκάνην, και κατέρχεται εἰς τὴν Κωπαῖδικὴν λεκάνην, ἐνθα ἐσχημάτιζεν ἄλλοτε τὴν λίμνην Κωπαῖδα (ὕψ. 97 μ.). Νῦν ἀποξηρανθεῖσης τῆς λίμνης, ἡ λεκάνη αὕτη μετεβλήθη εἰς εὐφωρῶτατον βαθύπεδον, τὸ ὅποιον παράγει πλὴν ἄλλων και βάλβακα.

Αἱ χῶραι αὗται, Βόρειος Φωκίς, Λοκρῆς και Βοιωτία, κεῖνται κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐκ τῶν ὀχυρῶν Θερμοπυλῶν, πρὸς τὴν Ἀττικὴν και τὴν Πελοπόννησον. Ἰδίᾳ ἡ Βοιωτία ὑπῆρξε «κονίστρα τοῦ Ἄρεως», (Πλαταιαί, Λεῦκτρα, Τάναγρα, Κορώνεια, Χαιρώνεια). Σήμερον ἀνωθεν πεδιάδος κεῖνται εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν αἱ **Θῆβαι**, (4 1)2), ἐν δὲ τῇ Κωπαῖδικῇ λεκάνῃ ἡ **Λεβάδεια** (8), ἡ ὁποία ἔχει και μικρὰν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας τοῦ βάλβακος.

Ἡ ἀρχαία συγκοινωνία τῶν χωρῶν τούτων μετὰ τῆς Θεσσαλίας ἐγένετο διὰ τῆς παραλίας διόδου τῶν Θερμοπυλῶν (μεταξὺ Λοκρίδος και Φθιώτιδος)· ἡ σημερινὴ ὅμως σιδηροδρ. γραμμὴ εἰρέχεται δι' ὄρεινης ὁδοῦ κατὰ τὴν Οἶτην (σῆραγξ Μπράλλου) Πέραν τῆς Οἶτης ἀρχεται ἡ χώρα **Φθιώτις**, ὅπου ἡ προχωσιγενὴς πεδιάς τοῦ Σπερχειοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποὶ και καπνός.

3. Εὐβοία. Ἡ κατὰ μῆκος τῆς Ἀνατολ, Ἑλλάδος ἐκτενομένη νῆσος Εὐβοία φέρει τὸν αὐτὸν χαρακτήρα. Ἡ Νότιος Εὐ-

βοια μορφολογικῶς καὶ γεωλογικῶς ὁμοιάζει πρὸς τὴν Νότιον ᾠτικὴν (μάρμαρα Καρύστου). Ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐβοίᾳ ἐπαναλαμβάνονται αἱ ἀσβεστολιθικαὶ ὄροσειραὶ καὶ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῆς Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος, (Δίρφος 1745 μ.), ἡ δὲ Βόρειος Εὐβοία ὁμοιάζει πρὸς τὴν Θεσσαλίαν.

Αἱ μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων διεσπαρμέναι λοφώδεις χῶραι τῆς τριτογενοῦς περιόδου, ἀπαρτίζουσιν τὰ εὐφορα καὶ κατοικούμενα μέρη τῆς νήσου. Χαρακτηρίζεται κατ' ἔξοχὴν ὡς οἰνοφόρος. Ἡ πρωτ. **Χαλκίς** (13) ὀφείλει τὴν ἀκμὴν αὐτῆς εἰς τὸ παρακείμενον εὐφορον Δηλάντιον πεδῖον καὶ τὴν πρὸς τὴν Στερεὰν γέφυραν. Ἐνταῦθα ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου ἔχει ἐλάχιστον εὖρος 40 μ. Τὸ στενὸν καὶ ἀβαθὲς τοῦ πορθμοῦ ἐπιφέρουσιν ἔντασιν τῆς παλιρροίας, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ θαλάσσια ρεύματα ἐναλλάσσονται πολλάκις τοῦ ἡμερονυκτίου.

Ἡ πρὸς Α. ταύτης ἀκμάζουσα ἄλλοτε **Ἐρέτρια** εὐρίσκεται ἐν παρακμῇ. Ἄξιαι λόγου κῶμαι εἶνε νῦν ἡ **Κύμη** (4) καὶ τὸ **Ἀλιβέριον**, παρὰ τὰς ὁποίας τὰ ἀνθρακωρυχεῖα. Ὁ δὲ λευκόλιθος ἐξορύσσεται ἐν τῇ Βορείῳ Εὐβοίᾳ, παρὰ τὴν Λίμνην καὶ τὸ Μαντουδί, ἐνθα καὶ μηχανήματα πρὸς πλινθοποίησιν. Ἡ πρὸς Β. κώμη **Ἰστίαια** (κ. Ξηροχώρι) εἶνε μικρᾶς σημασίας.

β) Ἡ ὄρεινὴ κεντρικὴ χώρα.

Τὰ κεντρικὰ καὶ ὑψηλὰ ὄρη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος (Παρνασσός, Κέραξ, Βαρδούσια) ἐμποδίζουν τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν αὐτῆς. Ταῦτα πρὸς Ν. καταπίπτουσιν εἰς τὸν Κορινθιακόν, μὴ ἀφίνοντα πεδιάδας. Μόνον μία, ἡ τῆς **Ἀμφίσσης**, ἐκτείνεται ὡς κοιλάς μεταξὺ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Κόρακος, δίοδος δὲ κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν (τῆς Ἀμπλιάνης), ἐπιτρέπει τὴν συγκοινωνίαν τοῦ λιμένος τῆς Ἰτέας μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισσοῦ. Ἡ **Ἀμφισσα** (6) εἶνε γνωστὴ διὰ τὰς εὐμεγέθεις αὐτῆς ἐλαίας. Ἐπὶ ἀναβαθμίδες τοῦ Παρνασσοῦ δυσπροσίτου κείται ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων **Δελφῶν**, περιφήμων διὰ τὸν πάλαι ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ μαντεῖον. Ἐκεῖθεν ὄρεινὴ ὁδὸς ἄγει πρὸς Α. διὰ τῆς Ἀραχώθης (ὕψ. 1000 μ.), εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Πρὸς Δ. τοῦ Κόρακος, κατὰ τὸν ποταμὸν Δάφνον, ὁ χαρακτήρ τῶν ὀρέων μεταβάλλεται. Ἐκείθεν τοῦ ποταμοῦ αἱ κορυφογραμμαί τῶν ὀρέων διευθύνονται ἐκ Β. πρὸς Ν. Ἀντὶ τοῦ ἀσβεστολίθου ἄρ- χεται ἐπικρατῶν ὁ φλύσσης, ὁ ἀσβεστόλιθος ὅμως εὐρίσκεται πάν- τοτε εἰς πολλὰ ὑψηλὰ μέρη. Τσαύτης φύσεως εἶνε τὰ ὑψίστα **Βαρ- δούσια** ὡς καὶ τὰ Βόρεια Αἰτωλικὰ ὄρη (Καλιακούδα, Τυμφρη- στός). Τὴν αὐτὴν δὲ διεύθυνσιν τῶν ὀρέων ἀκολουθοῦν καὶ αἱ πο- ταμοὶ (Δάφνος, Εὐήνος, Ἀχελῷος), ἐκβάλλοντες πρὸς Ν.

Αἱ θαθεῖαι χαράδραι ἐμποδίζουσιν τὴν συγκοινωνίαν, διὰ αἱ ἴσαι καὶ τὰ χωρία εὐρίσκονται εἰς ὑψηλὰς ἀναβαθμῖδας ἢ εἰς ὑψηλὰς λεκάνας (Λιδωρικίον, Καρπενήσιον). Ἡ δυσκολία τῆς συγκοινωνίας ὑφίσταται καὶ κατὰ τὰς ἀκτᾶς. Οἱ λιμένες **Γαλαξιδίου** καὶ τῆς **Ναυπάκτου** δὲν εὐρίσκονται ἐν ἀμέσῃ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἐν- δοχώρας, τὸ δ' ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῶν πολιχνῶν τούτων ὀφείλεται εἰς ἰδίαν ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων.

γ' Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάς.

1. Τὸ Ἰζήμα τοῦ Ἀχελῷου. (Δυτικὴ Αἰτωλία). Πρὸς Δ. τῶν Αἰτωλικῶν ὀρέων τὴν ὑψηλὴν χώραν διατέμνει τὸ Ἰζήμα τοῦ Ἀχελῷου (ἐκ Β. πρὸς Ν.). Προέκτασις τούτου πρὸς Δ. εἶνε τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ἀργιίου, ἐνθα κεῖται ἡ μεγίστη τῶν ἐν- ταῦθα λιμνῶν, ἡ **Τριχωνίς**. Καθέτως πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ λε- κανοπεδίου τούτου χωρεῖ καὶ δεύτερον Ἰζήμα κατὰ μεσημβρινὴν διεύθυνσιν, τὸ ὁποῖον συνδέει τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μετὰ τῆς λιμνοθαλάσσης τοῦ Μεσολογγίου. Τὴν χαμηλὴν ταύτην γραμμὴν ὁ Ἀχελῷος τέμνει διαγωνίως καὶ εἰς τὸ δέλτα αὐτοῦ διὰ τῆς ἰλῶς ἐξηπειρώνει τὰς παρακειμένας νησιδας (τὰς Ἐχινάδας).

Εἰς τὰ εὐφορα ταῦτα θαθύπεδα καλλιεργεῖται κατ' ἔξοχὴν ὁ καπνός. Κεντρικὴ πολίχνη εἶνε τὸ Ἀργίιον (11), τὸ δὲ **Αἰτω- λικὸν** καὶ τὸ περίφημον **Μεσολόγγιον** (8 1|2) ἔχουν τοπικὴν σημασίαν. Τὸ Μεσολόγγιον ἔχει ἰχθυοτροφεῖον, παρασκευάζεται δ' ἐνταῦθα τὸ γνωστὸν αὐγοτάραχον.

2. Ἡ Ἀκαρνανία. Πρὸς Δ. τοῦ Ἰζήματος ὑψοῦται ἡ σχε- τικῶς πυκνῶς κατοικουμένη ὀρεινὴ χώρα Ἀκαρνανία. Αἱ ἀκταὶ

Ταύτης εἶνε χαρακτηριστικαὶ ρηξιγενεῖς ἀκταί. Ἡ χῶρα ἔχει δάση βαλανιδεῶν. Τὰ συλλεγόμενα βαλανίδια συγκεντρῶνται εἰς παραλίους κώμας πρὸς ἐξαγωγήν (Ἀμφιλοχία, Βόνιτσα, Ἀστακός).

3) Ἡπειρος.

[270 χιλ. κάτ.]

Αἱ ὄροσειραὶ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας συνεχίζονται πρὸς Β. καὶ πληροῦσι τὴν Ἡπειρον, τὴν δυτικωτάτην χώραν τῆς Ἑλλάδος. Φύσις καὶ προῖοντα εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν ὄρειων χωρῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὸ μόνον διάφορον εἶνε ἡ ὑψηλὴ καὶ ἐν μέρει κλειστὴ κοιλάς τῶν Ἰωαννίνων, ἔνθα ἡ πόλις Ἰωάννινα (21), εἶνε τὸ κέντρον τῶν οἰκίσεων καὶ τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Ἡπέρου. Ὡς ἐν τῇ ὄρεινῃ χώρᾳ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ἐν Ἡπέρῳ εὐκολοὶ σχετικῶς εἶνε αἱ τὸ μεσημβρινὸν ἀκολουθοῦσαι ὁδοί. Ταύτας εὐκολύνει καὶ ὁ ριζογενὴς Ἀμβρακικὸς κόλπος, πρὸς τὸν ὅποιον ἀπλοῦται ἡ πεδιάς τῆς Ἄρτης. Αὕτη ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν προσχώσεων τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Λούρου φέρει δὲ κατὰ μήκος τῶν παραλίων, λιμνοθαλάσσης καὶ ἔλη. Ἡ μορφή τῆς πεδιάδος ταύτης ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὰ κατὰ τὸ Ἴόνιον παράλια, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μικροτέρας ἐκτάσεις. Ἐνταῦθα οἱ ρηξιγενεῖς κολπίσκοι ἐπληρώθησαν ὑπὸ τῆς ἀφθόνου ἰλύος τὴν ὁποίαν φέρουν ἐκ τῆς ὑψηλῆς χώρας οἱ ποταμοὶ (Ἀχέρων, Θύαμις, Κελεσιώτικος). Εἰς τὰς πεδιάδας ταύτας εὐδοκιμεῖ οὐ μόνον ἡ ἐλαία, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσπεριοειδῆ.

Πρὸς Α. ὑψοῦνται αἱ ὑψηλαὶ κορυφογραμμαὶ τῆς Πίνδου (Ἀθμανικὰ ὄρη 2336, Λάκμος 2300, Βόϊον 2574) αἱ ὁποῖαι ἀποκλείουσι τὴν χώραν ταύτην ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας. Πρὸς τοῦτοις καὶ αἱ ἀκταὶ αὐτῆς εἶνε ἀλίμενοι, ἀπρόσιτοι δ' ἐντελῶς κατὰ τὰς παρακτίους ὄροσειράς, (Κεραυνία, κ. θουνὰ τῆς Χιμάρρας). Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπόκεντρον θέσιν, ἡ Ἡπειρος ἐν τῇ ἀρχαιότητι εἶχεν ὑστερήσει εἰς τὸν πολιτισμόν. Ὡς λιμένες χρησιμεύουν ἡ **Πρέβεζα** (8) καὶ τὸ μικρὸν ἐπίγειον τῆς Ἄρτης (7 1)2) **Κόπραϊνα**. Ἐκ τῆς Θεσσαλίας (Καλαμπάκα) ἀγεί ἡμιονικὴ ὁδός, διερχομένη τὴν διόδον τοῦ Ζυγοῦ (1550 μ.),

παρά τὸν Λάκμον καὶ ἀνωθεν τοῦ ἐπισήμου χωρίου Μετσόδου.
Ἐκ τῶν Ἰωννίνων, ἄγουσι ὁδοὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον
(Ἀργυρόκαστρον, Κορυτσάν), ἡ ὁποία ἕως σήμερον κατέχεται ὑπὸ
τῆς Ἀλβανίας.

4. Θεσσαλία

(12 χιλ. τετρ. χιλιάμ.—480 χιλ. κάτ.—40 κάτ. ἀνά 1 τετρ. χιλιάμ.)

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν στολιδωσιγενῆ καὶ νέον σχηματισμὸν
τῶν Ἡπειρωτικῶν ὄρεων, τὰ ὄρη τῆς Θεσσαλίας, ὡς καὶ τῆς Μακε-
δονίας καὶ τῆς Θράκης, συνίστανται ἐκ παλαιογενῶν ὄρεινῶν ὄγκων.
Τὸ ἐν μέσῳ τῆς Θεσσαλίας εὐρὺ ἕζημα, ἀποτελεῖ δύο λεκάνας ἐκ-
τεινομένας ἐκ Ν.Α. πρὸς τὰ Β.Α., περὶ αὐτὰς δ' ὑψοῦνται ὕψηλά
ἢ μέτρια ὄρη, (Ὀλυμπος, Ὀσσα, Πήλιον, Ὀθρυς, Πίνδος). Πάντα
τὰ ὕδατα τῶν λεκανῶν συνέρχονται εἰς ἓνα ποταμὸν, τὸν Πηνειόν.
ὁ ὁποῖος διὰ τῆς προαιωνίου διαδρώσεως τῆς χαράδρας τῶν Τεμ-
πῶν, ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Εἰς τὸ νοτιώτερον ἕως
μέρος τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης σχηματίζεται ἡ λίμνη Βοιδηῆς (κ.
Κάρλα) τρέφουσα ἰχθῦς.

Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο χωρεῖ ἡ θάλασσα διὰ τοῦ Παγασιτικοῦ
κόλπου ὁ ὁποῖος περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀγκιστροειδοῦς χερσονή-
σου Μαγνησίας. Πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον αἱ ἀκταὶ τῆς Θεσσα-
λίας εἶνε ἀπόκρημνοι καὶ ἀλίμενοι. Οὕτως, ὡς ἄριστος λιμὴν ἐν-
δείκνυται ὁ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Παγασιτικοῦ κείμενος Βόλος, ἐκ-
τοῦ ὁποῖου χαμηλὴ καὶ εὐκόλος διόδος ἄγει εἰς τὰς μεσογαίους πε-
διάδας. Ὁ μεσογειακὸς χαρακτήρ τῆς ἀειθαλοῦς περιοχῆς περιορι-
ζεται περὶ τὸν Παγασιτικόν ἐνταῦθα καὶ ὁ πληθυσμὸς εἶνε πυκνό-
τερος, (Βόλος 40 χιλ., Ἀλμυρὸς 6, τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου) Τὸ
ἐσωτερικὸν ἔχει κλίμα ἠπειρωτικόν, ἀλλ' αἱ εὐφοροὶ αὐτῆς πεδιά-
δες καθιστοῦν τὴν Θεσσαλίαν χώραν κατ' ἐξοχὴν σιτοφόρον. Ἡ
παραγωγή ταύτης μέλλει ν' ἀύξηθῆ ἔταν ἀπολλοτριωθῶσι τὰ ἐν-
ταῦθα μεγάλα τοιφλίκια, τὰ ἑποῖα ἀνήκουν εἰς μεγαλοκτήμονας.
Εἰς τὰς πεδιάδας καλλιεργεῖται ἔτι ἡ ἄμπελος, ὁ καπνός, γεώμηλα,
τρέφονται δὲ καὶ διάφορα ζῷα.

Κέντρα ἐμπορικὰ εἶνε εἰς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Θεσσαλίαν ἡ

Δάρισα (21), εἰς δὲ τὴν δυτικὴν ἢ **Καροδίτσα** (13) καὶ τὰ **Τρικκαλα** (21). Β. Δ., ἀνωθεν τῆς Καλαμπάκας (3), ὑψοῦνται τὰ περὶ-
φημα **Μετέωρα**, ἀπτόμοι βράχοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε ἐκτισμένοι
μοναί. Πάντα ταῦτα τὰ κέντρα συνδέονται σιδηροδρομικῶς μετὰ
τοῦ ἐπιπέδου Βόλου. Οὐχὶ δύσκολοι εἶνε καὶ αἱ κατὰ τὴν Ὅθρυον
δίοδοι (850—900 μ.), πρὸς Ν. Πρὸς δὲ τὴν Μακεδονίαν ἄγουσιν
ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου δύο ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ ἢ μὲν τῆς (Πέτρας) φέρει
πρὸς τὴν Κεντρικὴν Μακεδονίαν, ἢ δ' ἑτέρα διὰ τῆς Ἐλασσόνας
καὶ τοῦ περιφήμου Σαρανταπόρου εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν.

Ἡ ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μετὰ τὴν
Λαμίαν διέρχεται τὴν Ἀνατολ. Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῆς κοιλάδος
τῶν Τεμπῶν βαίνει πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.

Βόρειοι Σποράδες. Πρὸς Α. τῆς Μαγνησίας ἐκτείνον-
ται αἱ Βόρειοι Σποράδες, 4 κατοικούμεναι (Σκιάθος, Σκόπελος,
Λιαδρόμια καὶ Σκυρος) καὶ πολλοὶ μικραὶ ἀκατοίκητοι. Ἡ φύσις
αὐτῶν εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν Νότιον Θεσσαλίαν (ἐν ὄψ 9 χιλ. κ.).
Παράγουσιν ὀπώρας καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἢ δὲ Σκυρος καὶ
μάρμαρα.

5. Ἑλληνικὴ Μακεδονία.

[31.000 τετρ. χιλίωμ. 1 1]2 ἑκατ. καν. 48 κάτ. ἀνὰ 1 τετ. χιλ.]

Ὡς ἡ Θεσσαλία, οὕτω καὶ ἡ Μακεδονία συνίσταται ἐξ ἀρχαίων
ὄρειων ὄγκων. Ἡ τοπογραφία ἕμως ταύτης εἶνε κατὰ πολὺ πο-
λυσιδεστέρα. Πολυάριθμα ὄροπέδια καὶ βαθύπεδα ἀνοίγονται με-
ταξὺ ὄρέων ὑψηλῶν, ταῦτα δὲ περιβάλλουσι τὰ ὄροπέδια ἐν εἴδει
δικτύου. Καὶ τὰ μὲν ὄροπέδια καὶ τὰ βαθύπεδα εἶνε πολυὺδρα καὶ
εὐφορα, τὰ ὄρη ἕμως μακρὰν τῆς θαλασσίας ἐπιδράσεως, εἶνε ἐν
μέρῃ μόνον κατοικήσιμα. Ἡ μεταξὺ τῶν ὄροπέδιων συγκοινωνία κω-
λύεται ὑπὸ τῶν ὄρέων καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐνταῦθα ποικιλίαν τῶν λαῶν.

Τὰ ἄφθονα ὕδατα τῆς Μακεδονίας ἢ συνέρχονται εἰς λίμνας ἰχθυο-
τρόφους, ἐχούσας ὑπόγειον ἔκρουσιν, ἢ διαρρηγνύουσι τὰ ὄρη καὶ ἐξέρ-
χονται εἰς τὸ Αἰγαῖον (Ἀλιάκμων, Ἀξιός, Στρυμών, Νέστος).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνήκει ἡ Νοτιοδυτικὴ Μακεδονία, ἢ Χαλκι-
δικὴ χερσόνησος καὶ ἡ Νοτιανατολικὴ Μακεδονία,

Γ. Νοτιοδυτική Μακεδονία. Αὕτη γενικῶς ἀποκλίνει πρὸς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον· διὰ τοῦτο οἱ ποταμοὶ αὐτῆς Ἀλιάκμων, Λουδίας καὶ Ἀξιὸς ἀκτινοειδῶς κατέρχονται εἰς τὸν κόλπον τοῦτον, προσχοῦντες τὸ εὐρὺ βαθύπεδον τῆς Θεσσαλονίκης. Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας συνέρχονται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ, ὅπου ὁ μέγας λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔκπαλαι ἤκμασεν ὡς ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις (σιδηρουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, ἀλευρόμυλοι, καὶ ἄ.)

Ἐκ τοῦ ἐξαγωγικοῦ αὐτῆς ἐμπορίου λαμβάνει τις ἰδέαν τῆς παραγωγῆς τῆς Μακεδονίας (δέρματα, κουκούλια 1, νήματα, παράγει ὅμως καὶ ἀρκετοὺς δημητριακοὺς καρπούς ὡς καὶ καπνόν). Ἡ πόλις ἔχει χαρακτηῖρα διεθνή· τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ (ἐν ἔλφ 250 χιλ.) ἀποτελεῖται ἐξ Ἑβραίων ὀμιλοῦντων τὴν Ἰσπανικὴν.

Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ἄρχονται τρεῖς σιδηροδρομικαὶ γραμμαῖ. μία πρὸς Δ. (εἰς τὴν Παλ. Ἑλλάδα καὶ Μοναστήριον), μία πρὸς Β. (εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν καὶ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην) καὶ ἄλλη πρὸς Α. (εἰς τὴν Νοτιανατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην).

Κατὰ τὸ δυτικὸν κράσπεδον τοῦ βαθυπέδου (ὑπὸ τὸ ὄρος Βέρμιον) κεῖνται αἱ πόλιναι: Βέρσοια (14), Λιάουσα (9) καὶ Ἐδεσσα (κ. Βοδενά, 10), εἰς ταύτας χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐκ τοῦ ὄρους καταρράκται πρὸς κίνησιν τῶν ἐργαστασίων (νηματοουργείων καὶ ὑφαντουργείων). Τούτων στρατηγικωτάτην θέσιν ἔχει ἡ Ἐδεσσα (πρωτ. τοῦ νομοῦ Πέλλης) κειμένη κατὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐγνατίαν ὁδόν, ἡ ὁποία πάλαι ἀρχομένη ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους διήρχετο τὴν Θεσσαλονίκην καὶ διηθύνετο εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ σήμερον ἡ δημοσία ὁδὸς πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ἀκολουθεῖ ταύτην, διερχομένην διὰ τῶν Γενιτσῶν (8) καὶ τῆς ἀρχαίας Πέλλης, ἐνῶ ἡ ἐκ Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὰς ὑπὸ τὸ Βέρμιον πόλιναις. Ἐκ τῆς Ἐδέσης διέρχεται τὴν λεκάνην τῆς λίμνης τοῦ Ὄστρόδου καὶ διὰ τῶν χωρίων Σόροβιτς καὶ Μπανίτσης φθάνει εἰς τὸ εὐρὺ ὁροπέδιον τῆς Πελαγονίας. Παρὰ τὰ χωρία ταῦτα ἐξορύσσεται νῦν λιγνίτης. Εἰς τὸ ὁροπέδιον (ὑψ. 640 μ.) πόλις εἶνε ἡ Φλώρινα (14). Τὸ Ἑλληνικώτατον ὅμως ἄλλοτε **Μοναστήριον**

1. Ἐξάγονται κατὰ μέσον ὄρον ἐτησίως 500.000 ὀκάδ. κουκούλιων.

(65) ἀνήκει εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν. Τὸ Μοναστήριον, εἰς τὸ ὅποιον τερματίζεται ἡ σιδηροδρ. γραμμὴ εἶνε τὸ μέγιστον ἐμπορικὸν καὶ διομηχανικὸν κέντρον τῆς Λυτικῆς Μακεδονίας.

Αἱ πρὸς Δ. πέραν τοῦ ὑψηλοῦ Περιστερίου, δύο λεκάναι πληροῦνται ὑπὸ τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Πρέσπας καὶ τῆς Ἀχρίδος, εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν ἀνηκούσης. Ἄλλο λεκανοπέδιον πρὸς Ν. τῆς Πελαγονίας εἶνε τὸ τῆς Καστορίας, μετὰ τῆς ἐμωνούμου λίμνης καὶ πολίχνης (7). Κατὰ τοῦτο ρεῖ ὁ ἄνω Ἀλιάκμων ἐκ Β. πρὸς Ν. Κατωτέρω στρέφεται εὐτος Β.Α., καὶ διὰ μέσου τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Πιέρρου, κατέρχεται εἰς τὸ βαθύπεδον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ ποταμία αὐτοῦ χώρα, (ἰδίᾳ ἢ ἐπαρχία Γρεβενῶν) εἶνε δασώδης καὶ πλουσία εἰς ὄρυκτά, ἀλλ' ἔνεκα ἐλλείψεως συγκοινωνίας, μένει ἀνεκμετάλλετος. Τὸ κύριον ἐνταῦθα κέντρον εἶνε ἡ *Κοζάνη* (11), κατὰ διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Λαρίσης—Σέρβοιτις καὶ Γρεβενῶν—Βεροίας—Θεσσαλονίκης.

Ἡ πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης ἀγούσα σιδηρᾶ ἑδός, χρησιμοποιεῖ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιῶ, ἢ ὅποια εἰς πολλὰ μέρη διαφαίνεται ὡς χαράδρα. Πέραν τῶν συνόρων διέρχεται ἡ γραμμὴ τὸ Γευγελῆ (6). Πρὸς Α. ταύτης ὁροσειρὰ ἐκτείνεται ἐκ Δ. πρὸς Α. (Κερκίνη) καὶ περικλείει τὴν λίμνην τῆς Δοηράνης, ἢ ὅποια κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τρίτη ἐκ Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, διερχομένη παρὰ τὸ ἱστορικὸν *Κιλκίς*, στρέφει πρὸς Α., διευθυνομένη εἰς τὴν Νοτιανατολικὴν Μακεδονίαν.

2. *Χαλκιδική*. Πρὸς Α. τῶν ὑψωμάτων τῆς Θεσσαλονίκης, διήκει Ἰζήμα μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου πληροῦμενον ὑπὸ δύο λιμνῶν, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τῆς Βόλβης. Πρὸς Ν. τοῦ Ἰζήματος ὑψοῦται ἡ ὄρεινὴ Χαλκιδικὴ χερσονήσος, ἢ ὅποια διασχίζεται εἰς τρεῖς μικροτέρας. Καὶ ἐν μὲν τῷ κυρίῳ αὐτῆς κορμῷ τὰ ὄρη εἶνε χαμηλὰ (Ἰψίζωνος—τῷ Ἰμητῷ), ἐν τῇ ἀνατολικωτάτῃ ὄμῳς ἄκρα ὑψοῦται ὁ κωνοειδῆς Ἄθως (κ. Ἁγιον Ὀρος), εἰς διπλάσιον ὕψος.

Ἡ Χαλκιδικὴ εἶνε μεταλλοφόρος· ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξάγεται σιδηροपुरίτης. Πάλαι ἤχμασαν ἐνταῦθα σημαντικαὶ πόλεις, (Ὀλυθος, Ποτίδαια, Στάγिरα, Ἀπολλωνία). Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ

γεωργικῶν χωρίων ἢ κωμῶν. Ἡ πρωτ. **Πολύγηρος** ἔχει μόλις 3 χιλ. κατοίκους. Εἰς δὲ τὴν ἀνατολικωτάτην τῶν μικρῶν χερσονήσων, Ἀκτὴν (τοῦ Ἀγίου Ὁρους), ὑπάρχουν 20 μοναὶ καὶ 12 σκῆται, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν 7 χιλ. μοναχοὶ (Ἕλληνες καὶ Σλάβοι). Διοικοῦνται δὲ αὐταὶ ὑπὸ τῆς «Ἱερᾶς Κοινότητος», δηλ. ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῶν μονῶν.

3. Νοτιανατολικὴ Μακεδονία. Αὕτη περιλαμβάνει τὴν διπλὴν λεκάνην τῶν Σερρῶν—Δράμας, ἣ ὁποία πρὸς Β. προστατεύεται ὑπὸ τῆς Κερκίνης, τοῦ Ὁρθήλου καὶ τῆς Ῥοδόπης, πρὸς Ν. δ' ἀποκλείεται ὑπὸ παρακτίου ὄροσειρᾶς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὸ Παγκαῖον. Εἰς τὴν λεκάνην ταύτην κατέρχεται ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας ὁ Στρυμών. Τὸ ὕδωρ τούτου συναναθροίζεται εἰς τὴν ἀβαθῆ λίμνην Κερκινίτιδα (κ. τοῦ Ἀχινοῦ), διατέμνον δὲ τὴν πρὸς τὸν Στρυμονικὸν λοφοσειράν, ἐκβάλλει εἰς τὸν κόλπον τοῦτον.

Τὸ ἔδαφος εἶνε εὐφορώτατον· καλλιεργεῖται σίτος, ἀραβόσιτος, δάμβαξ καὶ πολὺς καπνός. Εἰς τὴν δυτικωτέραν λεκάνην προήχθη ἡ πόλις **Σέρραι** (30), ἣ ὁποία εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ 1913 καὶ ἤδη ἀνοικοδομεῖται, κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικωτέραν λεκάνην ἠϋξήθη ἡ **Δράμα** (30), ὡς πόλις τοῦ καπνοῦ. Τὸ ἐπίγειον ταύτης ἡ **Καβάλλα** (50), εἶνε μέγας ἐμπορικὸς λιμὴν τοῦ καπνοῦ, στερεῖται ὅμως ἀσφαλοῦς λιμένος.

Ἀνατολικώτερον ἐκβάλλει ὁ ποταμὸς Νέστος, ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου σχηματίζων μέγα δέλτα. Ἡ **Θάσος** εἶνε δασώδης καὶ εὐφορος, ἐξορύσσεται δ' ἐνταῦθα καὶ λευκόλιθος.

6. Ἑλληνικὴ Θράκη.

Ἄπανα ἡ Θράκη, ἣ ἀνατολικωτάτη χώρα τῆς Βαλκανικῆς βρέχεται ὑπὸ τριῶν θαλασσῶν καὶ δύο σημαντικωτάτων πορθμῶν, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου· ἀλλ' ἡ ἐπίδρασις τῆς θαλάσσης εἶνε ἐλαχίστη. Μόλις κατὰ τὰς ἀκτὰς ἐπιδρᾷ αὕτη εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἡ ποταμίαια χώρα τοῦ Ἐβρου, τὸ κλίμα εἶνε ἠπειρωτικόν.

Ἡ σπουδαιότης τῆς Θράκης ἐγκεῖται εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς· κατὰ

ταύτην εἶνε ἢ κυριωτέρα γραμμὴ τῶν συγκοινωνιῶν μεταξὺ τῆς Ν. Α. Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἢ δὲ διασταύρωσις ταύτης μετὰ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας συμπέπει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ σπουδαιότερον αὐτῆς μέρος, ἐκεῖθεν τοῦ Ἑβρου (Ἀνατολικὴ Θράκη) ἀνήκει εἰς τὴν Τουρκίαν, ἢ Βόρειος Θράκη (Ἀνατολικὴ Ῥωμυλία εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἢ δὲ Νοτιοδυτικὴ Θράκη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Νοτιοδυτικὴ Θράκη (250 χιλ. κατ.). Συνέχεια τῆς Νοτιοανατολ. Μακεδονίας εἶνε ἢ Νοτιοδυτικὴ Θράκη, προστατευομένη καὶ αὕτη ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης. Πρὸς τὴν θάλασσαν ἀνοίγονται εὐφορώτατα βαθύπεδα, ἐνθα παράγεται ἄριστος καπνός. Τὸ εὐφορώτατον τμήμα εἶναι τὸ πρὸς τὸν Ἑβρον βαθύπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐδοκίμει καὶ ὄρυζα καὶ δάμβραξ.

Αἱ ἄκται δὲν εἶναι ἐνταῦθα πολύκολποι. Εἰς μόνον πρὸς Δ. κόλπος, ὁ τοῦ **Πόρτο-Λάγο**, συνδέεται μετὰ λιμνοθαλάσσης. Τοῦτο εἶνε τὸ ἐπίγειον τῶν πόλεων **Ξάνθης** (27) καὶ **Κομοίνης** (Γιουμουλτζίνα, 40). Ἀνατολικώτερον ἢ **Ἀλεξανδρούπολις** (κ. Δεδεαγάτς, 1θ) εἶνε τὸ ἐπίγειον τῶν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου πόλεων **Σουφλίου** (10) καὶ **Διδυμοτείχου** (9). Τὸ Σουφλίον εἶνε κέντρον σηροτροφίας. Δι' ἕλων τῶν πόλεων τούτων διέρχεται ἢ ἐκ Μακεδονίας σιδηροδρομικὴ γραμμὴ βαίνουσα πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ τὴν Κων]πολιν. Ὁ τελευταῖος ἑλληγ. σταθμὸς εἶνε ὁ τῆς Νέας Ὀρεσιτιάδος, ὅχι μακρὰν τῆς Ἀδριανουπόλεως.

7. Αἱ παρὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν νῆσοι.

Αἱ παρὰ τὴν Θράκην νῆσοι **Σαμοθράκη**, **Λήμνος**, **Ἰμβρος** καὶ **Τένεδος** ἔχουν στρατηγικὴν σημασίαν, ἰδίᾳ ἢ Λήμνος διὰ τὸν εὐρύτατον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα, τὸν Μοῦδρον.

Ἡ **Ἰμβρος** ἔχει ὄρυκτά, γαιάνθρακας, μόλυβδον, ἄργυρον καὶ χαλκόν, τὰ ὁποῖα ὅμως μένουσιν ἀνεκμετάλευτα.

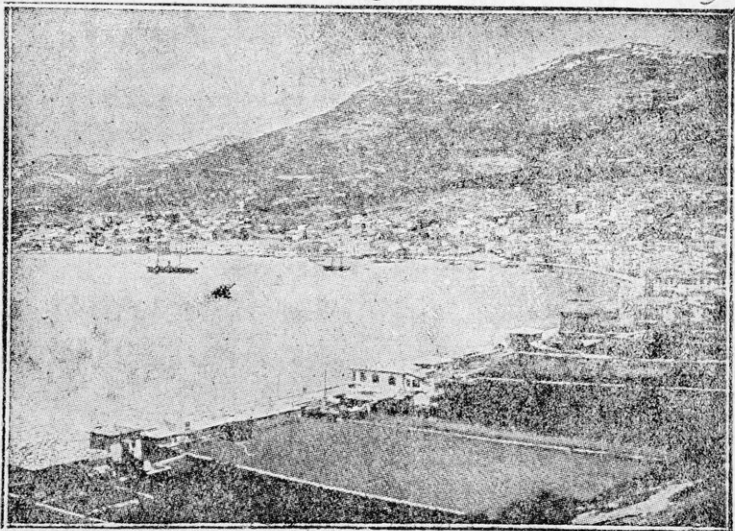
Λέσβος. Οἰκονομικὴν σημασίαν ἔχει ἢ μεγίστη τῶν ἐλευθέρων ἑλληνικῶν νήσων (μετὰ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν) Λέσβος (κ. Μυτιλήνη, 140 χιλ. κ.). Ἡ νῆσος εἶνε μᾶλλον πεδινὴ καὶ κατὰφυτος· ἐκ τῶν ποικίλων προϊόντων ἀφθονώτατον εἶνε τὸ ἔλαιον (τὸ 1]6 τῆς ὅλης ἑλληνικῆς παραγωγῆς).

Οι πρὸς Ν. κόλποι τῆς νήσου (τῆς Γέρας καὶ τῆς Καλλονῆς) χρησιμεύουν μόνον πρὸς ἀλιείαν καὶ ἀλικάς. Ὡς λιμὴν χρησιμεύει ὁ τῆς πόλεως *Μυτιλήνης* (21) κατὰ τὴν ἀνατολ. παραλίαν, ἀπέναντι τῆς Μυσίας καὶ τοῦ Ἀδριαμοτιτικοῦ κόλπου (Μικρᾶς Ἀσίας).

Χίος. (63 χιλ. κ.) Ἡ Χίος κεῖται ἀπέναντι τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἔχει ὑψιστον ὄρος τὸ *Πελινναῖον* (1260 μ.), πεδιάδας δὲ μικρᾶς, ἀλλ' εὐφορωτάτας. Πλὴν τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἄλλων προΐόντων παράγει καὶ μαστίχην ἐξαγομένην ἐκ τῶν μαστιχοφόρων δένδρων. Ἡ ὀμώνυμος πρωτ. *Χίος* (15) κεῖται ἀντικρὺ τῆς Κρήνης (Τσεσμέ), πόλεως τῆς Ἐρυθραίας.

Β. Δ. τῆς Χίου εἶνε ἡ μικρὰ ἀλλ' ἐνδοξος νήσος *Ψαρά*.

Σάμος (10 χιλ. κ.). Μικροτέρα τῶν προηγουμένων εἶνε ἡ Σάμος, ἀλλὰ πυκνότερον κατοικημένη (100 κάτ. ἀνὰ 1 τετ. χιλ.).

Εἰκὼν 10. Ὁ Λιμὴν Βαθέως τῆς Σάμου.

Κεῖται ἀπέναντι τῆς Μυκάλης, ἀκρωτ. τῆς Μ. Ἀσίας. Ἔχει ὄρη ὑψηλότερα τῆς Χίου καὶ πεδιάδας εὐφορωτάτας. Παράγει ποικίλα

προϊόντα (αίον, έλαιον, καπνόν, όπώρας και σταφίδα). Ο *Λιμήν Βαθέος* (7) είναι μέγας και άσφαλής λιμήν.

Πρός Δ. τής Σάμου κείται ή *Ίκάρια* (12) τραχεία αλλά κατάδρυμος νήσος.

8. Νότιοι Σποράδες ή Δωδεκάνησοι.

[2.500 τετρ. χιλ.—153 χιλ. κ.]

Διά τής συνθήκης τών Βερσαλλιών έχει άποφασισθή ή ένωσις αύτων μετά τής Ελλάδος, πλην τής μεγίστης Ρόδου και του Καστελλορίζου, κατέχουν όμως ταύτας οι Ίταλοι.

Έκτείνονται κατά τας πολυκόλπους άκτάς τής Καρίας (χώρας τής Μικράς Ασίας) και φθάνουν προς Ν. πλησίον τής Κρήτης. Είναι όρειναι και τραχείαι, τινές όμως άρχούντως εύφοροι. Πολλοί κάτοικοι τούτων (ιδίαι τής Καλύμνου και τής Σύμης) άσχολοῦνται εις τήν σπογγαλιείαν.

Η μετά τήν Ρόδον σπουδαιότατη *Κως* (28) είνε ή πατρίς του μεγίστου τής αρχαιότητος Ιατροῦ Ίπποκράτους. Η *Νίσυρος* είνε ήφαιστειογενής μετά θερμών πηγών, ή δ' *Αστυνάλαια* έχει λιμένα εύρύχωρον.

Ρόδος. Αύτη είνε μεγαλυτέρα τής Χίου (50 χιλ. κ.) και υπήρξε σπουδαία κατά τήν αρχαιότητα. Η όμώνυμος πρωτ. (15) κείται κατά τήν Β.Α.γωνίαν τής νήσου, όπου και ή αρχαία. Ανήκει σήμερα εις τήν Ίταλίαν, όπως και ή ανατολικωτάτη νησίς, το Καστελλόριζον (12) κειμένη έγγύτατα τής Λυκίας.

9. Κυκλάδες.

[2.700 τετρ. χιλιάμ.—123 χιλ. κάτ.]

Ανωθεν άβαθοῦς θαλάσσης ύψοῦνται αι όρειναι Κυκλάδες νήσοι λείψανα χώρας καταδυθισθείσης. Αποτελοῦν γέφυραν μεταξύ τής Παλαιᾶς Ελλάδος και τής Μικράς Ασίας. Καίτοι εκ πρώτης όψεως αι θέσεις αύτων φαίνονται ως σχηματίζουσαι κύκλον τινά, έν τούτοις διακρίνονται σειραί τινες. Αι όρειναι σχηματίζουν τρεις παραλλήλους γραμμάς εκ τής Στερεᾶς Ελλάδος-Ευβοίας κατά Ν.Α. διεύθυνσιν. Η ανατολικωτάτη τούτων αρχεται εκ τής *Ανδρου*, συ-

νέχεια τῆς Νοτίου Εὐβοίας, αὕτη ἀπὸ τῆς **Τήνου** χωρίζεται διὰ στενοῦ πορθμοῦ. Ν.Α.δὲ περατοῦται ἢ σειρά αὕτη διὰ τῆς **Μυκόνου** καὶ τῆς Δήλου. Δευτέρα δὲ σειρά, ἢ τῆς **Γυάρου-Σύρου** φαίνεται συνέχεια ὡσαύτως τῆς Εὐβοίας, ἐνῶ ἡ δυτικωτάτη **Κέας—Κύθνου—Σερίφου—Σίφνου** εἶνε προέκτασις τῆς Ἀττικῆς. Ἡ ἐν τῷ κέντρῳ σειρά διατείνεται ἐκ Δ.πρὸς Α.ὡς ἰδίᾳ συστάς: **Πάρου, Ἀντιπάρου, Νάξου** μετὰ πολυαριθμῶν ἄλλων ἐρημονήσων. Κάθετον δὲ πρὸς τὰς πρώτας σειράς σχηματίζει ἢ σειρά **Φολεγάνδρου, Σικίνου, Ἰου—Ἀμοργοῦ**. Αἱ σειραὶ αὗται κλείονται διὰ τῶν νοτιωτάτων **Μήλου, Κιμώλου, Πολυαίγου, Θήρας** καὶ **Ἀνάφης**.

Αἱ πλεῖσται τῶν Κυκλάδων ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην γεωλογικὴν περιοχὴν τοῦ Κυκλαδικοῦ συστήματος. Ἄλλαι ὑψοῦνται ὡς ὄγκοι μὲ εὐθείας ἀκτὰς (Ἄνδρος, Τήνος, Νάξος), ἄλλαι σχηματίζουσι κολπίσκους καὶ λιμένας (Πᾶρος Μήλος). Εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῶν πετρώματα ὑπάρχουν μάρμαρα καὶ ἄλλα ὄρυκτὰ (ἢ Ναξία σμύρις). Μόνον ἡ Νοτιωτάτη σειρά συνίσταται ἐκ νεωτέρων πετρωμάτων, ἰδίᾳ ἡ **Θήρα** (Σαντορῆνη), συνίσταται ἐκ νέων ἠφαιστειογενῶν πετρωμάτων (θηραϊκὴ γῆ). Τὸ μνησοειδὲς αὐτῆς σχῆμα μετὰ τῆς νησίδος Θηρεσίας ἀποτελεῖ γιγάντειον κρατῆρα ἠφαιστείου θαλασσεύοντος. Ἐν τῷ κλειστῷ τούτῳ κόλπῳ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν κατοίκων τῆς Θήρας ἐσχηματίσθη ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος π. χ. νέα μικρὰ νησοσυστάς (αἱ Καϋμέναι), κατὰ δὲ τὰ ἔτη 1868—1870 ἐπὶ τούτων ἐσχηματίσθη τὸ νέον ἠφαιστειογενὲς τοῦ Γεωργίου. Τὸ εὐφορον ἠφαιστειογενὲς ἔδαφος τῆς Θήρας συντελεῖ εἰς τὸν ἄφθονον καὶ ἐκλεκτὸν αὐτῆς οἶνον.

Ἡφαιστειογενὴς εἶνε καὶ ἡ Μήλος, ἀλλ' ἀρχαιότερας συστάσεως, αὕτη παρέχει μυλοπέτρας, θεῖον καὶ στυπτηρίαν.

Καίτοι αἱ νῆσοι ἔχουν ὠκεάνειον κλίμα, ὁ σφοδρὸς βορρᾶς ἐμποδίζει τὴν ἐξάπλωσιν τῆς βλαστήσεως. Ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, ἐπωφελούμενοι τῶν εὐφρόνων καὶ ὑψηλῶν κοιλάδων (οἶνος, ἔλαιον, ἐσπεριδοειδῆ) ὡσαύτως ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν (τυρὸς Νάξου, Μυκόνου). Πολυαριθμὰ χωρῖα εἶνε ἐκτισμένα μακρὰν τῶν ἀκτῶν, ἐκ φόβου τῶν πειρατῶν,

ναυτιλίαν δ' ὀλίγαι νῆσοι ἔχουν προαγάγει (Σύρος, Ἄνδρος. Ἄρχαιότερον, ὡς λιμὴν τῶν διερχομένων διὰ τοῦ Αἰγαίου πλοίων, καὶ ὡς ἐμπορικὸν κέντρον ἐχρησίμευεν ἡ Δῆλος. Ἄλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τῆς πικρελθοῦσης ἑκατονταετηρίδος, τὸ ἐμπορικὸν κέντρον κατέλαθεν ἡ Σύρος, ἔνθα ἐκτίσθη ἡ Ἐρμούπολις (19), κατὰ εὐρύχωρον λιμένα. Ἡ πόλις αὕτη ἔχει 13 ὕφαντουργεῖα καὶ κλωστήρια, 11 βυρσοδεφεῖα, 10 ἐργοστάσια λουκουμίων, ναυπηγεῖον καὶ δεξαμενὴν.

10. Κρήτη.

[8.600 τετρ. χιλ.—350 χιλ. κατ.].

Τὸ Αἶγαίον πέλαγος περιβάλλεται νοτιώτατα ὑπὸ τῆς μεγαλονήσου Κρήτης, ἡ ὁποία ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς Κάσου, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου, διατείνεται πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν Ἀντικυθέρων καὶ Κυθήρων πρὸς τὴν Πελοπόννησον.

Ἡ κατὰ μῆκος ἔκτασις ἐκ Δ. πρὸς Α. (255 χιλίωμ.), ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰ στολιδωσιγενῆ αὐτῆς ὄρη (Λευκά, Ἴδη καὶ Δίκτη). Ἡ Ἴδη (κ. Ψηλορείτης), κατέχει τὸν κεντρικὸν κορμὸν τῆς νήσου καὶ εἶνε κατὰ τὸ ὕψος ἴση πρὸς τὸν Παρνασσὸν (2457 μ.). Μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς νοτίας παρακτίου Ἀστειρουσίας, ἐκτείνεται ἡ πεδιάς τῆς Γόρτυνος (κ. Μεσσαρά), ἡ μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη τῆς νήσου.

Ἡ νοτία ὅμως αὕτη πλευρὰ στερεῖται λιμένων. Εὐνοϊκωτέρα εἶνε ἡ πρὸς τὸ Αἶγαίον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πλευρὰ. Ἐνταῦθα ὑπάρχουν καὶ κόλποι καὶ λιμένες, (ὁ κάλλιστος τῆς Σούδας), ὡς καὶ παράλια πεδιάδες εὐγοροί, προϊόντα: ἀφθονον ἔλαιον, (15 ἑκατ. ὀκάδ. ἑτησίως) σῦκα, κάστανα, ἔσπεροειδῆ, βαλανίδια, — τυρός. Ἐνταῦθα κείνται αἱ τρεῖς παράλια πόλεις τῆς νήσου· Χανιά (25) πρὸς Δ., Ρέθυμνος (9), καὶ ἐν τῷ κεντρικῷ μέρει τῆς νήσου τὸ Ἡράκλειον (25). Μίαν ὥραν μακρὰν τοῦ Ἡρακλείου ἔκειτο ἡ ἀρχαιστάτη πόλις Κνωσσός, ἡ φορεὺς τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

11. Ἰόνιοι νῆσοι.

[Ἄνευ τῶν Κυθήρων 224 χιλ. κατ.].

Αἱ νῆσοι αὗται εἶνε λείψανα τῆς καταδυθισθείσης χώρας μεταξὺ

τούτων και τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο εἶνε και εὔσειστοι, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔπαθον κατά καιροὺς φοβερὰς καταστροφὰς (Ζάκυνθος, Λευκάς).

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἴονιοι νῆσοι ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1863 ἐσχημάτιζον ἴδιον κράτος, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς Ἀγγλίας· ἐκαλεῖτο δὲ και Ἐπτάνησος ἐκ τῶν 7 κυρίων νήσων. Τούτων δύο, τὰ **Κύθηρα** και ἡ **Ζάκυνθος**, παράκειται τῇ Πελοποννήσῳ· τρεῖς, ἡ **Κεφαλληνία**, ἡ **Ἰθάκη** και ἡ **Λευκάς**, παράκεινται τῇ Ἀκαρνανίᾳ, αἱ λοιπαὶ δὲ δύο αἱ **Παξοὶ** και ἡ **Κέρκυρα**, κεῖνται ἀντικρὺ τῆς Ἠπείρου.

Τὸ κλίμα τούτων λόγῳ τῆς ἀναικτικῆς θαλάσσης τοῦ Ἰονίου εἶνε γλυκύτατον ἢ ὑγρασία εἶνε μεγαλύτερα και αἱ θεροκαὶ διαρκέστεραι ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Διὸ οὐ μόνον τὰ ὄρη εἶναι δασώδη, ἀλλὰ και πεδιάδες κατάφυτοι ἐκ ποικίλων δένδρων και ἀνθέων· τὰ κυριώτατα προϊόντα εἶνε οἶνος, σταφίς και ἰδίᾳ ἀφθονον ἔλαιον. Ἐνεκα τῆς εὐφορίας ταύτης και ὁ πληθυσμὸς ἐνταῦθα (πλὴν τῶν (Κυθήρων) εἶνε πυκνότερος ἢ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας. (πυκνότητος ἐν Κερκύρᾳ 170 κ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλόμε.).

α') Πτωχοτάτη σχετικῶς νῆσος εἶνε τὰ παρά τὸν Μαλέαν **Κύθηρα** (13), κατά μικρὰ χωρία οἰκουμένη. Τουναντίον εὐφορωτάτη εἶνε ἡ ἀπέναντι τῆς Ἡλιδος **Ζάκυνθος** (38, τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς), ἔχουσα και πηγὰς πιασφάλτου. Τὸ ἐμπορικὸν κέντρον εἶνε ἡ πρωτ. τῆς νήσου **Ζάκυνθος** (14), κατά τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν.

β') Ὅμοιαὶ πρὸς τὴν πολύκολπον μορφήν τῆς Ἀκαρνανίας εἶνε αἱ ἀπέναντι τῆς χώρας ταύτης **Κεφαλληνία** και **Ἰθάκη**. Ὁ διαμελισμὸς οὗτος παρῶρμησε τοὺς κατοίκους τούτων εἰς τὴν ναυτιλίαν και τὸ ἐμπόριον.

Ἡ Κεφαλληνία εἶνε ἡ μεγίστη τῶν Ἰονίων (720 τετρ. χιλόμε. 60 χιλ. κάτ.), ἔχουσα τὸ ὑψιστον ὄρος τῶν νήσων τούτων, τὸν **Αἶιον** (1620 μ. ὑψ.), καλυπτόμενον ὑπὸ ἐλατῶν. Αἱ κύριαὶ πόλεις εἶνε τὸ **Ἀργοστόλιον** (7 1]2, και τὸ Λιξούριον (4), ἀμφότεραι και ἀσφαλῆ κόλπον.

Πλησιεστάτη εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν εἶνε ἡ βορειοτέρα **Λευκάς**. Ὁμαλὸς ζωστῆρ συνδέει ὡς ἰσθμὸς τὴν νῆσον μετὰ τῆς Ἀκαρνα-

νίας, ταμείς τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Κορινθίων. Ἐνταῦθα σχηματίζεται καὶ λιμνοθάλασσα, χρησιμεύουσα ὡς ἀλική. Ἡ πολίχνη **Λευκάς** (5), κεῖται κατὰ τὴν λιμνοθάλασσαν ταύτην καὶ τὸν ἰσθμὸν. Μικρὰ μόνον πλοῖα εἶνε δυνατὸν νὰ διέλθωσι διὰ ταύτης. τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια διαπλέουν πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου, παραπλέοντα τὸ τρικυμιῶδες ἀκρωτήριον **Λευκάταν** (κ. τῆς Κυρᾶς).

γ') Οἱ **Παξοὶ** εἶνε δύο νησιδες ἀπέναντι τῆς Ἡπειρωτικῆς Πάργας. Παράγουν ἔλαιον, καὶ κατοικοῦνται κατὰ μικρὰ χωρῖα (4).

Ἡ δὲ βορειοτάτη **Κέρκυρα** εἶνε σπουδαιοτάτη, διὰ τε τὴν εὐφορίαν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει· διὰ ταύτης διέρχονται αἱ ἀτμοπλοῖαι γραμμαὶ πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ μῆκος τῆς Ἡπέρου ἐκτεινομένη, πρὸς Β, προσεγγίζει ταύτην κατὰ πορθμὸν εὐρους 2 1/2 μόλις χιλιομέτρων.

Ὠραιότατοι ἐλαιῶνες στολίζουν τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς λόφους τῆς νήσου, ὑπὸ τὰς ἐλαίας δὲ σπείρονται γεώμηλα, κύσμοι καὶ ἄλλα. Τὸ παραγόμενον ἔλαιον εἶνε ἄφθονον. Ἡ θέσις τῆς πόλεως **Κερκύρας** (27) εἶνε ὡραία, ἀπέναντι τῆς Ἡπέρου. Ἔχει βιομηχανικὰ καταστήματα, ἐν οἷς καὶ λιθογραφεῖται.

Τὸ οἰκονομικὸν μέλλον τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτε ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐξήλθεν ἐλευθέρα, εὐρίσκετο κατεσπαραγμένη, ἔχουσα κατοίκους μόλις 500 χιλ. Ἐκτοτε οὐ μόνον τὰ ὄρια αὐτῆς κατὰ καιροὺς ηὐξήθησαν, ἀλλὰ καὶ προόδους σημαντικὰς ἔχει σήμερον νὰ ἐπιδείξη. Πόλεις ὡραίας, τεχνητοὺς λιμένας, καὶ ἄλλα τεχνητὰ ἔργα, (ὡς ἡ διώρυξ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, ἡ ἀποξηράνσις τῆς Κωπαΐδος), σιδηροδρόμους, στόλον ἐμπορικὸν καὶ παλεμικόν, διαφόρους βιομηχανίας. Ἦδη, μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, ἤρχισε νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν περαιτέρω αὐτῆς πρόσodon, διὰ μεταρρυθμίσεων καὶ ἔργων ὅπως αὐξηθῇ ὁ οἰκονομικὸς αὐτῆς πλοῦτος.

Ἡ κυριώτερα φροντίς στρέφεται εἰς τὴν ἀγρονομίαν. Κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἡ διανομὴ τῆς καλλιεργησίμου γῆς, ἐν μέσῳ τῆς ὀρεινῆς χώρας, ἐπιφέρει τὰς μικρὰς ἰδιοκτησίας, ἀλλ' ἀπὸ τῶν βαθυπέδων τῆς Φθιώτιδος καὶ τῆς Θεσσα-

λίας, ἄρχεται ἡ περιοχή μεγάλων σχετικῶς ἰδιοκτητῶν. Ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ τῶν δύο τούτων τμημάτων προέρχεται, τόσον ἐκ φυσικῶν ὄρων ὅσον καὶ ἐξ ἱστορικῶν λόγων. Αἱ μεγάλα ἰδιοκτησίαι (τσιφλίκια), ἀνάγονται οὐ μόνον εἰς τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πρὸ αὐτῶν κυρίουσιν Ἑλληνας ἢ ξένους. Τὸ τοιοῦτον ὑπόκειται εἰς δυσμενεῖς συνθήκας διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἐφ' ὅσον οἱ ἐν ταῖς ἰδιοκτησίαις καλλιεργηταί, διοικοῦνται ὑπὸ ἰδιοκτῆτου μακρὰν διαμένοντος. Διὰ τοῦτο σήμερον γίνονται ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν, καὶ συνιστῶνται γεωργικοὶ συνεταιρισμοί. Οὕτως οἱ ἐργάται θὰ ἐφοδιάζωνται διὰ νέων γεωργικῶν μηχανῶν θὰ λιπαίνουσι τὸ ἔδαφος διὰ τεχνικῶν μέσων· τὰ ὀρμητικὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν θὰ τακτοποιῶνται, αἱ δὲ πεδιάδες θ' ἀρδεύονται κατ' ἀρέσκειαν, τὰ ἔλη θὰ ἀποξηραίνωνται, οὕτως, ὥστε οὐ μόνον νὰ αὐξάνεται ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαλλάσσωνται οἱ κάτοικοι τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν.

Ἄλλαι κύριαι φροντίδες εἶνε ἡ παγίωσις τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, καὶ ἡ πύκνωσις τῆς συγκοινωνίας, δι' ἐπεκτάσεων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν καὶ ἀμαξιτῶν ὁδῶν.

Β'. ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

[22.000 τετρ. χιλιομ., ἦτοι ὀλίγον μεγαλύτερα τῆς Πελοποννήσου]
[1.800.000 κατ.].

Ἐξέσεις. Τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα τῆς μεγάλης χώρας Θράκης, τῆς ὅποιας τὸ μέχρι τῆς Τσατάλτζας μέγιστον τμήμα κατελήχθη ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1922 ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, ὀρίζεται πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ὀλίγα ἔτι χιλιομ. πέραν ταύτης. Ἐκεῖθεν τὰ πρὸς Β. ὄρια σχηματίζονται μετὰ τῆς Βουλγαρίας. ταῦτα διαικονοῦσι τὸν παραπόταμον τοῦ Ἐβρου Τόντζον, καὶ διευθυνόμενα πρὸς Α. ἀκολουθοῦν τὸ βόρειον μεθύδιον τοῦ Ἐργίνου (παραποτάμου τοῦ Ἐβρου), μέχρι τοῦ ποταμοῦ τῆς Ρεοβόγιας, τὸ ὅποιον ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, παρὰ τὴν κώμην Ἁγ. Στέφανον.

Ἐκλάσεις διαμελισιμῶς. Τὴν χώραν ταύτην ὁρέχει ἡ βορειοανατολικὴ γωνία τοῦ Αἰγαίου πελάγους (Μέλας κόλπος)

ὁ Ἑλλήσποντος (Δαρδανέλλια), ἡ Πρεποντίς, ὁ Βόσπορος καὶ ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὅλαι αἱ κατὰ ταύτας παραλίας εἶνε ἀπότομοι ἀκταί, καθ' ὅσον προέρχονται ἐκ νεωτέρων ῥηγμάτων τῆς καταδυσάσης χώρας μεταξύ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μόνον εἰς ὀλίγα μέρη καὶ κατὰ μικρὰς ἐκτάσεις διακόπτεται ἡ ἀκτὴ δι' ὀμαλῶν αἰγιαλῶν. Ἐν δ' ἐξαιρέσωμεν τὰς δύο λοφώδεις χερσονήσους, τὴν Θρακικὴν τῆς (Καλλιπόλεως) καὶ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Θράκη δὲν ἔχει τὸν μέγαν διαμελισμὸν καὶ τοὺς λιμένας, τὰς ὁποίας ἔχουν αἱ ἀκταί τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Ἡ χερσονήσος τῆς Κων]πόλεως (ἴση τῇ Ἀττικῇ) χωροῦσα ἐκ Δ. πρὸς Α. καταπίπτει ἀποτόμως ἀπὸ ὕψους μέχρι 160 μ. εἰς τὸν Βόσπορον, ὁ ὁποῖος ἔχει πλάτος 660 μ. συνεχίζεται δ' ἡ ξηρὰ πέραν τούτου διὰ τῆς Βιθυνικῆς χερσονήσου (τῆς Νικαμηδείας). Ὁ Βόσπορος ὁμοιάζει πρὸς ποταμόν, ὅπως καὶ ὁ Ἑλλήσποντος (1 1)2—3 χιλ. εὐρους), ὁ ὁποῖος ἀνοίγεται εἰς μῆκος 70 χιλιομ. μεταξύ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου καὶ τῆς Ἰδαίας χερσονήσου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Διάπλασις τοῦ ἐδάφους. Ὅλην τὴν Τουρκ.Θράκην κατέχει προέκτασις τοῦ Μακεδονοθρακικοῦ συστήματος, ἀνυψουμένη πρὸς Α. τοῦ ῥήγματος τοῦ Ἑβρου. Ἡ μορφή αὐτοῦ εἶνε ὀγκώδης, ἀλλὰ τὸ ὕψος μικρὸν (300-1.000 μ. ὕψ.). Οἱ ὑψηλότεροι κορμοὶ εἶνε Β. Α. (ὄρη τῆς Στράντζας) καὶ πρὸς τὴν Προποντίδα (Ἱερὸν ὄρος).

Ῥοατὰ τῆς ξηρᾶς. Τὰ δύο τρίτα τῆς χώρας ἀνήκουν εἰς τὴν ποταμίαν χώραν τοῦ Ἑβρου, τοῦ μεγίστου ποταμοῦ τῆς χερσονήσου. Οὗτος κατερχόμενος ἐκ τῆς Βουλγαρίας ῥέει εἰς τὴν ὀμνωμον χαμηλὴν κοιλάδα ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῶν ἐκβολῶν ἢ ἀπόστασις εἶνε 140 χιλιομ. Μικροτέρα ἐν τῇ Τουρκικῇ Θράκῃ κοιλὰς εἶνε ἡ τοῦ παραποτάμου Ἐργίνου, ἡ μεγάλη κεντρικὴ λεκάνη τῆς Θράκης· αὕτη ἀρχεται παρὰ τὴν πολίχνην Τυρολόην καὶ τῶν ὑψῶν τῆς Στράντζας· ὁ Ἐργίνης ῥέει Ν. Δ. δεχόμενος ἐκατέρωθεν πολλοὺς παραποτάμους· ἡ κοίτη αὐτοῦ εὐρύνεται μέχρι 4 χιλιομ.

Ὁ Ἑβρος μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε πλωτὸς διὰ μικρῶν λέμβων, εἶνε δὲ δυνατὸν διὰ κανονισμοῦ τῆς κοίτης αὐτοῦ νὰ γίνῃ πλωτὸς καὶ διὰ μικρῶν ἀτμοπλοίων.

Οί λοιποί ποταμοί είνε παράκτιοι ρύακες ή χείμαρροι.

Κλίμα. Τò κλίμα τής Θράκης παρουσιάζει μεγάλας αντιθέσεις, παρά τήν μικράν σχετικώς έκτασιν αὐτῆς. Μόνον ή Θρακική χερσόνησος καί τὰ παρά ταύτην στενά παράλια ἔχουν ἀκόμη τήν γλυκείαν ἐπίδρασιν τοῦ Μεσογειακοῦ κλίματος. Ἡ πτώσις τής βροχῆς κυμαίνεται μεταξύ 0.75 μ. μέχρις ἑνὸς μέτρου, πίπτουσα καί κατά τὸ θέρος. Ἡ μεγίστη θερμοκρασία τής Κων]πόλεως εἶνε 140 (ψυχρά ἀναλόγως τοῦ γεωγρ. πλάτους, τὸ ὁποῖον εἶνε 41ο), ή δὲ διαφορά τής θερμοκρασίας μεταξύ τοῦ χειμῶνος καί τοῦ θέρους εἶνε μεγαλύτερα ή ἐν Ἑλλάδι· τὸν χειμῶνα κατέρχεται αὕτη πολ- λάκις εἰς—160. Κατὰ τήν λεκάνην τοῦ Ἐργίνου καί τήν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου κατέρχεται ἔτι χαμηλότερον· ἐνταῦθα ή ξηρασία εἶνε μεγαλύτερα, τὸ δὲ κλίμα ἔχει ήπειρωτικὸν χαρακτήρα.

Βλάστησις. Εἰς τήν Τουρκικὴν Θράκην διακρίνει τις τρεῖς διαφόρους ζώνας, εἶνε δ' αὗται· 1) ή νότιος ἀκτὴ μέχρι τοῦ Βοσπόρου, ή ὁποία ἀνήκει μόλις εἰς τήν ἀειθαλῆ ζώνην· 2) ή λεκάνη τοῦ Ἐβρου, ή ὁποία πλὴν ὕδρηλῶν τινων μερῶν, εἶνε χώρα στεππώδης φέρουσα μόνον ἕκασταχοῦ θάμνους· εἶνε κατάλληλος μάλλον πρὸς κτηνοτροφίαν. 3) ή βορειανατολική ὄρεινή χώρα μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ή ὁποία εἶνε ή μεταβατικὴ χώρα τής Μεσογειακῆς βλάστησεως καί ὁμοιάζει πρὸς τήν Ποντικὴν περιοχὴν τής Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐνταῦθα ἐκτείνονται πυκνά δάση φυλλοβόλα (ὄξυαι, δρύες καί ἄ.) μετὰ πυκνῶν θάμνων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἰδιάζει τὸ Ποντικὸν ῥοδόδενδρον.

Κατὰ τήν χερσόνησον τής Κωνσταντινουπόλεως εἶνε περίφημον τὸ δάσος τοῦ Βελιγραδίου, ἀποτελούμενον ἐκ ποικίλων δένδρων (δρυῶν, καστανεῶν, καρυδεῶν, πετελεῶν, λευκῶν, θαλασσίων πευκῶν, ἐλατῶν κ.ἄ.). Αἱ δ' ἀκταὶ τοῦ Βοσπόρου καλλωπίζονται ὑπὸ ποικίλων δένδρων. Παρὰ τὰς πεύκας, τὰς δάφνας καί τὰς μυρσίνας ὀψοῦνται πενθίμως οἱ κυπάρισσοι τῶν κοιμητηρίων τής Κων]πόλεως.

Ποροῦντα. Μεγάλη οἰκονομικὴ ἀξία τής χώρας εἶνε ή χρησιμοποίησις τῶν δασῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε ὁμῶς κακὴ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν διὰ ξυλείαν ἔχει ἐλαττώσει τήν δασικὴν έκτασιν. Ἄλλως τε

ἔκπαλαι ἔχουν ἐκκοπὴν δάση διὰ κατασκευὴν πλοίων ὑπὸ Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων κυρίων.

Ἡ Θράκη εἶνε χώρα κατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν· σήμερον ὅμως μικρὸν μόνον μέρος τοῦ εὐφόρου αὐτῆς ἐδάφους εἶνε ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν. Ἡ δὲ κακὴ Τουρκικὴ διοίκησις καὶ οἱ τελευταῖοι ἐνταῦθα ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι καὶ διωγμοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐπέφερον ὀπισθοδρόμησιν. Τινὲς θέσεις ἔχουν τεχνητὴν ἄρδευσιν, ἄλλαι δέ, ἰδίᾳ λαχανόκηποι, ἀρδεύονται διὰ φρεατίων ὑδάτων (μαγγανοπηγάδων). Ἡ γεωργία τελεῖται ἄνευ λιπασμάτων.

Εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας εὐδοκίμοῦν πάντα τὰ εἶδη τῶν ἀγρῶν, ἰδίᾳ ὁ σίτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος. Οἱ ἀγροὶ περιβάλλουν ἕκαστον χωρίον, χωρὶς νὰ συνέχωνται πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου εὐδοκίμει καὶ ὄρυζα καὶ βάμβαξ. Καπνὸς παράγεται εἰς τὰς παραλίους περιοχὰς καὶ τὰ κράσπεδα τῆς μεγάλης λεκάνης τοῦ Ἐργίνου. Τὸ ἀριστον εἶδος εἶνε τοῦ Ἀνακτορίου (Σαράϊ).

Ὅπωροφόρα δένδρα εὐδοκίμοῦν, ἰδίᾳ εἰς τὴν νοτιᾶν παρλίαν, (μυρέαι, βροαὶ καὶ συκαί). Οἶνος παράγεται καθ' ὅλην τὴν Θράκην, θεωρούμενος ὡς ἐκλεκτός. Λαχανικὰ ἐν μεγάλῳ βαθμῷ ἐν οἷς ἐξαίρετοι πέπωνες καλλιεργοῦνται παρὰ τὴν Κων]πολιν, δύνανται δ' ἢ παραγωγὴ ἐνταῦθα διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως νὰ αὐξηθῇ.

Ἡ κτηνοτροφία συνδέεται μετὰ τῆς γεωργίας. Πρόβατα καὶ αἰγες τρέφονται κατὰ τὰ ὄρη, ἐπιφέροντα καταστροφὴν εἰς τὰ δάση. Βόες, πάρχουν σχετικῶς ὀλίγοι, περισσότεροι δὲ βούβαλοι οἱ ὅποιοι υποβάλλονται εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀρότρου πλὴν τῶν ὄνων καὶ ἡμιόνων· ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὡς ὑποζύγιον χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ Ἀραβικὴ κάμηλος.

Οἱ κάτοικοι. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Τουρκικῆς Θράκης ἀνέρχεται εἰς 1.800.000. πλεόν ὅμως τοῦ ἡμίσεως τούτου, ἀνήκει εἰς τὴν Κων]πολιν. Πλὴν τῆς Κων]πόλεως, ἡ λοιπὴ Θράκη κατοικεῖται ἀπὸ χωρία ἢ μικρὰς πόλεις ἀραιῶς (30 κάτ. ἀνὰ ἐν τετρ.χιλ.). Μόνον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου ἢ πυκνότης ἀνέρχεται εἰς 75 κατ.

Ἑλληνας σήμερον μετὰ τοὺς διωγμοὺς κατοικοῦν μόνον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει (περὶ τὰς 400 χιλ.). Πρὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, καὶ πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ

στρατοῦ, κατώκουν ἔτι ἐν τῇ λοιπῇ Θράκῃ περὶ τὰς 400 χιλ. Ἕλληνας. Σήμερον ἐν ταύτῃ ὁ ξένος πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ὑπὸ Τούρκων καὶ ὀλίγων Ἰουδαίων.

Συγκοινωνία. Συγκοινωνία καὶ ἐμπόριον σχεδὸν ἐλλείπει. Σπανίως μεταβαίνουν Τούρκοι χωρικοὶ εἰς τὰς ἐγγυὲς πολίχνας πρὸς ἐμπόριον. Τὰ παράλια μάλιστα τοῦ Εὐξείνου εἶνε ἄξενα. Μικρὸν ἐμπόριον ἐνεργεῖται κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία ἐκ τῆς πρωτεύουσας ἄγει εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀκολουθοῦσα τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐργίνου. Πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διέρχεται τὸν Ἔβρον καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους φθάνει εἰς τὸ πραάστειον τῆς πόλεως ταύτης Καρραγάτς, ἐκεῖθεν δὲ ἀκολουθοῦσα ἐπὶ τι διάστημα τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἔβρου, εἰσέρχεται εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Διακλάδωσις τῆς γραμμῆς ταύτης εἶνε ἡ Μπαμπᾶ Ἐσκῆ—Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀξία τῆς σιδηροδρομικῆς ταύτης γραμμῆς ἔγκειται εἰς τὴν διεθνή ἔνωσιν τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Κων]πόλεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Πόλεις. Στρατηγικὴν καὶ οἰκονομικὴν σημασίαν κατέχει ἡ Ἀδριανούπολις, κειμένη ἐν καταλληλοτάτῃ πρὸς τοῦτο θέσιν, εἶνε ἡ πύλη, ἡ ὁποία ἄγει ἐκ δυσμῶν πρὸς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Ἔβρου καὶ τὸ προπύργιον τῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ. Ἐνταῦθα συμβάλλουν εἰς τὸν Ἔβρον ὁ Ἄρδας καὶ ὁ Τόντζος εἰς ὕψ. 40 μ. ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ, καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, διετέλεσεν ὡς πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐχει βιομηχανίαν βαμβακίνων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. Πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνῆρχετο εἰς 120 χιλ. κατ. τῶν ὁποίων 50 χιλ. ἦσαν Ἕλληνας. Ἡ πόλις ἔχει ὄψιν μεγάλου χωρίου.

Αἱ κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν κεντρικαὶ θέσεις εἶνε μικροῦ λόγου ἀξίαι. Ἡ *Μαργὰ Γέφυρα* κεῖται κατὰ τὸν Ἐργίνην. Αἱ *Σαράντα Ἐκκλησίαι* εἶνε μεγαλυτέρα, (17), κεῖται ὁμως πρὸς τὰς ὑπαιρείας τῆς Στράντζας καὶ συνδέεται μετὰ τῆς κυρίας γραμμῆς.

μῆς δι' ἰδίας διακλαδώσεως. — Ἡ Ἐρκαδιοῦπολις (κ. Λουλέ—Βουργάς) ἀπέχει τῆς γραμμῆς ὀλίγα χιλιόμε. πρὸς Β. (6 χιλ.κ.) — Ἡ Τσοροῦ ἢ Τουρολόη (7) κείται ἀνατολικώτερον, παρὰ τὸν ὁμώνυμον παραπόταμον τοῦ Ἐργίνου.

Σπουδαιότεραι πόλιναι κείνται κατὰ τὰ παράλια τῆς προποντίδος, ὅπου σχηματίζονται μικρὰ παράλια πεδία· τινὲς τούτων ἔχουν προικισθῆ καὶ διὰ λιμένων. Ἡ κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ΑἼνος σήμερον εἶνε ἀσήμαντος. Εἰς τὴν Θρακικὴν χερσονήσον, ἡ ὁποία νῦν εἶνε κεκυρηγμένη οὐδετέρα, προΐσταται ἡ Καλλιπολις (8), κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ Ἑλληνικωτάτη Πέρινθος καὶ ἡ Σηλύβρεια κείνται ἀνατολικώτερον.

Θαυμασία εἶνε ἡ τοπογραφικὴ θέσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων». Ἡ κυρία πόλις (Τούρκ. Σταμπούλ) κείται ἐπὶ μιᾷς τριγωνικῆς χερσονήσου ἐπταλόφου, σχηματιζομένης ὑπὸ τῆς Προποντίδος, τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Κερατίου κόλπου. Ἐνταῦθα διασταυροῦνται ἡ κατὰ ξηρὰν καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν συγκοινωνία. Ὁ Κεράτιος κόλπος ἢ (Χρυσοῦν Κέρας) εἶνε ἔξω τοῦ διαρκοῦς ρέματός τοῦ Βοσπόρου τὸ ὅποιον ῥέει μὲ ταχύτητα 9 ἕως 10 χιλιομ. καθ' ὥραν. Ἡ πόλις ἰδρύθη τὸ πρῶτον ὡς ἀποικία Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Βυζάντιον (667 π.Χ.), ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (324 μ.Χ.) ἐκτίσθη ὡς μεγάλη πρωτ. τῆς Ἑλληνικῆς Αυτοκρατορίας καὶ ὡς πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Ἐκεῖθεν τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος εἶνε σήμερον αἱ Ἑλληνικαὶ καὶ Εὐρωπαϊκαὶ συνοικίαι Πέτραν καὶ Γαλατᾶς, εἰς δὲ τὴν ἀπέναντι Ἀσιατικὴν ἀκτὴν εἶνε τὰ προάστεια Χρυσόπολις (Σκούταρι) καὶ Χαλκηδών. Ἐκ τῆς Χρυσοπόλεως ἄρχονται αἱ σιδηροδρ. γραμμαὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐν Κων/πόλει ἀνέρχεται εἰς 400.000. Εἶνε δὲ πόλις μεγίστης σημασίας διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐνταῦθα διαμένει ὁ Πατριάρχης διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὁ πνευματικὸς ἀρχηγὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων. Ἡ κίνησις τοῦ λιμένος ἐτησίως ἀνέρχεται εἰς 12.000 ἀτμόπλοια διαφόρων ἐθνῶν (τῶν πλείστων Ἀγγλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν).

Καθ' ὅλον δὲ τὸ μῆκος τοῦ Βοσπόρου χαριέστατα προάστεια τῆς πόλεως ὑψοῦνται κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὀχθας (Ὀρτάκιοι, Θεραπειά, Βαθυράξ καὶ ἄλλα).

Γ. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

[102.000 τετρ.χιλιόμε.—4 1]2 ἐκ. κ.—46 κάτ.ἀνά 1 τετρ.χιλιόμε.]

Θέσεις σχῆμα καὶ ὄρια. Τὸ βασιλείον τῆς Βουλγαρίας κατέχει τὸ Β.Α. τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Τὸ μέγεθος αὐτῆς εἶνε μικρότερον τοῦ τῆς Ἑλλάδος διαφέρει ὁμως ἐκείνης κατὰ τὸ ὀγκῶδες τῆς ἐκτάσεως. Ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου τετραπλεύρου, τοῦ ὁποίου ἡ Ἀνατολικὴ καὶ μικροτέρα πλευρὰ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Αἱ κατὰ τοῦτον ἄκται, μῆκους περίπου 150 χιλιομ. ἔχουν μικρὸν διαμελισμὸν, εἰς δὲ μόνον κόλπος σχηματίζονται, ὁ τοῦ Πύργου (Βουργάς), ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρουμυλίᾳ. Ν. Α., ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Ἑβρου ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Τουρκίας, περαιτέρω δ' ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Δυτικὴν Θράκην καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς πλευρὰν ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Νοτιοσλαβίας (Σερβικῆς Μακεδονίας καὶ Σερβίας) καὶ κατὰ τὴν βόρειον πλευρὰν ὑπὸ τῆς Ρουμανίας.

Αἱ χῶραι τῆς Βουλγαρίας. Διὰ μέσου τῆς Βουλγαρίας ἐκτείνεται τὸ ὄρος Αἴμος (κ. Βαλκάνια), τὸ ὅποιον διαιρεῖ ταύτην εἰς δύο μεγάλας ἰδίας χῶρας, 1) εἰς τὴν πρὸς Ν. **Βόρειον Θράκην**, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς λεκανῶν καὶ 2) εἰς τὴν πρὸς Β. **τραπεζοειδῆ κυρίως Βουλγαρίαν**.

1. α). Ὁ Αἴμος εἶνε μακρὸν σύστημα ὀρέων μῆκους 660 χιλιομ. καὶ εὐρους 30 κατὰ μέσον ὄρον. Βαλκάνια σημαίνει ὄρη δασώδη, τὸ δὲ δασικὸν ὄριον κατὰ ταῦτα φθάνει εἰς τὸ ὕψος τῶν 1850 μ. Ἀρχεται ἀπὸ τοῦ παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως Τιμόκου καὶ τελευτᾷ εἰς τὸν Εὐξείνου πόντον. Ὅλον τὸ ὄρος διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα. Τὸ δυτικὸν τμήμα ἐκτείνεται ἐκείθεν τοῦ ὄροπεδίου τῆς Σαρδικῆς (κ. Σόφιας) καὶ ὀρίζεται τοῦ κεντρικοῦ συστήματος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ἰσκέρου, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ ὄροπεδίου κατέρχεται εἰς τὸν Δούναβιν. Τὸ κεντρικὸν τμήμα δεικνύει σειρὰν κορυφογραμμῶν καὶ αὐχένων. Ἡ ὑψίστη ἐνταῦθα κορυφὴ εἶνε ἴση

πρὸς τὴν Κυλλήνην τῆς Πελοποννήσου (2374 μ.), ὁ δὲ χαμηλότερος αὐχὴν (1100 μ.). Ἱστορικῆ εἶνε ἡ διόδος τῆς Σίπκας (1234 μ.), διὰ τῆς ὁποίας σήμερον διέρχεται καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Εἰς δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς τμήμα (Μικρὸς Αἴμος) τὸ ὄρος εὐρύνεται καὶ διασχίζεται εἰς πολλὰς χαμηλὰς ὄροσειράς· κατὰ τὴν ἀκτὴν προέχει τὸ ἀκρωτήριο Αἰμόνιον (κ. Ἐμινέ), ὅπου ἑλληνικαὶ μὲν ἀρχαιότατα δεικνύουν τὸ βόρειον ὄριον τῆς μέχρις ἐνταῦθα ἐκτάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

β) Πρὸς νότον τοῦ Αἴμου ἐκτείνεται χώρα πλήρης κλειστῶν ὄροπέδιων καὶ βαθυπέδων. Τὰ ὄροπέδια εἶνε πρὸς δυσμάς, τὰ δὲ βαθύπεδα πρὸς Α. Μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων ὄροπέδιων εἶνε τὸ μνημονευθὲν τῆς Σαρδικῆς ἢ τῆς Σόφιας· τοῦτο κατέχει τὸ κέντρον τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ τὴν θέσιν ὅπου διασταυροῦνται αἱ ὁδοί, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Ἰσκέρου, ἀφ' ἑτέρου δ' ἐκ τῆς Ναϊσοῦ (Νις) τῆς Σερβίας πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου καὶ τὴν Κων]πολιν. Ἡ ἐνταῦθα πρωτ. τῆς Βουλγαρίας Σόφια (120) ἔχει ὄψιν νέας πόλεως καὶ λόγῳ τῆς θέσεως κλίμα ἠπειρωτικόν (θερμοκρ. τοῦ Ἰανουαρίου -30). Ὠραίαν ἀποψιν ἔχει· τὸ πρὸς Ν. γυμνὸν ὄρος Σκόμιον (κ. Βιτός, 2280 μ.).

γ) Τὸ Σκόμιον συνδέεται πρὸς Ν. μετὰ τοῦ Ῥίλου καὶ τῆς Ῥοδόπης. Τὸ Ῥίλον (π. Δούναξ) ὑψοῦται εἰς τὴν βορειοδυτικωτάτην γωνίαν τῆς Ῥοδόπης μέχρι 2924 μ. καὶ εἶνε μετὰ τὸν Ὀλυμπον τὸ ὑψιστον τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Μεγαλοπρεπὴ δάση δρυῶν, φηγῶν καὶ ἐλατῶν ἔχουν δασικὸν ὄριον 2000 σχεδὸν μέτρων, μετὰ ἀλπειῶν νομῶν. Ἡ δὲ Ῥοδόπη (κ. Δεσποτοβοῦνι διὰ τὰς πολλὰς χριστιανικὰς μονὰς αἱ ὁποῖαι ὑψοῦνται εἰς τὰς κλυτεῖς αὐτῆς) εἶνε ἐκτεταμένον σύστημα ὄγκῳδες ὑψούμενον πολλαχοῦ ὑπὲρ τὰ 2.000 μ. Ἐχει σχεδὸν τελείως γυμνωθῆ δασῶν διὰ τῶν πολυαρίθμων αἰγῶν τῶν Κουτσοβλάχων, οἱ ὁποῖοι τὸν χειμῶνα κατέρχονται εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Νέστου καὶ τοῦ Ἄρδα. Διὰ τῆς Ῥοδόπης διέρχονται τὰ ὄρια τῆς Βουλγαρικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, κατὰ δὲ τὰς νοτίας ὄροσειράς τὰ πολιτικὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας.

δ) Ἡ Ἀνατολικὴ Ῥωμυλία ἔχει τὸ εὐρὺ βαθύπεδον τοῦ

Ἐβρου. Τοῦτο καλύπτεται ὑπὸ παχέος ὑπομέλανος χορῆς ἐξαιρετικῆς εὐφορίας. Εὐδοκίμοις ἐνταῦθα ὄχι μόνον οἱ δημοθηριακοὶ καρποί, ἢ ἄμπελος, ὁ καπνὸς καὶ ἡ μωρέα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὄρυζα καὶ ὁ δάμβαξ. Ἡ πρωτ. τῆς Ἀνατ. Ῥωμυλίας *Φιλιππούπολις* (60) κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, κεῖται κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου καὶ εἶνε νῦν ἡ δευτερεύουσα πόλις τῆς Βουλγαρίας. Ἐχει τὸ πρῶτον ἐμπόριον τῶν γεωργικῶν προϊόντων, διέρχεται δὲ διὰ ταύτης ἡ εἰς Ἀνδριανούπολιν καὶ λοιπὴν Θράκην (Ἑλληνικὴν καὶ Τουρκικὴν) σιδηρᾶ ὁδός.

Ἀμέσως πρὸς Β. τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐβρου ὁ Ἄνθαιμος (Ἀντιβαλκάνια) ἐκτείνεται παραλλήλως τοῦ Αἴμου. Μεταξὺ τῶν ὄροσειρῶν τούτων ὑπάρχει ἡ Κοιλὰ τοῦ Τόντζου, παραποτάμου τοῦ Ἐβρου. Πολυκρίθμα ὠραία χωρία ὑπάρχουν ἐνταῦθα, ἰδιάζουσαν δ' ὄψιν ἔχουν οἱ ἀγροὶ τῶν βόδων. Ὀνομαστὴ διὰ τὸ ροδέλαιον εἶνε ἡ πολίχνη Καζανλίκ (12), μεγίστη δὲ τὸ Σλίβνον (Σήλιμον, 25).

Συγκομιδὴ ῥόδων ἐν Βουλγαρίᾳ.

Ἡ φυσικὴ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁδὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας εἶνε ἡ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πύργου ἀγούσα. Εἰς τὴν πολίχνην ταύτην, φέρεται σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ὁ λιμὴν ἕμως αὐτῆς εἶνε ἀβα-

θής, ἔλη δὲ καθιστοῦν τὸ κλίμα νοσηρόν. Διὰ τοῦτο, ὡς κύριος λιμὴν τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἡ νέα πόλις Βάρνα (40), κειμένη 80 χιλιομ. βορειότερον. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἔχει ἤδη ἐκδανθουθῆ, ἐξάγονται δ' ἐκ τούτου τὰ 40 ο]ο τοῦ διὰ τὸ ἐξωτερικὸν προοριζομένου ἔμπορίου.

2. Τὸ βόρειον ἀπόκλιμα τοῦ Αἴμου, κατέρχεται ὁμαλῶς εἰς τὴν τραπεζοειδῆ χώραν, ἡ ὁποία, φέρουσα πεδινὴν μορφήν, κατέρχεται μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Τὸ ὕψος ταύτης εἶνε μεγαλύτερον τῆς Βλαχικῆς πεδιάδος, οἱ δὲ διασχίζοντες παραπόταμοι Ἰσκερος, Βίδος Ὑάντρας κ. ἄ., διέρχονται διὰ βιθειῶν καὶ στενῶν χαραδρῶν, φέροντες πρόσκομμα εἰς τὴν συκοινωνίαν.

Ἡ χώρα αὕτη εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους· κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ χιὼν πίπτει ἄφθονος· τὸ θέρος τοῦναντίον εἶνε σχετικῶς θερμόν· αἱ θεελλῶδεις θεριναὶ βροχαὶ καθιστοῦν τὸ ἔδαφος κατάλληλον πρὸς παραγωγὴν ἀραβοσίτου, ὡς καὶ σίτου καὶ βρώμης.

Οἱ μεγαλύτεροι οἰκισμοὶ εἶνε, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν προσούων τοῦ Αἴμου, ὅπου αἱ ἐκ Σόφιας σιδηραὶ ὁδοὶ ἄγουν πρὸς τὸ Βιδίνιον (πρὸς Δ.), καὶ εἰς τὴν Βάρναν (πρὸς Α.), ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ μῆκος τῶν ὄχθῶν τοῦ Δουνάβεως, ὅπου στρατηγικαὶ καὶ ἔμπορικαὶ θέσεις. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν ἡ Βράτσα (15), ἡ Πλεῦνα (23), τὸ Τίρνοβον (14, ἀρχαία πρωτ. καὶ ὄχυρά πόλις κατὰ τὸν Ὑάντραν), ἡ Σοῦμλα (24), ὡσαύτως ὄχυρά. Παραδουνάβιοι δὲ σπουδαῖαι πόλεις εἶνε τὸ Βιδίνιον (17), ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ μωρεῶν, τὸ Σίστοβον (14), καὶ τὸ Ῥουστούκιον (45), κείμενοι ἀπέναντι βλαχικῶν πόλεων.

Πληθυσμὸς. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας (περὶ τὰ 4 1/2 ἑκατ.), συνίσταται κυρίως ἐκ τῶν Βουλγάρων (τὰ 8 1/10). Οὗτοι κατάγονται ἐκ τῆς κιτρίνης Ἀσιατικῆς φυλῆς, ἡ ὁποία κατόκησε κατ' ἀρχὰς περὶ τὸν ποταμὸν Βόλγαν, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν. Εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου ἤλθον κατὰ τὴν 7ην ἑκατονταετιρίδα, μετὰ τοὺς Σλάβους, κατοικήσαντες δὲ μετὰ τούτων παρέλαβον καὶ τῆς σλαβικῆν γλῶσσαν. Ἀνίκανοι νὰ ἐλευθερωθοῦν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ μόνοι των, ὀφείλουσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των εἰς τὰς

νίκας τῶν Ῥώσων κατὰ τὸ 1878· θρασεῖς εἰς τὰς ἀξιώσεις των ἐν τῇ Βαλκανικῇ, κατέλαβον κατ' ἀρχὰς τὴν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν (1885), κατὰ δὲ τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, εἶχον ἐκτείνει τὰ ὄρια τῆς Βουλγαρίας μέχρι τοῦ Αἰγαίου διὰ τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἄλλ' ἡ μωρὰ αὐτῶν πολιτικὴ κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἔσχεν ἀποτέλεσμα νὰ χάσουν τὴν Δυτικὴν Θράκην, πλὴν μικροῦ τινος τμήματος παρὰ τὸν Ἄρδαν ποταμόν. Οἱ Βούλγαροι θρησκευτικῶς εἶνε ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ἀλλὰ σχισματικοί, ἔχοντες ἴδιαν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν.

Πλὴν τῶν Βουλγάρων, κατοικοῦν ἐνταῦθα καὶ Τοῦρκοι, Ἀθίγγανοι, ὀλίγοι Κουτσόβλαχοι, Ρουμᾶνοι, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἑλληγες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε ἦσαν οἱ κύριοι κάτοικοι τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, σήμερον κατόπιν τῶν διωγμῶν ἀνέρχεται εἰς 70 χιλ. καὶ κατοικοῦν εἰς λιμένας τοῦ Εὐξείνου, ὡς ἔμποροι, (Βασιλικό, Σφιζόπολις, Ἀγχίαλος, Πύργος, Βάρνα) ἢ καὶ εἰς μεσογείους πόλεις καὶ χωριά, (Φιλιππούπολις, Στενήμαχος, χωρία τοῦ κάτω Τόντζου).

Ἡ ἀσχολία τῶν κατοίκων καὶ ὁ Βουλγαρικὸς πλοῦτος. Οἱ Βούλγαροι εἶνε λαὸς γεωργικὸς, προσκεκολλημένος εἰς τὴν γῆν, καὶ δουλεύων εἰς μεγαλοκτήμονας. Βιομηχανία οἰκιακὴ εὐρίσκεται εἰς τινὰ χωρία, ἀναξία λόγου, τὸ δ' ἐμπόριον εἶνε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀρμενίων καὶ ξένων ἑταιρειῶν. Καὶ αὕτῃ ἔτι ἡ κτηνοτροφία εἶνε ἐν μικρῷ βαθμῷ διαδεδομένη.

Γεωργία καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν γεωργικῶν σχολῶν, οἱ χωρικοὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἔδαφος ἐπιστημονικῶς, λιπαίνοντες τὸ ἔδαφος καὶ μεταχειριζόμενοι γεωργικὰς μηχανάς. Καλλιεργεῖται τὸ 1)3 τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Τὰ 57 ο]ο τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας κατέχουν οἱ δημητριακοὶ καρποί, κατὰ πρῶτον λόγον σίτος, ἔπειτα ἀραβόσιτος. Τοὺς ἀγροὺς ἀκολουθοῦν οἱ ἄμπελοι. Τὰ λοιπὰ προϊόντα εἶνε καπνὸς (40 ἑκατ. τόννοι, ἐν Ἑλλάδι 50), βάμβαξ, λίνον, κάνναβις, τεύλα, ὀπῶραι. Ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Καζανλίκ εἰς μεγάλην ἔκτασιν καλλιεργοῦνται οἱ ῥοδεῶνες πρὸς παραγωγὴν ροδελαίου.

Ἐκτεταμένα εἶνε καὶ αἱ φυσικαὶ νομαὶ καὶ τὰ τεχνητὰ λιβάδια, ἔνθα ζῶσι ζῶα, (πρόβατα, βόες, βούβαλοι, ἵπποι καὶ χοῖροι (< τῶν ἐν Ἑλλάδι). Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ ὄρνιθοτροφία καὶ ἡ σηροτροφία, (παραγωγή κουκουλιῶν διπλασιῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀνερχομένη εἰς 1,200 τόν. ἑτησίως).

Ἐξαιρετικὸς πλοῦτος εἶνε μικρὸς (< τῆς Ἑλλάδος), συνίσταται δ' οὗτος ἐξ ὀλίγου σιδήρου, χαλκοῦ καὶ γαιανθράκων καὶ ἡ ἐκμετάλλευσίς εἶνε ἀσήμαντος. Ὡς πρὸς τὴν ἀγροτικὴν βιομηχανίαν ἀξία λόγου εἶνε τὰ ἀποστακτικὰ ἐργαστήσια τῶν ῥόδων ἐν Καζανλίκ καὶ Μάγκλις, τινὰ ζαχαροποιεῖα (ἐν Σόφια καὶ Φιλιππουπόλει), ζυθοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα καὶ ὑφαντήρια μετὰξις καὶ λίνου εἰς τινὰς πόλεις.

Συγκοινωνία. Ἡ Βουλγαρία ἐσχάτως ἔχει ἀποκτήσει ἀμαξίτας ὁδοὺς καὶ σιδηροδρομικὸν δίκτυον (< τοῦ Ἑλληνικοῦ) Δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ διατέμνουσι τὸν Αἴμον· ὅλαι σχεδὸν αἱ κύρια πόλεις συνδέονται διὰ σιδηροδρόμου, αἱ δὲ παραδουνάβιοι δι' ἀτμοπλοίων.

Τὸ ἐμπόριον. Ἡ Βουλγαρία, ὡς καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐξάγει ὀλιγώτερα τῶν ὄσων εἰσάγει. Κύρια ἐξαγόμενα προϊόντα εἶνε κατὰ πρῶτον μὲν λόγον δημητριακοὶ καρποὶ καὶ τὰ ψά, κατὰ δεῦτερον δὲ τὸ ῥοδέλαιον, ὁ καπνός, ζῶα καὶ δέρματα. Εἰσάγονται δὲ βιομηχανικὰ καὶ χημικὰ προϊόντα. Τὰς πρῶτας θέσεις τοῦ ἐμπορίου μετὰ τῆς Βουλγαρίας, κατέχει σήμερον ἡ Τουρκία, ἡ Μεγ. Βρετανία, ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Γαλλία. Ὁ ἐπόμενος πίναξ δεικνύει τὸ κατὰ εἶδη ἐμπόριον αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος 1921.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ	Ἀξία εἰς δοχ. κατὰ χιλιάδ.	ΕΞΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑ	Ἀξία εἰς δοχ. κατὰ χιλιάδ.
Ἐλαιον ἐλαίων	2.232	Σίτος εἰς κόκκους	10.043
Ἐλαῖαι	1.858	Κριθή	408
Σάπωνες	1.135	Ἄλευρα	418
Νήματα ἀλεύκαστα	1.180	Φασόλοι	1.747
Σάκκοι καινουργεῖς ἢ μὴ	593	Καπνός εἰς φύλλα	744
Λοιπὰ ἐμπορεύματα	1.130	Εὐλεία πριστή	313
		Αἶγες	1.104
		Πρόβστα	532
		Λοιπὰ ἐμπορεύματα	1.646
Ἐν ὄλῳ	8.128	Ἐν ὄλῳ	16.955

Δ' ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ

ἢ τὸ Βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν καὶ Σλοβήνων.
[250.000 τετρ. χιλ.—12 1]2 ἑκατ. κατ.—50 κάτ ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.]

Ἔκτασις. Οἱ νότιοι Σλάβοι (Γιουγκοσλάβοι), περιλαμβάνουν ὄχι μόνον τοὺς Σέρβους, Κροάτας καὶ Σλοβήνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς Δαλμάτας καὶ Μαυροβούνιους· οὗτοι πάντες ἐγκατεστάθησαν ὡς ἐν ἔθνος κατὰ τὸ Β.Δ. τμήμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα μ. Χ. Πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου, οἱ Σέρβοι ἀπετέλουν τὸ βασίλειον τῆς Σερβίας, τὸ ὁποῖον ἐξετείνετο πρὸς Β. τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τοῦ Δουνάβεως, οἱ Μαυροβούνιοι ἀπετέλουν μικρὸν ἀνεξάρτητον κράτος, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν Αὐστρουγγρικήν μοναρχίαν. Σήμερον τὸ μεγαλυθὲν τῆς κρᾶτος ἐκτείνεται πρὸς Β. 250 χιλιομέτρα πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ πρὸς Δ. μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

Αἱ χῶραι τῆς Νοτιοσλαβίας. Δύναται τις σήμερον εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν νὰ διακρίνη τέσσαρας φυσικὰς περιοχάς· 1) τὴν Σερβίαν μετὰ τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας· 2) τὰς βορείας πεδινὰς χώρας, (Βανάτον, Βάσκα, Σλαβονία, Κροατία)· 3) τὰς χώρας τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων, Καρινόλη, Βοσνία—Ἑρζεγοβίνη, Μαυροβούνιον) καὶ 4) τὴν Ἀδριατικὴν ἀκτὴν, (Δαλματία καὶ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι).

1. Σερβία καὶ Σερβικὴ Μακεδονία.

Μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας, ὀρίζεται ἡ Σερβικὴ Μακεδονία διὰ σειρᾶς ὑψηλῶν ὄρεων, τὰ ὅποια ἕως διακόπτονται κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Μοναστηρίου. Πολλὰ ἄλλα ὄρη περιβάλλουν τὴν ποταμίαν χώραν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τὰ λοιπὰ ὄροπέδια. Τινὰ τούτων ὑπερβαίνουν τὸ ὕψος τῶν 2500 μ., ὡς τὸ Σκάρδον (Σάρ-δᾶγ) Β.Δ., τὸ Καρά-δᾶγ, ἢ Βάβουνα, ὁ Βαρνοῦς (περιστέρι) πρὸς Δ., τὰ Παιονικὰ ὄρη πρὸς Α. Δύο μεγάλαι λίμναι πληροῦν κατὰ μέγα μέρος δύο νοτιοδυτικὰ λεκανοπέδια, ἡ τῆς Ἀχρίδος καὶ τῆς Πρέσπας. Λόγῳ τῆς θέσεως τῆς χώρας ἡ ἐπιρροή τοῦ Μεσογειακοῦ κλίματος εἶνε μικρά, τὰ δὲ δάση εἶνε ὀλίγα καὶ ναννώδη, (δρῦες καὶ λεπτοκαρυαί).

Οι ένταυθα σλαβόφωνοι διαφέρουν τῶν Σέρβων. Μόνον εἰς τὰ Σκόπια καί εἰς τὰ Βελεσσά εἶνε ἀληθεῖς Σέρβοι· οἱ λοιποὶ εἶνε ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων οἱ ὅποιοι παρέλαβον Σλαβικὸν ἰδίωμα, εἰς τινὰς μάλιστα κώμας καὶ χωρία, ὡς καὶ εἰς τὴν μεγίστην πόλιν, τὸ Μοναστήριον, διατηρεῖται καὶ ἡ Ἑλλ. γλῶσσα. Κατὰ τὴν θρησκείαν οἱ πλεῖστοι ἀνήκουν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, ἄλλοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον Σερβικὴν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν ἐξαρχικὴν Βουλγαρικὴν. Ὑπάρχουν καὶ Ἄλβανοὶ καθολικοὶ καὶ ἄλλοι μουσουλμάνοι. Οἱ Τοῦρκοι οἱ ὅποιοι κατεῖχον μεγάλα κτήματα ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1913 νὰ ἐκποιοῦν ταῦτα καὶ νὰ ἀπέρχωνται εἰς Μ. Ἀσίαν

Πάντες σχεδὸν εἶνε γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Τὰ λεκανοπέδια τοῦ Μοναστηρίου, τοῦ Περλεπέ, τοῦ Ἰστίπ, τῶν Σκοπίων, τοῦ Τετόβου, ἡ κοιλάς τοῦ Ἀξιού καὶ τῆς Στρωμνίτσης, ἡ λεκάνη τῆς Δοϊράνης εἶνε εὐφορώτατα.

Καλλιεργεῖται ὁ σίτος, τὸ λίνον, ἡ κἀναβις, ἡ ἄμπελος, ἡ μωρέα, ὁ καπνός, τὸ δ' ἔριον τῶν προβάτων χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ὕφαντουργίαν. Ὅλίγαι κεντρικαὶ πόλεις εἶνε ἐμπορικαί. Εἰς τὸ **Μοναστήριον** εἶνε τὸ τέρμα τῆς ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν σιδηροδρ. γραμμῆς, ἐκ τούτου δὲ εὐκολος εἶνε καὶ ἡ εἰς τὰς δυτικὰς λίμνας συγκοινωνία δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν· ἡ πόλις ἐκπαλαι ἦτο ὁ κύριος σταθμὸς τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἦγεν ἐκ τοῦ Δυρραχίου τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν καὶ τὴν Κων/πολιν. Νῦν ἔχει 65 χιλ. κ.

Ὡς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μοναστηρίου, οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν ἄλλων ἔχει τὴν κυρίαν αὐτοῦ πόλιν, ἡ ὁποία κεῖται εἰς σημεῖον διασταυρώσεων τῶν ὁδῶν. Ἐπὶ τοῦ ἄνω Ἀξιού τὰ **Σκόπια** (50) κατέχουν τὰς διόδους αἱ ὅποιοι ἄγουν 1) εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Μοράβας (B.A.), 2) εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἴβαρ, διὰ τῆς ὁποίας ἀγεί ὁδὸς εἰς τὴν Βοσνίαν (διὰ τῆς Μητροβίτσης καὶ τοῦ Νόδι-παζάρ), 3) εἰς τὴν Βόρ. Ἀλβανίαν (διὰ τοῦ Τετόβου-Πρισρένης) καὶ 4) εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Σόφιας διὰ τοῦ Κιουστενδῆλ. Κατὰ τὸν κατώτερον ῥοῦν τοῦ Ἀξιού κεῖνται οἱ σιδηροδρ. σταθμοὶ τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου Βελεσσά (15), Νεγκοτίν, Καφαδάρ, Γευγελῆ.

Ὁ πρὸς Ν. τῆς Βαβούνας Περλεπὲς ἔχει χάσει τὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ πλησίου κειμένου Μοναστηρίου.

Εἰς τὴν *Παλαιὰν Σερβίαν* συνεχίζεται τὸ ἴζημα τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄξιου διὰ τῆς κοιλάδος τῆς Μοράβας, παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως. Διὰ τῆς φυσικῆς ταύτης ὁδοῦ διέρχεται ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος σιδηροδρ. γραμμὴ πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην· τὸ ὄμαλόν μεθύδριον τοῦ Ἄξιου καὶ τῆς Μοράβας, τὸ ὅποιον διέρχεται ἡ γραμμὴ (παρὰ τὸ Κουμάνεβον) μόλις ὑψοῦται 200 μ. ἐκ τῆς ἐπιφ. τῆς Θαλάσσης.

Ἡ κοιλάς τῆς Μοράβας, μετὰ τῶν παρακειμένων λόφων καὶ χαμηλῶν ὄρεων ἔχει κλίμα ἠπειρωτικόν· τὸ ἔδαφος ἕμως, ὑπὸ τὴν κανονικὴν διανομὴν τῶν βροχῶν, εἶνε εὐφορον, παράγον σίτον, ἀραβόσιτον καὶ ὀπώρας. Ἡ πρὸς Δ. ἕκτασις εἶχεν ἄλλοτε μεγάλα δάση σήμερον ἕμως καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρικοὶ ἢ ἐκτείνονται κῆποι δαμοσκήνων καὶ λειμῶνες μετὰ ὠραίων κτηνῶν. Ἐκάστη οἰκία ἔχει ἀγέλην χοίρων τρεφομένων με ἀραβόσιτον καὶ τυρόγαλα. Τὸ δυτικὸν τοῦτο μέρος τῆς Σερβίας, πρὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Βάσκας καὶ τοῦ Βανάτου ἦτο ὁ σιτεβολὸν τῶν ὀρεινῶν. Ἡ πυκνότης ἐνταῦθα τοῦ πληθυσμοῦ, καίτοι κατὰ χωρία, εἶνε μεγάλη (100 κάτ. εἰς 1 τετρ. χιλιάμ.)

Ἡ πρωτ. [τῆς Σερβίας καὶ ἑλης τῆς Νοτιοσλαβίας *Βελιγράδιον* εἶνε σχετικῶς μικρᾶς σημασίας (140). Ἄλλα κέντρα εἶνε τὸ Ποσιάρεβατς (13) ἢ Κραγούγεβατς (18) πρὸς Δ. ἢ Νις (π. Ναϊσσός), 25 χιλ. κ., κέντρον τῆς ἐνώσεως τῶν σιδηροδρ. γραμμῶν Θεσσαλονίκης—Βελιγραδίου καὶ Κων]πόλεως—Σόφιας—Βελιγραδίου.

2) Αἱ βόρειοι πεδινὰὶ χῶραι.

(Βανάτον, Βάσκα, Σλαβονία, Κροατία).

Αἱ βόρειοι αὗται πεδινὰὶ χῶραι ἐκτείνονται μεσογείως ἐκατέρωθεν τοῦ Σάβου. Εἶνε συνέχεια τοῦ μεγάλου Οὐγγρικοῦ βαθυπέδου εἰς τὸ ὅποιον πλὴν τοῦ Σάβου ῥέουν ὁ Δράβος, ὁ Δούναβις καὶ ὁ Θάις. Εἰς τὰς χώρας ταύτας ἡ πτώσις τῆς βροχῆς εἶνε ἀφθονος, τὸ δὲ μέγιστον τῆς πτώσεως αὐτῆς εἶνε τὴν ἀνοιξιν. Τὸ προσχωσιγενὲς ἔδαφος, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν ἀνοιξιν κατακλύζεται ὑπὸ τῶν πο-

ταμών, εἶνε εὐφορον καλυπτόμενον ὑπὸ σίτου καὶ ἀραβοσίτου.

Εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας κατοικοῦν Σερβοκροάται, ὡς καὶ ἀριθμὸς Οὐγγρων, Γερμανῶν καὶ Ρουμάνων, εἰς τὰς δυτικὰς δὲ Σλοβῆνοι. Ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὴν γεωργίαν, εἶνε δ' ἤπιοι τοὺς τρόπους, διαφέροντες τῶν ὀρειῶν. Μεγίστη ἐνταῦθα πόλις εἶνε ἡ Σουμποτίτσα (90), εἰς τὴν Βάσκαν, πόλις γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ, σπουδαιότερα ὅμως ἡ Ἀγράμι (Ζαγκρέβ, 80), πρωτ. τῆς Κροατίας, ἔχουσα διομηχανίαν μεταξίνων ὑψοσμάτων.

3) Αἱ χώραι τῶν Ἰλλυρικῶν Ἄλπεων.

Αἱ Ἰλλυρικαὶ (ἢ Διναρικαὶ) Ἄλπεις κατέχουν τὸ μέγιστον τμήμα τῆς Νοτιοσλαβίας, ἔχουσαι μῆκος καὶ πλάτος ἴσον πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ὄρη ταῦτα συνίστανται ἐκ σειρᾶς ὄροπεδίων καὶ ὄροσειρῶν, αἱ ὁποῖαι διευθύνονται παραλλήλως πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος ὡς σύνδεσμος τῶν Ἀνατολικῶν Ἄλπεων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς Πίνδου. Βορειότατα, κατὰ τὰς χώρας Καρνιόλην καὶ Κροατίαν, στενοῦνται εἰς πλάτος 50 χιλιομ. Ἀπὸ τῆς Δαλματίας καὶ Βοσνίας αἱ παράλληλοι ὄροσειραὶ πληθύνονται, διατρέχουσαι οὐ μόνον τὰς χώρας ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐρζεγοδίνην τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὴν Σερβίαν. Ὑψιστον ὄρος τούτων εἶνε ὁ Δαρμίτωρ (2528 μ.), ἐν τῇ Μαυροβουνίῳ. Πάντα τὰ ὄρη ταῦτα, κατ' ἐξοχὴν ἀσβεστολιθικά, περιβάλλουν ὄροπέδια καὶ λεκάνας ὑψηλάς· τὰ ὕδατα διεισδύουν εἰς ταῦτα διὰ καταβοθρῶν, φαινόμενον εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἢ ἐν Ἑλλάδι, χαρακτηριζόμενον διὰ τοῦ ὀνόματος *κάρστ*. Ἡ χημικὴ ἀποσύνθεσις τοῦ ἀσβεστώδους πετρώματος παρέχει εἶδος ἐρυθρᾶς ἀργύλου, ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται εἰς τὸν πυθμῆνα τῶν κλειστῶν τούτων ὄροπεδίων καὶ λεκανῶν. Οἱ πυθμῆνες συνήθως διαμένουν ξηροί, σπανίως δὲ διατηρεῖται τὸ ὕδωρ σχηματίζων λίμνας (Λαβεᾶτις ἢ τοῦ Σκούταρι).

Ἡ ἀνατολικὴ ζώνη τῶν ὀρέων τούτων, ἢ ὁποῖα ἐκτείνεται εἰς τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ μέρος τῆς Κροατίας, ἔχει ὄφιν χλοεράν. Πυκνὰ καὶ ὑψηλὰ δένδρα (ἰδίως δρυεὺς) φυλλοροοῦν, βελονόφυλλα δ' ἀνέρχονται μέχρι 1600 καὶ 1700 μ. Ἀνωθεν τούτων ἐκτείνονται ἄλπεια νομαί. Τὴν χλοεράν ταύτην ζώνην διατρέχουν

οί παραπόταμοι τῆς Μοράβας καὶ τοῦ Σάβου διὰ μέσου στενῶν κοιλάδων μὲ ἀποτόμους ἔχθας (Δρίνας, Βόσνας, Βέρβας, Οὔνας). Αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας ἀναγκάζονται νὰ ἀκολουθοῦν τὰς ράχεις τῶν ὄρεων, αἱ ὁποῖαι ἐξ Α. πρὸς Δ. καθίστανται ὑψηλότεραι καὶ ἐπὶ μᾶλλον δύσβατοι. Τὰ πρὸς νότον μεγάλα ὄροπέδια, ὡς τὸ Κοσσυφοπέδιον (τῆς Πρισερένης καὶ Διάκοβας), τὸ τῆς Πριστίνης καὶ Μητροδίτσης καλύπτονται ὑπὸ δημητριακῶν καρπῶν, μηλεῶν, ἀχλαδεῶν, καστανεῶν. Ἡ κεντρικὴ καὶ βόρειος Βοσνία εἶνε πλήρης ὠραίων δασῶν, λειμώνων, κήπων, αἱ δ' οἰκίαι τῶν χωρίων καλύπτονται ὑπὸ τῶν κλάδων τῶν δαμασκηνεῶν.

Διάφορον ὄψιν ἔχει ἡ δυτικὴ ζώνη, ἡ περιοχὴ τοῦ κάρστ. Ἐν ταῦθα κανονικαὶ κοιλάδες ἐλλείπουν σχεδὸν ἐντελῶς. Δύο μόνον ἀνοίγονται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν ἢ τοῦ Νάρωνος ποταμοῦ (Ναρέντα) ἐν τῇ Ἐρζεγοβίῃ καὶ ἡ τοῦ Δρίλωνος (Δρίνου), ἡ ὁποῖα ἕμως ἀνήκει εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Οἱ λοιποὶ ποταμοί, διαβιβρώσκοντες τὰ ὄρη ὡς χαράδραι, καταπίνονται κατὰ ἐκτεταμένα ὄροπέδια, ἢ εἰσδύουσι εἰς τὸ ἔδαφος διὰ καταβοθρῶν. Αἱ χαμηλαὶ πηγαὶ εἶνε σπάνιαι, παρ' ὅλην δὲ τὴν ἀφθόνως πίπτουσαν βροχὴν ἐπικρατεῖ λειψυδρία, ἰδίᾳ τὸ θέρος. Δάση ἐλλείπουν, ἐν γένει δ' ἡ ζώνη αὕτη ὁμοιάζει πρὸς ἔρημον.

Αἱ ἄξιαι λόγου πόλεις εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνατολικὴν ζώνην. Πρωτ. τῆς Βοσνίας εἶνε τὸ Σεράγεβο (52) νοτιανατολ. ταύτης εἶνε τὸ Νόβι-παζάρ (13), ἡ Πριστίνα (18) καὶ ἡ Πρισερένη (22). Εἰς τὸ ἄλλοτε ἐλεύθερον Μαυροβούνιον ἡ Κετίγνη καὶ τὸ Νίκτσις ἀριθμοῦν μόλις ἀνὰ 5 χιλ. κ., ἐνῶ ἡ Ποδγορίτσα ἔχει 15 χιλ., ἔνεκα τῆς ἐνταῦθα εὐφορίας τῆς πεδιάδος κατὰ τὴν λίμνην τοῦ Σκούταρι. Εἰς τὴν Ἐρζεγοβίην εἶνε ἡ Μοστάρη (16), εἰς δὲ τὴν Καρνιόλην, Β. Δ., ἡ Λουμπλιάνη ἢ Λαϊβάχη (60), βιομηχανικὴ πόλις παρὰ τὸν Σάβον· διὰ ταύτης ἡ ἐκ Βελιγραδίου σιδηροδρ. γραμμὴ ὑπερβαίνει τὰ ὄρη καὶ κατέρχεται εἰς Τεργέστην, συνδέουσα αὐτῷ τὴν κοιλάδα τοῦ Σάβου μὲ τῆς Ἀδριατικῆς.

4) Ἀδριατικὴ ἀκτὴ.

[Δαλματία καὶ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι].

Ἡ Δαλματία κατέχει τὸ μέρος τῶν Ἰλλυρικῶν Ἀλπεων καὶ

των δροπεδίων, τὸ ὁποῖον καταπίπτει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἢ κλι-
σις αὐτῆς καὶ αἱ παράκτια νῆσοι δεικνύουσι, ὅτι μέγα μέρος τῆς
χώρας ἔχει κατακρημνισθῆ εἰς τὴν θάλασσαν. Αἱ Ἰλλυρικαὶ νῆσοι
ἦσαν ἄλλοτε ἠγνωμένοι μετὰ τῶν ὑψηλῶν μερῶν τῆς Νοτιοσλαβίας.
Αἱ ἀκταὶ ἐνταῦθα εἶνε ἀπόκρημοι. Στενὰ μόνον παράλια τῆς Δαλ-
ματίας, δεχόμενα ἄφθονον βροχὴν, καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν βορείων
ἀνέμων, ἀναπτύσσουσι ἀειθαλῆ Μεσογειακὴν βλάστησιν. Καλλιερ-
γεῖται ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ ῥοδέα, ἡ μωρέα, ἡ συκὴ καὶ ἡ
ἀμυγδαλέα. Ὁ κόσμος οὗτος χωρίζεται ἐντελῶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς
Νοτιοσλαβίας· ἐν τούτοις καὶ ἐνταῦθα κατόκησαν Σλάβοι, καὶ ἐκ
ποιμένων ἐγίναν ναυτικοί. Περίφημοι εἶνε οἱ στενοὶ κόλποι καὶ λι-
μένες τοῦ Καττάρου καὶ τοῦ Σεβενίκου. Κατάλληλοι ὁμοῦς λιμένες
διὰ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην εἶνε αἱ βορειότεροι τῆς Δαλματίας
κείμεναι Φιούμη καὶ Τεργέστη, οἱ ὅποιοι συνδεθέντες μετὰ τῆς
Βιέννης καὶ τῆς Βουδαπέστης διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ηὔξη-
θησαν ὡς μεγάλαί πόλεις. Ἡ Δαλματικὴ πόλις Ζάρα (36), ἀνήκει
εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄλλοι δὲ λιμένες, τὸ Σεβένικον (30), ἡ Σπάλατος
(31), ἡ Παγοῦσα (14), καὶ τὸ Καστελνουόβο, (εἰς τὴν εἴσοδον
τοῦ κόλπου τοῦ Καττάρου) συνεδέθησαν ἐσχάτως μετὰ τῆς ἐνδο-
χώρας διὰ πολυδαπάνων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν.

Ὁ πλοῦτος τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τὸ ἐμπόριον.
Τὸ κράτος τῆς Νοτιοσλαβίας συνεστάθη διὰ τῆς ἐνώσεως χωρῶν,
αἱ ὁποῖαι διαφέρουσι ἀλλήλων οἱ δ' ἐν αὐταῖς λαοὶ ἐξῆσαν πολιτικῶς
κατὰ τρόπον ἀνεξάρτητον. Διδεῖν εἶνε ἀδύνατον νὰ προῖδῃ τις ἂν ἡ
μεταπολεμικὴ αὐτῆ πολιτικὴ ἔνωσις θὰ φέρῃ καὶ ἠγνωμένην οἰκονο-
μικὴν κατεύθυνσιν. Ἡ πρώτη προσπάθεια συνίσταται εἰς τὴν αὐξή-
σιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας δι' ἀμαξιτῶν καὶ σιδηρῶν ὁδῶν.

Μέχρις ἐσχάτων αἱ χώραι αὐταὶ εἶχον μικρὰν συγκοινωνίαν.
Εἰς πλείστας περιοχάς, μακρὰν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, οἱ
κάτοικοι ζοῦν ἔτι ὡς πρὸ ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ αἰώνων. Ἐνδύονται ἐνδύ-
ματα ὑφ' αὐτῶν ὑφαινόμενα ἐκ τῆς πρώτης ὕλης καὶ κοσμοῦν ταῦτα
δι' ὠραίων κεντημάτων. Τρώγουσι προϊόντα τῶν πέριξ ἀγρῶν αὐτῶν,
ἀραβόσιτον, πιπερέας, φασιόλους, ἀγγούρια, ψά, γάλα, κρέας πτη-
νῶν καὶ κτηνῶν. Τὰ 85 % ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν

κτηνοτροφίαν. Ἐκ τῶν **γεωργικῶν** προϊόντων ἀφθονώτερα εἶνε δημητριακοὶ καρποὶ (1), ὄρυζα, γεώμηλα, φασιόλοι, καπνὸς 22 ἑκατ. τόν. κánaβις, μῆλα, δαμάσκηνα. Ἡ **βιομηχανία** τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων εἰς τὰς βερείους ἐπαρχίας εἶνε ἀξία λόγου, (ζάκχαρις, μαρμελάδαι, συμπεπυκνωμένον γάλα, ζυθος), ἡ ὕφαντουργία ὁμοῦ καὶ ἡ μηχανουργία εἶνε μετριώταται.

Ἡ Νοτιοσλαβία περιέχει ἐνιαχοῦ καὶ ὄρυκτά. Τούτων μεταχειρίζεται ἐτησίως λιγνίτην (3 1]2 ἑκατ. τόν.), χαλκὸν (40 χιλ.τόν.) καὶ μικροτέρας ποσότητος σιδήρου, μολύβδου καὶ μαγνησίας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐννοεῖ τις, ὅτι ἡ Νοτιοσλαβία εἰσάγει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ προϊόντα βιομηχανικά, καὶ ἐξάγει ἀντ' αὐτῶν γεωργικά καὶ κτηνοτροφικά. Κύρια ἐξαγόμενα προϊόντα εἶνε δημητριακοὶ (ἐκ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας), δαμάσκηνα, ξυλεῖα (τῆς Βοσνίας καὶ Κερνιόλης), σίγος καὶ ἰχθύες (τῆς Δαλματίας), καπνὸς (τῆς Μακεδονίας), βόες, ἀγελάδες πρόβατα καὶ ἔρια.

Τὸ ἐμπόριον διεξάγεται κυρίως διὰ ξηρᾶς. Ἡ πρὸς τὸ Ἄδριτικὸν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Νάρωνος σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἐνοεῖ ὠρισμένας χώρας, τὴν Ἑρζεγοβίνην καὶ τὴν Βοσνίαν, τὰ δ' ἐπίνεια Ῥαγοῦσα καὶ Καστελνιούβο εἶνε μικρά. Αἱ σπουδαιότεραι σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ Ἀγράμης—Φιούμης καὶ Λιουμπλιάνης—Τεργέστης, λήγουν βεβαίως εἰς μεγάλους ἐμπορικοὺς λιμένας, ἀλλ' ἡ μὲν Φιούμη εἶνε ὑπὸ Ἰταλικὴν ἐπιρροὴν πόλις, ἡ δὲ Τεργέστη Ἰταλική· διὰ τοῦτο ἐπερατώθη ἐσχάτως ἡ διὰ μέσου τῶν ὁρέων γραμμὴ, ἡ ὁποία ἐκ τῆς Ἀγράμης τελευτᾷ εἰς τὸ Σεβενίκον καὶ τὸ Σπάλατον.

Ἡ εὐκολωτέρα ὁμοῦ ἐμπορικὴ διέξοδος τῆς Σερβίας εἶνε πρὸς τὸ Αἰγαῖον. Διὸ ζητεῖ ἡ Σερβία ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παραχώρησιν ἐλευθέρας ζώνης ἐν τῷ λιμένι Θεσσαλονίκης, ὅπως διεξάγει τὸ ἴδιον αὐτῆς ἐμπόριον.

Τὸ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον κατὰ τὸ 1921 εἶχεν ὡς ἐξῆς:

(1) Ἡ Νοτιοσλαβία κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀραβοσίτου κατατάσσεται εἰς τὴν δευτέραν θέσιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, κατὰ δὲ τὴν παραγωγὴν τοῦ σίτου εἰς τὴν πέμπτην (ὀγδόην ὄλου τοῦ κόσμου)..

Εισαγωγή ἐξ Ἑλλάδος	Ἀξία εἰς χιλ. δε.	Ἐξαγωγή εἰς Ἑλλάδα	Ἀξία εἰς χιλ. δε.
Ἔρια καὶ τρίχες ζώων ἀκατέργαστοι	2.250	Βόες καὶ ἀγελάδες ἄνω τῶν 140 δεκάδ. . . .	10.586
Δέρματα ἀκατέργαστα	400	Βούβαλοι	544
Βύρσαι καὶ πέλματα .	214	Ἴπποι, ἡμίον. καὶ πῶλοι	6.921
Σταφίς (διαφ. εἰδῶν) .	1.167	Αἴγες	2.896
Σοκκ	415	Πρόβατα	7.100
Καπνὸς εἰς φύλλα . .	887	Χοῖροι	237
Ἐλαιον ἐλαιῶν	1.055	Κρέατα ἀλίπαστα κλπ.	328
Πυρυνέλαιον	337	Σίτος εἰς κόκκους . .	2.246
Ἐλαταὶ ἐν γένει . . .	457	Ἀραβόσιτος	4.630
Σάπωνες	2.708	Κριθὴ	2.650
Οἶνοι	725	Ἄλευρα	795
Βάμβαξ ἐκκοκισμένος	300	Ἵορυζα κατεργασμένη	374
Νήματα λελευκ. ἢ μὴ	20.300	Γεώμηλα	611
Δρίλλια (ἀλατζάδες)	7.800	Φασόλοι	6.820
Κουκουλόσπορος . . .	516	Μήλα	397
Αὐτοκίνητοι ἄμαξαι. .	850	Δαμάσκηνα ξηρὰ . . .	220
Λοιπὰ ἐμπορεύματα . .	7.200	Κάνναβις ἀκατέργ. . .	535
		Εὐλεία ποικίλη	8.494
		Σχοινία	402
		Λοιπὰ ἐμπορεύματα .	4.870
Σύνολον	48.531	Σύνολον	64.826

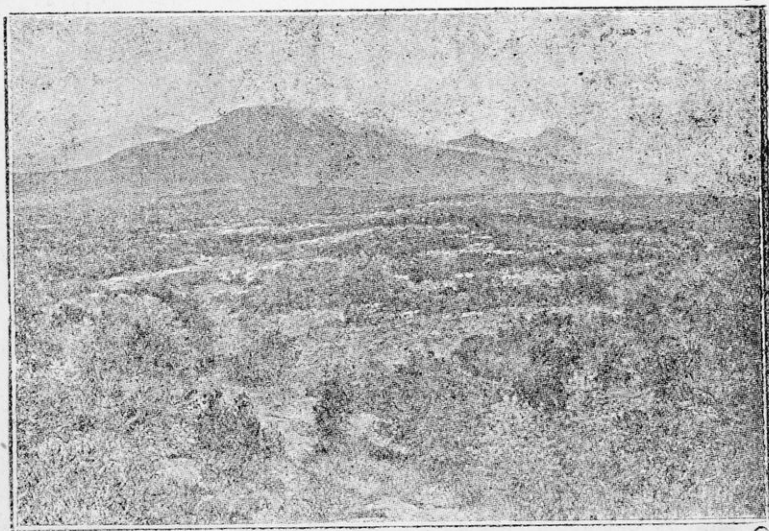
ALBANIA

(25.000 τετρ. χιλίωμ. 1 ἑκατ. κατ. 40 κάτ. ἀνὰ 1 τετρ. χιλ.)

Ἡ ἕσις καὶ ὄρια. Ἡ Ἄλβανία εἶνε ἡ ὄρεινὴ κατὰ τὸ πλεῖστον χώρα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξύ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἠπείρου, περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Βόρειον Ἠπειρον. Φυσικὰ αὐτῆς ὄρια εἶνε πρὸς Β. μὲν αἱ Ἀλβανικαὶ Ἄλπεις (τμήμα τῶν Ἰλλυρικῶν), πρὸς Α. δ' ὁ Σκάρδος καὶ ἡ λίμνη τῆς Ἀχρίδος. Ἀλλὰ πρὸς Ν. οὐδὲν φυσικὸν ὄριον ὀρίζουν ταύτην τῆς Ἑλλάδος· ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἔχει ὑπερβῆ τὸ φυσικὸν πρὸς Ν. αὐτῆς ὄριον,

δηλ. τὸν Γενοῦσον ποταμὸν (κ. Σκοῦμπι) καὶ κατοικεῖ σποραδικῶς ἐν μέσῳ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ πεδινὴ Ἀλβανία. Τὰ περιβάλλοντα τὴν χώραν ὄρη ἀποκλείου τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ ξηρᾶς· ἀλλὰ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπλοῦται σειρά πεδιάδων, αἱ ὁποῖαι ὑψοῦνται πρὸς τὴν ἐνδοχώραν ὀμαλῶς ὡς κοιλάδες. Ἀπὸ τῶν Δαλματικῶν ἀκτῶν μέχρι τῶν Κεραυνίων ὄρεων τὰ παράλια δὲν παρουσιάζουν, ὡς εἰς ἐκείνας, τὰς παραλλήλους ὄροσειράς πρὸς τὰς ἀκτᾶς, ἀλλ' αἱ ὄροσειραὶ διευθύνονται πρὸς τὰς ἀκτᾶς πλαγίως. Αἱ προσχωσιγενεῖς αὗται πεδιάδες διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν· ἡ βορειοτάτη, ἡ τῆς Ζαδρίνας, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Βογιάνα, ἡ τοῦ Δυρραχίου ὑπὸ τοῦ Οὐλουλέως καὶ ἡ ἀργιλώδης πεδιάς τῆς Μουζακιάς, ἡ καὶ εὐφορωτάτη, διαρρέεται ὑπὸ τοῦ Γενούσου, τοῦ Ἀψου καὶ τοῦ Ἀφου.

Εἰκ. 12 Θαμνώδης βλάστησις ἐν Ἀλβανίᾳ.

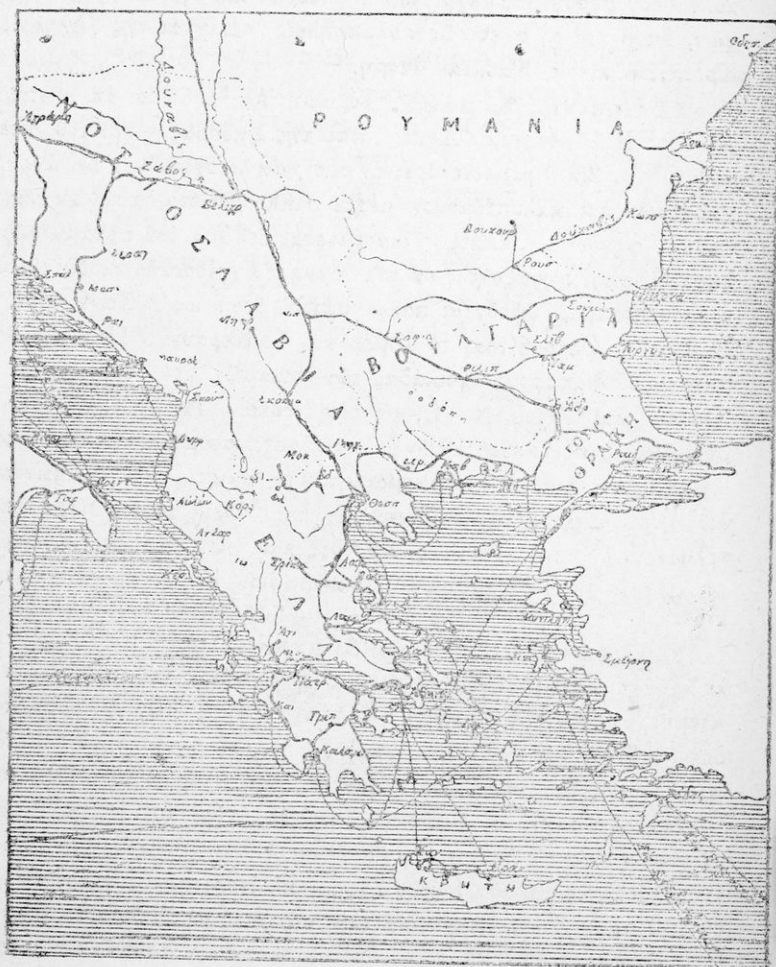
Αἱ πεδιάδες αὗται κατὰ τὸν χειμῶνα κατακλύζονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν καὶ μεταβάλλονται εἰς ἕλη καὶ λιμνοθαλάσσας· καίτοι ἐκ φύσεως εὐφοροὶ, ἡ ἐλονοσία ἀπομακρύνει τοὺς κατοίκους τῶν πα.

ραλίων και μόνον μικρά ἔκτασις καλλιεργεῖται διὰ δημητριακῶν καρπῶν, λίνου και καπνοῦ. Τὰ εἶδη ταῦτα τῆς καλλιεργείας ἐξακολουθοῦν μεσογείως μέχρι τῶν ξηροτέρων και ὑγιεινοτέρων περιοχῶν, ἔπου και αἱ σχετικῶς πολυπληθεῖς πολίχραι τῆς Ἑλβανίας Κρόα, Τύραννα, Καβάϊα, Φίερη.

Ἡ ὄρεινὴ Ἑλβανία. Τὰ ὄρη ἐν Ἑλβανία ἐπικρατοῦν. Αἱ πρὸς Β. Ἑλβανικαὶ Ἑλπεις, ἀπὸ τῆς Σκόδρας μέχρι τοῦ Ἰπέκ (ὑψ. μέχρι 2500 μ.) εἶνε ὄρεινὸν σύστημα διεσχισμένον δι' ἀγρίων χαραδρῶν και καλυπτόμενον μέχρι 1600 μ. ὑπὸ δασῶν ἐκ σφενδάμων, φηγῶν και ἑλατῶν· διατέμνεται δι' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος (Δρίν), πηγάζοντος ἐκ τῆς λίμνης Ἀχρίδος. Πρὸς Ν. τοῦ Γενούσου ποταμοῦ ὑφούονται πάλιν ὑψηλὰ ὄρη, ὡς ἡ Κανδαουῖα, ἡ Καμνά, ἡ Ὀστρεβίτσα, τὸ Τομόρ και τὰ Κεραῦνια. Πάντα ταῦτα ἀπομονοῦν διαφόρους κοιλάδας τῶν ποταμῶν Γενούσου, Δεβόλη, Ὀσοῦμ και Ἀφού. Ν. Α., εἰς τὴν Βόρειον Ἠπειρον, αἱ ὄρειναι στολιδώσεις τῶν ἀσβεστωδῶν ὄρέων, διασταυροῦμεναι μετὰ τῶν γρανιτικῶν πετρωμάτων και μαρμαρυγιακῶν σχιστολίθων τῆς Πίνδου, διαμορφώνουν τριπλὴν λεκάνην. Τὰ δύο βόρεια αὐτῆς μέρη ἀποτελοῦν τὰ λεκανοπέδια τῆς Ἀχρίδος και τῆς Πρέσπας (ιδ. Σερβ. Μακεδονίαν), τὸ δὲ νότιον τὸ λεκανοπέδιον Κορυτσᾶς—Βιγλίστης ἔνθα ὁ ἀνώτερος ροῦς τοῦ Δεβόλη (παραποτάμου τοῦ Ἀφού).

Κλίμα και βλάστησις. Αἱ παράλιοι πεδιάδες και αἱ κοιλάδες ἔχουν τὸ μεσογειακὸν κλίμα· ἡ γλυκύτης τοῦ χειμῶνος διακόπτεται μόνον, ὅταν πνέῃ ὁ βόρειος ἄνεμος τῶν χιονοσκεπῶν ὄρέων. Τὸ θέρος εἶνε θερμὸν και ξηρὸν. Οὕτω τὸ κλίμα ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, και μάλιστα πρὸς τὸ τῆς Ἠπειροῦ. Ἡ ἐλαία, ἡ συκῆ, ἡ ἄμπελος, ἡ μωρέα, ἐδρῖσκονται πανταχοῦ, μέχρις ὑψ. 600 ἢ 700 μ., ὁμοία δὲ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν θαμνώδης βλάστησις καλύπτει τοὺς λόφους και τοὺς προβούρους. Ὑπὲρ τὰ 700 μ. ἡ χλωρίς παρουσιάζεται συνήθως ὡς δένδρα ἐκ πλατάνων, δρυῶν, φηγῶν, ἑλατῶν. Ἀλλὰ σπανίως ταῦτα ἀποτελοῦν ἀληθῆ δάση· συνήθως εἶνε ἀθροίσματα ναννωδῶν δένδρων.

Οἱ κάτοικοι. Οἱ Ἑλβανοὶ καλοῦσιν ἑαυτοὺς Σκιπετάρ, θεωροῦνται δ' ὡς ἀπόγονοι τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Ἰλλυ-

Εις. 13. 'Η σιδηροδρομική καὶ ἡ θαλασσία συγκοινωνία
τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν

ρικῆς χερσονήσου, τῶν Πελασγῶν (Ἰλλυρῶν). Ὁ κοινωτικὸς αὐτῶν βίος εἶνε ἀρχαῖκός. Οἱ πρὸς Β. τοῦ Γενούσου ποταμοῦ διαφέρουν τῶν Νοτίων. Οἱ **Βόρειοι Ἀλβανοὶ ἢ Γκέκηδες** διατηροῦν καθαρώτερον τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν τύπον ἢ οἱ Νότιοι. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶνε ἀρχαιότατη, ὁ γεωγράφος Στράβων, ἀναφέρει, ὅτι ἡ Ἐγνατία ὁδός, ἣ ὁποία διέρχεται διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Βενούσου ποταμοῦ, διήρει τοὺς Ἡπειρώτας τῶν Ἰλλυριῶν. Οἱ Γκέκηδες, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται καὶ Μελισσάροι, διαιροῦνται εἰς πεντήκοντα περίπου φυλάς καὶ ἀγαποῦν τὸν ἐλεύθερον βίον, κατοικοῦν συνήθως εἰς πύργους καὶ διατηροῦν τὸ ἔθιμον τῆς οἰκογενειακῆς ἐκδικήσεως.

Οἱ δὲ **Νότιοι Ἀλβανοὶ ἢ Τόσκηδες** διαφέρουν κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα, εἶνε δὲ μᾶλλον πεπολιτισμένοι.

Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν διαιροῦνται εἰς δυτικὸς χριστιανούς (πρὸς Β.), διακρινόμενοι διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν Μιρδιτῶν, εἰς **μωαμεθανούς** (ἡ περιοχὴ τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Β. Ἡπέρου). Οἱ μᾶλλον ἔμως ἀνεπτυγμένοι κάτοικοι τῆς Β. Ἡπέρου εἶνε οἱ Ἕλληγες, οἱ ὁποῖοι κατέχουν τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς πόλεις Κορυτσάν, Δέλβινον, Ἀργυρόκαστρον, Αὐλῶνα καὶ Δυρράχιον.

Ὄικονομικὴ κατάστασις. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀκριθεῖ γνῶσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ νεοσυστάτου καὶ ὀλίγον πεπολιτισμένου τούτου κράτους. Οἱ Ἀλβανοὶ εἶνε κυρίως ποιμένες. Ἐκάστη οἰκογένεια κατέχει ἀριθμὸν προβάτων καὶ αἰγῶν, ἔπου δ' ἡ καλλιέργεια εἶνε δυνατὴ ἔχει τὸν ἀγρὸν καὶ τὸν κηπόν της. Σίτος καλλιεργεῖται ὀλίγος· ἡ τροφή τοῦ ὄρεινοῦ Ἀλβανοῦ συνίσταται εἰς ἄρτον ἐξ ἀραβοσίτου, εἰς γάλα καὶ ψά.

Τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς ἀειθαλοῦς ζώνης (ἔλαιον, οἶνος, ὀπώραι), ὀλίγα ἐκ τῶν κτηνοτροφικῶν (δέρματα, ἔριον, ζῆα) καὶ ὀλίγη ξυλεῖα ἐξάγονται εἰς τὴν Τεργέστην, τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Εἰσάγονται δὲ καφές, ὄρυζα, ὑφάσματα, ἔπλα καὶ κατεργασμένα μέταλλα. Τὸ ἐμπόριον κωλύεται, διότι ἔλλειπει σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, καὶ αὐταὶ δ' αἱ ἀμαξιτοὶ ὁδοὶ εἶνε ἐλάχισταί. Μόνον ἐκ τοῦ Μοναστηρίου διὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων διασχιζοῦν ἀμαξιτοὶ μέχρι τῶν Ἀγίων Σαράντα.

Αἱ πόλεις. Ἡ μέγιστη πόλις τῆς Ἑλθανίας εἶνε ἡ Σκόδρα ἢ Σκούταρι (45) πρὸς Β. καὶ παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην, (οἱ πλείστοι κάτ. μωαμεθανοί). Μεσόγειοι νοτιώτερον ἐν μέσῳ ἐλαιῶνων εἶνε ἡ Κρόα, (6), τὰ Τύραννα, ἡ πρωτ. (18), ἡ Καβάια, ἡ Φιέρη (ἐν τῇ Μουζακιᾷ), τὸ Ἀργυρόκαστρον (10), τὸ Δέλδινον (κατὰ τὴν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἀγίους Σαράντα ὁδόν). Μεσογειότεραι εἶνε τὸ Βεράτιον (15), τὸ Ἐλθασσάν καὶ ἡ ὠραία Κορυτσά (20), τὴν ὁποίαν ἔχουν προαγάγει οἱ Ἕλληγες εἰς Εὐρωπαϊκὴν πόλιν. Θαλάσσιοι δὲ λιμένες τῆς Ἑλθανίας πλὴν τῶν Ἀγίων Σαράντα εἶνε, ἡ Ἀθλῶν (10) εἰς λιμένα ἀσφαλῆ, τὸ Δυεράχιον (6), σπουδαῖος πάλαι λιμὴν, σήμερον ὅμως μικρᾶς σημασίας. Ἀξιολογώτερος εἶνε ὁ πρὸς Β. Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Μεδοῦης, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ λάθῃ σπουδαίαν σημασίαν ὅταν συνδεθῇ διὰ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μετὰ τῆς Σερβίας, ἡ γραμμὴ αὕτη μέλλει νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Κοσσυφοπεδίου καὶ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Σερβικοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὴν Πριστινάν.

Τὰ μετὰ τῆς Ἑλλάδος σύνορα τῆς Ἑλθανίας δὲν εἶνε ἀκόμη καθωρισμένα, διὰ τοῦτο εἶνε κλειστά ἔτι εἰς τὸ μεταξὺ τῶν χωρῶν τούτων ἐμπόριον.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

Ι. Ἦψη ὁρέων κατὰ μέτρα

Ἄλυμπος	2985	Ἀθαμανικά ὄρη (Ἠπειρος)	2393
Ἐρίλον (Βουλγ.)	2924	Αἶμος (Βαλκάνια)	2375
Ἄρβηλος (Βουλγ.)	2681	Κυλλήνη (Πελοπον.)	2371
Βόιον (Πίνδου)	2574	Τυμφρηστὸς (Αἰτωλ.)	2315
Βαρνοῦς (Δ. Μακεδ.)	2532	Ῥοδόπη	2188
Δορμίτωρ (Ἰλλ. Ἀλ.)	2528	Κεραῦνια	2025
Βόρας (Μακεδ.)	2525	Ἄσσα (Θεσσαλία)	1978
Σκάροδος (Ἀλβ.)	2524	Ἄθως (Ἄγ. ὄρος)	1978
Παρνασσός	2522	Ἐλικὼν	1749
Κόραξ	2510	Δίρφυς (Εὐβοία)	1745
Ἰδη (Κρήτης)	2498	Πήλιον (Θεσσαλίας)	1618
Λευκά ὄρη (Κρήτ.)	2440	Πάρνης	1412
Ταῦγετος (Πελοπ.)	2409	Ἰμμηττός	1027

2. Μήκη ποταμῶν κατὰ χιλιόμετρα.

Δούναβις	2900	Ἀλιάκμων	250
Σάβος	690	Ἀχελῷος	230
Δράβος	630	Πηνειὸς—Ἐνιπεὸς	210
Ἐβρος	550	Ἄψος	210
Ἀξιὸς	380	Ἀλφειὸς—Ἐλίσσων	150
Στρυμῶν	375	Ἀραχθὸς	130
Τόντζος (Βουλγ.)	360	Εὐρώτας	115
Ἰσκερος (Βουλγ.)	350	Φωκικὸς—Κηφισὸς	110
Νέστος	280	Σπερχειδὸς	90
Ἄφῶς	260	Πάμισος	60

3. Ἐπιφάνεια λιμνῶν κατὰ τετραγ. χιλιόμετρα

Πρέσπας	290	Ὅστρόβου	70
Λουχνίτις (Ἀχρίδος)	285	Γιαννιτσῶν	45
Λαβεάτις (Σκόδρας)	285	Ἁγ. Βασιλείου (Μακεδ.)	45
Κερκινίτις (Μακεδ.)	150	Παμβῶτις (Ἴωαν.)	40
Βόλβη (Μακεδ.)	130	Φενεδῶς	30
Τριχωνίς	130	Καστορείας	25

Νῆσοι	Τετραγ. Κάτοικοι χιλιόμε. κατὰ χιλ.	Νῆσοι	Τετραγ. Κάτοικοι χιλιόμε. κατὰ χιλ.
Πελοπόννησος	20.650 1.000	Κύθηρα	260 10
[Κύπρος]	9.300 320	[Ἴμβρος]	260 8
Κρήτη	8.620 350	Ἰκαρία	257 12
Εὐβοία	3.600 125	Σκύρος	202 3
Λέσβος (Μυτ.)	1.700 142	Πάρος	200 7
[Ρόδος]	1.500 50	Τήνος	200 11
Χίος	860 63	Σαλαμίς	93 12
Κεφαλληνία	720 55	Σῆρος	86 25
Κέρκυρα	520 93	Αἴγινα	82 9
Σάμος	490 50	Ἵδρα	50 4 ;
Δῆμος	480 30	Ψαρά	41 1 ;
Νάξος	440 16	Σπέτσαι	21 3 ;
Ζάκυνθος	400 38		
Θάσος	400 12		
Ἄνδρος	385 17		
Λευκάς	290 26		

Σ. Πέναξ τῶν μεγίστων πόλεων κατὰ χιλ. κατοίκ.

Κωνσταντινούπολις	1.000	Σέρραι	30
Ἀθήναι	500	Ἐάνθη	27
Θεσσαλονίκη	250	Κέρκυρα	27
Πειραιεὺς	200	Σλίβνον (Βουλγ.)	25
Βελιγράδιον	140	Νις (Σερβ.)	25
Σόφια	120	Ἡράκλειον (Κρήτ.)	25
Σουμβοτίτσα (Νοτιοσ.)	90	Χανιά	25
Ἀγρᾶμη »	80	Σούμλα (Βουλγ.)	24
Μοναστήριον »	65	Πλεύνα (Βουλγ.)	23
Πάτραι	60	Στάρα Ζαγορά	22
Λιουμπλιάνη (Νοτ.)	60	Πρισρένη (Νοτιοσ.)	22
Φιλιππούπολις (Βουλ.)	60	Τρίκκαλα	21
Ἀδριανούπολις	55	Λάρισσα	21
Σεράγεβον (Νοτιοσ.)	52	Καλάμαι	21
Καβάλα	50	Ῥαιδεστός	20
Σκόπια (Σερβ.Μακ.)	50	Μυτιλήνη	20
Σόδρα (Ἀλβ.)	45	Τατάρ Παζαριζίκ	20
Ρουσσούκιον (Βουλγ.)	45	Ἐλθασσάν	20
Βάρνα (Βουλγ.)	40	Κορυτσά	20
Βόλος	40	Ἐρμούπολις	19
Κομοτίνη	40	Τύραγκα (Ἀλβ.)	18
Δράμα	30		

- (σ1) - 51 119F 115602

201 19 π05-19 10' 110 19

π00, σ0'x1252 10 1-10 10 1109 (52)

~~150-15~~ 552 19 π05-19 10' 110 19
- 51 119F 55x52 55' 110 9F+5

σ' 119690' 9F+5 15+9+5 10' 15+5

11' 115 π4σπ02 π50' 229+50' 91

7

9

024000027929

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1000/95

Τιμοκατάλογος Νέων Διδακτικῶν Βιβλίων

περὶ εὐμεθόδων βοηθητικῶν βιβλίων νέας ἐκδόσεως καὶ ἐπὶ τῇ ἄσει τῶν τελευταίων προγραμμάτων τοῦ Ὑπουργ. τῆς Παιδείας

Πασαρηνοῦ Ἰω.	Ὅρυκτολογία Γ' καὶ Δ' τάξ. Δημ.	Δρχ.	7 50
»	Φυτολογία Γ' » Δ' »	»	10.—
»	Φυτολογία Ε' » Σ' »	»	10.—
»	Προσευχητάριον	»	7.50
»	Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις.	»	7 50
»	Λειτουργικὴ	»	7.50
»	Ἱστορία Ἀρχ. Ἑλλάδος Γ' τάξ. Δημ.	»	12.—
»	» » Δ' » »	»	12 50
»	» Βυζαντινὴ Ε' » »	»	12,50
»	» Νεωτ. Ἑλλάδος Σ' » »	»	15.—
Καυαλίδου Κλ. (Ἀρχιμανδρίτου)	Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἐκδοσις νεωτάτη 1927 μετὰ πολλῶν καὶ ὠραίων εἰκόνων	»	8.—
»	Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκδοσις νεωτάτη 1927 μετὰ πολλῶν εἰκόνων	»	8.—
»	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Ἐκδ. 1927	»	8.—
Λικουῦ Δ.	Γραμματικὴ Γ' Δ' τάξιν. Ἐκδ. νεωτάτη	»	8.—
»	Γραμματικὴ διὰ τὴν Ε' Σ' τάξιν	»	10.—
»	Γραμματικὴ τῶν Τεσσάρων (Σμύρνης) διὰ τὴν Γ' Δ' τάξιν	»	15.—
»	» (») » » Ε' Σ' τάξιν	»	20.—
Καλλιγίδου Χ.	Νέον εὐμεθόδον σύστημα ἀριθμητικῶν ἀκρίσεων	»	6.—
»	» » Γ' » »	»	6.—
»	» » Δ' » »	»	6.—
»	» » Ε' Σ' » »	»	10.—
Κουκουῦ Σ.	Πρακτ. Γεωμετρία	»	10.—
Καθαράκη υ Νικ.	Φυσικὴ Πειραματικὴ	»	20.—
»	Χημεία	»	7.50
»	Ἱστορία Ἀρχ. Ἑλλάδος Γ' Δ' τάξεως	»	15.—
Κορῆ Ἰωάν.	Γεωγραφία διὰ τὴν Γ' Δ' τάξ. μετ' εἰκόνων	»	10.—
»	» » Ε' Σ' » » »	»	15.—
Κορμυνοῦ Ἰ.	Ζωολογία διὰ τὴν Γ' Δ' τάξιν ἐκδοσις νέα	»	12.50
»	Ζωολογία διὰ τὴν Ε' Σ' » » »	»	12.50

Τιμὸς Ἐκδ. 18